

МІНІСТЕРСТВО ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО
«СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

**ПРОЕКТ
ОРГАНІЗЦІЇ ТЕРИТОРІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО
ПАРКУ «СЛОВ'ЯНСЬКИЙ КУРОРТ»,
ОХОРОНИ ТА РЕКРЕАЦІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ
ЙОГО ПРИРОДНИХ КОМПЛЕКСІВ І ОБ'ЄКТІВ
НА ТЕРИТОРІЇ ЗЕМЕЛЬ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ
СЛОВ'ЯНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Пояснювальна записка

026-2017-ПЗ

Від Виконавця

Т.в.о. директора Державного
підприємства «Східноукраїнський
екологічний інститут»

Від Замовника

Заступник директора
регіонального ландшафтної парку
«Слов'янський курорт»

_____ О.П. Кириця

_____ М.В. Тимошенко

м. Слов'янськ– 2017

СКЛАД ПРОЕКТУ

Обозначение	Наименование	Примечание
026-2017-ПЗ	Пояснювальна записка	ДП «Східноукраїнський екологічний інститут
026-2017-ГМ	Графічні матеріали	ДП «Східноукраїнський екологічний інститут

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО РЛП «Слов'янський курорт».....	10
1.1 Місцезнаходження, склад земель, межі та загальна площа РЛП «Слов'янський курорт»	10
1.2 Організація та використання території РЛП «Слов'янський курорт» в минулому	11
1.3 Обсяги та характер виконання проектних та дослідницьких робіт	12
РОЗДІЛ 2. ПРИРОДНІ УМОВИ ТА РЕСУРСИ. ЗАХОДИ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ТА ЛАНДШАФТІВ РЛП «СЛОВ'ЯНСЬКИЙ КУРОРТ»	13
2.1 Геологія.....	13
2.2 Гідрогеологічні умови.....	14
2.3 Клімат	15
2.4 Гідрографія	16
2.5 Ґрунти	17
2.6 Флора та рослинність	18
2.6.1 Видове та ценотичне різноманіття.....	18
2.6.2 Представники рослинного світу, занесені до Червоної книги України та рідкісні та зникаючі види рослин.....	22
2.6.3 Пропозиції щодо мінімізації впливу антропогенних чинників на рослинний світ	23
2.7 Тваринний світ	24
2.7.1 Видове різноманіття фауни та її збереження.....	25
2.7.2 Рідкісні та зникаючі види тварин та їх збереження.....	28
2.7.3 Шляхи мінімізації впливу антропогенних чинників на тваринний світ.....	29
2.8 Ландшафтне різноманіття	30
2.9 Природні лікувальні чинники РЛП «Слов'янський курорт».....	30
2.9.1 Мінеральні води	30
2.9.2 Грязі лікувальні	33
2.10 Наукові дослідження на території РЛП	33
2.10.1 Огляд історії основних результатів наукових досліджень.....	34
2.10.2 Стан та перспективи інвентаризації флори і фауни, рослинних угруповань	34
2.10.3 Дослідження антропогенних факторів впливу на природні комплекси та об'єкти.....	34
2.11 Забезпечення вільного доступу громадськості до інформації щодо стану довкілля	35
РОЗДІЛ 3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РЕГІОНУ РОЗТАШУВАННЯ РЛП «СЛОВ'ЯНСЬКИЙ КУРОРТ» НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	

ТА ПРОГНОЗ ЙОГО РОЗВИТКУ. ЗАХОДИ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДНИХ КОМПЛЕКСІВ ТА ОБ'ЄКТІВ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ.....	36
3.1. Населення: склад і динаміка	36
3.2. Промисловість: розвиток, вплив на довкілля та шляхи його мінімізації.....	36
3.3 Сільське господарство: розвиток, вплив на довкілля та шляхи його мінімізації....	37
3.4 Лісове господарство	37
3.4.1 Розподіл земель лісового фонду	37
3.4.2 Сучасний стан лісового фонду в складі РЛП	38
3.4.3 Видовий склад лісів	39
3.4.4 Вікова структура лісів.....	39
3.4.5 Рекомендації щодо подальшого режиму та головних принципів лісокористування в лісових насадженнях парку.....	39
3.5 Транспорт і зв'язок: розвиток, вплив на довкілля та шляхи його мінімізації.....	41
3.6 Охорона здоров'я: стан і перспективи розвитку.....	41
3.7 Історико-культурна спадщини: стан і перспективи збереження.....	43
РОЗДІЛ 4. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПАРКУ НА ДЕСЯТЬ РОКІВ.....	45
4.1 Стратегічні завдання з розвитку парку на десять років	45
4.2 Забезпечення охорони від порушень природоохоронного режиму РЛП: стан і перспективи розвитку	45
4.3 Заходи щодо розвитку рекреації.....	47
4.3.1 Рекреаційні ресурси та рекреаційна ємність території РЛП	48
4.3.2 Перспективи використання рекреаційних ресурсів, розвитку туристичної інфраструктури	52
4.3.3 Мережа екологічних стежок.....	52
4.4 Забезпечення відвідувачів інформацією	54
4.5 Безпека рекреантів.....	54
4.6 Науково-дослідна діяльність.....	55
4.7 П'ятирічний план заходів.....	56
РОЗДІЛ 5. ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ	66
5.1 Функціональне зонування території	66
5.1.1 Обґрунтування системи функціонального зонування.....	67
5.1.2 Визначення площ та меж функціональних зон	68
5.1.3 Режим використання, охорони та відтворення природних ресурсів у межах функціональних зон	72
5.2 Рекомендації щодо розширення території РЛП	73
РОЗДІЛ 6. ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ РЛП	75
6.1 Мета та завдання діяльності РЛП «Слов'янський курорт»	75

6.2 Структура управління та господарської діяльності.....	75
6.3 Кадрове забезпечення	76
6.4 Міжнародна діяльність.....	79
6.4 Охорона від порушень природоохоронного режиму	79
6.5 Робота з громадськістю, екологічна освіта	79
6.6 Матеріально-технічне забезпечення.....	84
6.7 Капітальне будівництво	86
6.8 Інженерне та протипожежне впорядкування території РЛП «Слов'янський курорт»	86
РОЗДІЛ 7. ЗАХОДИ НА ВИКОНАННЯ ГОЛОВНИХ ЗАВДАНЬ РЛП «СЛОВ'ЯНСЬКИЙ КУРОРТ»	87
7.1 Основні техніко-економічні показники та розрахунок витрат на утримання РЛП «Слов'янський курорт»	87
7.1.1 Заходи з розвитку РЛП «Слов'янський курорт».....	87
7.1.2 Річні витрати на утримання РЛП «Слов'янський курорт»	88
7.2 Очікувана ефективність запроєктованих заходів на утримання РЛП «Слов'янський курорт»	89
7.3 Моніторинг реалізації запланованих Проектом заходів.....	90
7.4 Основні висновки та пропозиції.....	91
ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	90
ДОДАТКИ	92
1 Рішення Донецької обласної ради від 23.12.2005 № 4/31-773 «Про створення регіонального ландшафтного парку «Слов'янський курорт»	
2 Розпорядження Ради Міністрів УРСР від 14.10.1975 № 780р «Про доповнення списку пам'яток природи республіканського значення, що беруться під охорону держави»	
3 Постанова Кабінету міністрів України від 11.12.1996 № 1499 «Про затвердження переліку водних об'єктів, що відносяться до категорії лікувальних	
4 Рішення Донецької обласної ради від 06.12.2001 № 3/22-551	
5 Закон України від 19 квітня 2011 року № 3245-VI «Про оголошення природних територій міста Слов'янська Донецької області курортом державного значення»	
6 Решение Донецкого областного совета от 24 сентября 20147 года № 6/32-754 О внесении изменений в решение областного совета от 14 сентября 2007 года № 5/11-323 «Об упорядочении функционирования региональных ландшафтных парков»	
7 Рішення Донецької обласної ради від 24.09.2009 № 5/24-771 «О передаче регионального ландшафтного парка «Славянский курорт» в ведение Славянского городского совета»	
8 Медичний (бальнеологічний) висновок від 22.02 2012 № 356	
9 Паспорта радіаційної якості води № 05/2014, 06/2014	

- 10 Повній фізико-хімічний аналіз води свердловин №№ 3605 і 3607
- 11 Медичний (бальнеологічний) висновок від 27.03.2016 № 60
- 12 Положення про регіональний ландшафтний парк «Слов'янський курорт» (нова редакція)
- 13 Ділянки ДП «Слов'янський лісгосп»
- 14 Висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи № 05.03.02-07/34114 «Проект зон гірничо-санітарної охорони особливо цінних природних лікувальних ресурсів та округу лікувально-оздоровчої місцевості бальнеогрязекурорту «Слов'янськ»
- 15 Паспорт пам'ятника історії і культури
- 16 Лист відділу культури Слов'янської міської ради від 13.12.2017 № 01-63/567
- 17 Лист Донецького обласного управління водних ресурсів від 20.09.2017 № 05-721
- 18 Постанова КМУ від 16.05.2007 № 733
- 19 Лист Департаменту екомережі та природно-заповідного фонду Минприроди України від 25.10.2017 № 8-01/915-1Г
- 20 Лист Департаменту екології та природних ресурсів Донецької ОДА від 17.10.2017 № 08-5959

Перелік використаних скорочень

РЛП – регіональний ландшафтний парк

СЗЗ – санітарно-захисна зона

ПЗФ – природно-заповідний фонд

ПКД – проектно-кошторисна документація

ОДА – обласна державна адміністрація

ВСТУП

Своєрідна і неповторна природа Донецького краю, в ній ковилові степи заповідників і дубові гаї на Сіверському Дінці, крейдяні кручі Святих гір і гранітні скелі в середній течії річки Кальміус, реліктові соснові ліси Святогір'я і рукотворне зелене диво Великоанадольського лісу, піщані пляжі теплого Азовського моря на півдні та цілющі грязі солоних озер Слов'янська на півночі області. Глибоке враження залишають заповідники, унікальні геологічні пам'ятники і культурно-історичні місця Донбасу - це заповідні Кам'яні Могили, Хомутовський степ, оголення древніх гірських порід на Клебан-Бику і золоті куполи древньої Святогірської Лаври.

В Донецькій області, регіоні з надкритичним рівнем концентрації промисловості і, відповідно, антропогенного навантаження на довкілля, на значних територіях деградація і руйнація природних комплексів сягнула тієї межі, коли єдиним шляхом їх охорони і поступового цілеспрямованого відтворення є повне вилучення з господарської діяльності або застосування режиму обмеженого користування.

За таких умов роль, цінність і значення кожного природно-заповідного об'єкту є надзвичайно високими. Регіональні ландшафтні парки (РЛП) окрема категорія територій і об'єктів природно-заповідного фонду, які є природоохоронними рекреаційними установами місцевого чи регіонального значення. РЛП створюються з метою збереження в природному стані типових або унікальних природних комплексів та об'єктів, а також забезпечують умови для організованого відпочинку населення. Регіональні ландшафтні парки підкреслюють природну своєрідність регіону, а також вказують на регіональний характер джерел фінансування діяльності РЛП.

Регіональні ландшафтні парки області, незважаючи на коротку історію діяльності, вже довели свою ефективність в запобіганні і припиненні деградації природи, а також - в певній мірі - у відновленні цінних ландшафтів. Перспективність використання такої форми заповідних територій є незаперечною.

З цієї точки зору заснування в 2005 р РЛП «Слов'янський курорт» (рішення Донецької обласної ради від 23.12.2005р. № 4/31-773) (Додаток 1) було черговим і цілком закономірним етапом реалізації в краї дієвого проекту з розширення заповідного фонду, а в майбутньому - формування надійного «каркасу» регіональної екомережі з метою збереження та раціонального використання типових та унікальних природних комплексів і об'єктів, цінних штучних насаджень паркової зони, а також для розвитку рекреаційної сфери.

РЛП «Слов'янський курорт» системно доповнив вже існуючу мережу ландшафтних парків і, по суті, зайняв належне місце в представницькому ряду природно-заповідних установ на межі лісостепової та степової зон.

Загалом дислокація на півночі Донецької області в першу чергу визначає своєрідність умов даного парку, оскільки цій значній за площею і визначальній за природно-кліматичним впливом інтразональній структурі притаманний широкий спектр типів ландшафтів, геологічних, гідрологічних, рельєфних і ґрунтових умов, варіантів лісових екосистем. Тут відзначається широкий спектр біорізноманіття і найвищий в регіоні рівень збереженості аборигенної флори.

В умовах промислової агломерації міста цей оазис природи здається особливо прекрасним і водночас вразливим. Неповторні відчуття дарують обійми теплих сонячних променів при народженні нового літнього дня, або коли на повні груди дихаєш хмільною настоянкою засніженого соснового лісу, коли радієш першим квітам та весняному щебету пташок, або милуєшся осінніми полум'яними заходами сонця на тлі мальовничого ландшафту озер.

Основними завданнями Проекту організації території є:

- визначення стратегії розвитку парку на десять років;
- проведення науково обґрунтованого функціонального зонування території парку та встановлення територіально диференційованого режиму охорони, використання та відтворення його

го природних комплексів, біологічного і ландшафтного різноманіття, історико-культурних комплексів і об'єктів;

- визначення відповідно до стратегії та на її виконання конкретних, ефективних заходів з розвитку парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів на п'ять років.

Відповідно до технічного завдання та обсягу робіт, виконано аналіз існуючої ситуації використання природних та рекреаційних ресурсів, сучасного екологічного стану території, характеристики розподілу проектованої території по землекористувачам та землевласникам, розроблені рекомендації щодо функціонального зонування парку за режимом охорони та використання.

Проект базується на матеріалах, наданих дирекцією РЛП «Слов'янський курорт», управлінням містобудування та архітектури, відділом екології та природних ресурсів та відділом культури Слов'янської міської ради, Департаментом екології та природних ресурсів Донецької обласної державної адміністрації, відділом лісопаркового господарства ДП ЗАТ «Укрпрофоздоровниця» «Санаторно-курортний реабілітаційний центр «Слов'янський курорт», та іншими установами, що сприяли підготовці інформації щодо розробки проекту.

Виконавці висловлюють подяку фахівцям цих організацій і установ.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО РЛП «СЛОВ'ЯНСЬКИЙ КУРОРТ»

1.1 Місцезнаходження, склад земель, межі та загальна площа РЛП «Слов'янський курорт»

Регіональний ландшафтний парк Слов'янський курорт розташований в мальовничому місці північно-східної частини Слов'янська, в 1-й та 2-й санітарних зонах Слов'янського курорту. З півдня територія парку межує з руслом малої річки Колонтаївка.

До складу земель РЛП також входять наступні об'єкти природно-заповідного фонду:

- озеро Репне загальною площею 40,85 га, у т. ч. 24,54 га прибережно-захисної смуги та 16,31 га дзеркала водойми, яке згідно Розпорядження Ради Міністрів УРСР від 14.10.1975 р. № 780-р (Додаток 2) оголошено пам'яткою природи загальнодержавного значення і взято під охорону держави;

- озеро Сліпне площею 53,29 га, у т. ч. 26,08 га прибережно-захисної смуги та 27,21 га дзеркала водойми яке згідно Розпорядження Ради Міністрів УРСР від 14.10.1975 р. № 780-р (Додаток 2) оголошено пам'яткою природи загальнодержавного значення і взято під охорону держави.

Постановою КМУ № 1499 від 11.12.1996 р. (Додаток 3) зазначені озера віднесені до категорії лікувальних.;

- орнітологічний заказник місцевого значення «Приозерний» площею 79,5 га, створений рішеннями Донецької обласної ради від 06.12.2001 р. № 3/22-558 і від 23.12.2005 р. № 4/31-776 (Додаток 4) «О внесении изменений в решение областного совета от 06.12.2001 р. № 3/22-558» і взятий під охорону Слов'янською міською радою.

Ландшафтний парк, прилеглі солоні озера, створюють неповторний мікроклімат, сприяють оздоровленню тіла і душевній рівновазі.

Загальна площа парку складає 431,31 га з семи окремих ділянок.

Ситуаційний план розташування території РЛП і план розташування ділянок РЛП «Слов'янський курорт» надана в Додатках А і Б.

Землі РЛП є об'єктом комплексної охорони.

Розподіл земель за землекористувачами наведений у табл.1.1.

Таблиця 1.1

№ з/п	Власники та землекористування	Площа, га	% території РЛП
1	2	3	4
1	Слов'янська міська рада	235.20	54.5
2	ДП ЗАТ «Укрпрофоздоровниця» «Санаторно-курортний реабілітаційний центр «Слов'янський курорт»	125.41	29.05
3	ДП ЗАТ «Укрпрофоздоровниця» Слов'янська гідрогеологічна режимно-експлуатаційна станція»	3,65	0,85
4	ДП «Слов'янське лісове господарство»	31,3	7,25
5	ЗАТ «Самоцвіти»	8,94	2,10
6	ТОВ «Варус»	0,63	0,15
7	ПП «Светлова»	0,08	0,02
8	Землевласник «Тверсков»	1,19	0,28
9	Землевласник Тверскова С.І.	2,0	0,45
10	Землевласник Тверсков Ф.В.	2,0	0,45
11	ДО КП «Компанія «Вода Донбасу»	6,11	1,42

1	2	3	4
12	ДП Державної холдингової компанії «Донбасшахтобуд, Державного ВАТ «Трест «Донецькшахтопроходка»	2,77	0,65
13	ТОВ «Гебас»	3,14	0,70
14	Землевласник Тверсков Ф.В.	0,05	0,01
15	Землекористувач (орендар) «Проскурніков»	2,8	0,65
16	Заміська дача «Вешнегорск» Миколаївської спеціалізованої загальноосвітньої школи-інтернат для дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування	2,8	0,65
17	ТОВ ПКФ «Веск» (кафе «Золоте кільце»)	0,09	0,02
18	ТОВ ПКФ «Веск» (пляж)	0,94	0,22
19	Землевласник Бублік В.Н.	0,53	0,12
20	Землевласник Кіреєва Н.І.	0,24	0,05
21	Землевласник Олійник К.К., Олійник О.В., Олійник А.О., Олійник К.О., Токарева Я.В.	0,12	0,03
22	Землевласник Золочевська Л.Б.	0,06	0,1
23	Землевласник Стріжаков О.І., Стріжакова В.М.	0,1	0,02
24	Землевласник Карпов С.Ф.	0,1	0,02
25	Землевласник Новикова Н.О.	0,07	0,02
26	Землевласник Діцкій В.О.	0,1	0,02
27	Землевласник Коваленко Л.Д., Коваленко С.Б.	0,09	0,02
28	Землевласник Яковленко О.С.	0,09	0,02
29	Землевласник Гаркавенко О.Н.	0,12	0,03
30	Землевласник Яковленко О.В.	0,1	0,02
31	Землевласник Яковленко В.В.	0,49	0,11
Всього		431,31	100,0

План розподілу земель регіонального ландшафтної парку за землекористувачами див. Додаток В. Межі округу і зон санітарної охорони курорту Слов'янськ затверджені Законом України від 19 квітня 2011 року № 3245-VI (Додаток 5). і надані в Додатку Г.

1.2 Організація та використання території РЛП «Слов'янський курорт» в минулому

Особливістю РЛП «Слов'янський курорт» є його розміщення в межах великого (113,2 тис. мешканців) міста Слов'янська. Тому територія сучасного парку до його створення активно використовувалася місцевими мешканцями у вигляді неорганізованої рекреації, а також збору дикоросів і грибів.

РЛП здійснює свою діяльність на підставі і відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України», Господарського та Цивільного кодексів України, Положення про регіональний ландшафтний парк» та інших законодавчих та нормативних актів.

Рішенням Донецької обласної ради від 14.09.2007 № 5/11-323 «Об упорядоченні функціонування регіональних ландшафтних парків» (Додаток 6) парк був переданий в відання Донецької обласної ради.

Рішенням Донецької обласної ради від 24.09.2009 № 5/24-771 «О передаче регионального ландшафтної парку «Славянский курорт» в ведение Славянского городского совета» (Додаток 7) парк був переданий в відання Слов'янської міської ради.

Територія РЛП «Слов'янський курорт» площею 235,20 га (54,5 %) відносяться до земель Слов'янської міської ради; 129,06 га (29,9 %) РЛП займають об'єкти ДП ЗАТ «Укрпрофоздоровниця» «Санаторно-курортний реабілітаційний центр «Слов'янський курорт». Ці землі і до ство-

рення парку виконували захисну функцію зеленої зони навколо міста з його великими промисловими об'єктами.

Після створення РЛП «Слов'янський курорт» підприємства та організації, чії землі включено до його складу, здійснюють свою традиційну господарську діяльність, але з додержанням вимог природоохоронного законодавства.

Рекреація на території парку у теперішній час здійснюється виключно на території площею 128,18 га: санаторії «Слов'янський курорт» і санаторії "Шахтобудівник".

Об'єкти колишніх дитячих таборів займають площу 20,99 га: піонертабір «Зірниця» 8,94 га, п/т «Сокіл» - 6,11 га; п/т «Лісова казка» - 3,14 га; п/т «Родина» - 2,8 га.

1.3 Обсяги та характер виконання проектних та дослідницьких робіт

Технічний звіт по встановленню зовнішніх меж та інвентаризації земельних ділянок. Сезонний орнітологічний заказник місцевого значення "Приозерний" Слов'янської міської ради. Договір № 441 від 03.09.2002 р. ДГПІС "Донбасстройизыскания", 2002 р

У 2004 р. генеральним директором ДП СКРЦ «Слов'янський курорт» було затверджено Технічне завдання на розробку земельно-кадастрової документації для підготовки рішення обласної ради щодо створення регіонального ландшафтного парку «Слов'янський курорт».

Згідно з договором № 1781-С від 17.11.04 у 2005 році товариством з обмеженою відповідальністю «Земля Донбасу» розроблений «Проект створення регіонального ландшафтного парку «Слов'янський курорт» на території Слов'янської міської ради.

Згідно з угодою від 01 серпня 2008 року № 7 Краматорським відділенням Українського товариства охорони птахів проведені дослідження на території регіонального ландшафтного парку "Слов'янський курорт".

Робочий проект. "Встановлення меж прибережної захисної смуги озера Вейсове в місті Слов'янськ Донецької області. ДФ ГРПП "Дніпрогіпроводгосп", 2013 р.

Проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки в постійне користування регіональному ландшафтному парку «Слов'янський курорт» для здійснення рекреаційної діяльності із земель природно-заповідного фонду Слов'янської міської ради по пров. Ріпному в м. Слов'янську Донецької області. ПП «Топограф», м. Краматорськ, 2015 р.

РОЗДІЛ 2. ПРИРОДНІ УМОВИ ТА РЕСУРСИ. ЗАХОДИ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ТА ЛАНДШАФТІВ РЛП «СЛОВ'ЯНСЬКИЙ КУРОРТ»

2.1 Геологія

Слов'янське родовище розсільних вод і Західне-Слов'янське родовище мінералізованих вод належить до одного стратиграфічного комплексу порід, в межах однієї геолого-гідрогеологічної структури третього порядку - внутрішнього артезіанського басейну Слов'янського куполу (брахіантікліналі).

В геологічній будові району бере участь комплекс відкладень в стратиграфічному інтервалі від нижньої пермі до антропогену включно. З них в розрізі власних родовищ курорту беруть участь відкладення Микитівської і Слов'янської світ нижньої пермі, Дроновської світи нижнього тріасу і алювіальні утворення заплави та першої-другої нерозчленованих надзаплавних терас Казеного Торця, річки Колонтаївка і солоних озер. Теригенні утворення Микитівської світи нижньої пермі підстеляють водоносний горизонт розсільних вод і представлені водотривкими аргілітами з рідкісними прошарками алевролітів і вапняків.

Слов'янська світа нижньопермського періоду, продуктивна на мінеральні води, які використовуються Слов'янським курортом в лікувальних цілях, з розмивом на утвореннях Микитівської світи.

У літологічному розрізі Слов'янської світи провідна роль належить кам'яній солі (62-65% загальної маси) і гіпсо-ангідритовим породам (19-28%), доломіту і вапняку (4-9%). Частка аргілітів і алевролітів в розрізі світи не більше 6%. Сучасний літологічний склад світи багато в чому визначається мірою впливу хімічного вивітрювання на осад.

У центральній частині Слов'янського куполу, де кам'яна сіль майже повністю знищена процесами вилуговування, а ангідрит, в основному, гідратований в гіпсі, зберігся лише 50-80 метровий глинисто-карбонатний скелет з незначними прошарками гіпсів. Ангідрит в товщі Слов'янської світи відрізняються фаціальною стійкістю і використовуються з метою кореляції пластів. Карбонатні породи в розрізі світи представлені пластами потужністю 0,1-25 м. В основному це вапняки, іноді доломітизовані, нерідко до чистих доломітів.

Кам'яна сіль, становить близько 2/3 розрізу Слов'янської світи, утворює ряд пластів, які досягають до 45 м товщини. Процеси вилуговування в різного ступеня торкнулися всієї товщини Слов'янської світи, але найбільш глибоко вони розвинені в центрі території, яка відповідає розташуванню озера Вейсове. Тут в межах "гіпсового зведення", майже зовсім не збереглися ангідриті; кам'яна сіль замінена новоутвореними породами, які складаються з уламків порід, що вміщують - гіпси, аргіліти, вапняки та ін.

Молоді брекчії вилуговування містять велику кількість алювіального піску, який проникає в масив внаслідок "стікання" їх через карстові воронки і тріщини.

Потужність зміненої частини розрізу Слов'янської світи, відповідно глибині розвитку процесів вилуговування, оцінюється в середньому, величиною 160-200 м.

Дронівська світа, із статистично - графічною похибкою, залягає на утвореннях Слов'янської світи. В районі РЛП Дронівська світа представлена нижньою частиною розрізу (нижньодронівська підсвіта). Це переважно різнозернисті пісковики з прошарками аргілітів і алевролітів строкатим забарвленням (червоно-бурий і блакитно-сірий). Потужність утворення світи на ділянці від 200 м в периклінальній частині Слов'янського куполу, до нуля в його центральній частині

Четвертинні відкладення мають повсюдне поширення і представлені суглинками, супісками, глинами, пісками різної зернистості. В основному, це заплавні і озерні утворення. Перші розвинені в межах заплави річок Казенний Торець і Колонтаївка і мають потужність в середньому 7-8

м, другі представлені донними опадами солоних озер (різноманітні мули, запісоченні, засолені і збагачені органікою).

В геологічно структурному відношенні розглянутий район віднесений до Слов'янського куполу з його сполученням з Часов'яро - Черкаською на півдні і Лимансько - Комишовахською синкліналіями - на півночі. Всі три структури належать південно-східному схилу Бахмутської луговини північно-західного Донбасу.

Слов'янський купол є типовою для луговин структурою солянокупольного типу. У плані - це витягнута еліпсоподібна складка довжиною в висі північно-західного напрямку карбонатного горизонту з розмірами 9x3 км. Ядро куполу різко зміщено на північний захід і фіксується виходами на поверхню відкладень Слов'янської світи, яка разом з схилами Микитівського утворення складають єдину геологічну формацію нижньої перми. Остання в напрямках на північ і північний захід опускається до низу, охоплюючи Картамиську світу, а в найбільш завантажених частинах Бахмутської луговини, розріз її нарошується наймолодшою за віком Краматорською світою.

Падіння порід на схилах Слов'янського купола становить 17-20°. Південне крило дещо круте: південно-східна перікліналь по палеозою занурюється під мезозойські відкладення під кутами 5-6° до сполучення з Артемівською антикліналією.

В результаті гідрохімічного вивітрювання, глибина розвитку якого досягає 250 м, верхня частина геологічної формації в межах карстового масиву сильно змінена, плати кам'яної солі знищені вилуговуванням, ангідриди значною мірою гідратовані, а гіпси - в різній ступені також вилуговані. У зв'язку з цим умови залягання порід тут істотно порушені просадними деформаціями, загальна потужність відкладень в цілому зменшена, ділянками значно (в апікальній частині купола до 60-80 м). За межами масиву в південно-східному напрямку відзначається помітний перегин пластів з відповідним зростанням в цьому напрямку потужності Дронівської світи, а далі - все більш молодих нижнетріасових відкладень.

Часов'яро - Черкаська і Лимано -Комишовахська синкліналії - це звичайні, в Бахмутській луговині складки подібного типу, які поділяють її антиклінальні структури. Вони уявляють собою побудовані лінійні складки північно-західного напрямку значної протяжності. Їхні центральні частини майже горизонтальні, залягають відкладеннями верхньої крейди, сзили майже симетричні, кути падіння по породам юри і тріасу 6-8°. Глибоким профільним бурінням в Часов'яро - Черкаській синкліналії встановлено значне, більш ніж удвічі, збільшення в напрямку до її осьової частини потужності геологічних відкладень нижньої перми, за рахунок нарощування розміру вже більш молодими схилами, які виділені в нову Краматорську світу.

2.2 Гідрогеологічні умови

В системі гідрогеологічного районування ВСЕГІНГЕО вся розглянута територія відноситься до північно-західної частини басейнів тріщинних і тріщино-пластових вод Донбасу.

На умови циркуляції і склад підземних вод району РЛП "Слов'янський курорт" основний вплив роблять карстові процеси, розвиток яких визначається:

по-перше, наявністю позитивної Слов'янської структури, складеної в ядрі легкорозчинних порід - гіпсами, кам'яною сіллю;

по-друге, тектонічною тріщиноватістю порід і рельєфом місцевості. Останнє обумовлює інтенсивний рух вод від області підживлення водоносного горизонту, який розташований в найбільш піднятій частині структури, до долини р. Казений Торець.

Розвинений карст в купольній і періклінальних частинах Слов'янської брахіантікліналії охоплює територію, витягнуту з північного заходу на південний схід від с. Хрестище до Слов'янських солоних озер. Завдяки схилу порід в цьому напрямку туди ж спрямовані підземний стік і фронт вилуговування кам'яної солі.

Формування мінеральних вод Слов'янського родовища в тій чи іншій мірі пов'язано з водоносними горизонтами в четвертинних, дронівських і нежньо-пермських відкладеннях.

Водоносний горизонт четвертинних відкладень поширений в межах річкових долин і балок. а в районі РЛП гідравлічно пов'язаний з нижнім горизонтом Слов'янської свити. Грунтові води горизонту приурочені до алювіальних відкладів річок і струмків, де водовмісними породами служать різнозерністи піски з гравієм і галькою. Води горизонту, в основному, безнапірні, але в районі оз. Сліпне, де розвинені суглинки, створюється місцевий напір і ряд свердловин самовиливаються.

Статичні рівні коливаються від 0,2-0,3 м вище земної поверхні до глибини 1-2 м і більше.

Водозливність горизонту різна і залежить від гранулометричного складу порід. Коефіцієнти фільтрації обчислюються від десятих до 1-2 і більше м³/доб.

Мінералізація вод четвертинних відкладень, в середньому, до 2 г/дм³, однак, на ділянках розвитку інтенсивного соляного карсту і провальних явищ, де відбувається змішування прісних вод з розсолами, вона може зростати до 17 і навіть 45 г/дм³.

Водоносний горизонт у відкладеннях Дронівської свити поширений майже повсюдно. Відсутній лише в центральній частині Слов'янського куполу, де він розмитий. По периферії куполу утворені великі смуги виходів на поверхню. В долині р. Казенний Торець, що перекрита алювіальними утвореннями, та гідравлічно пов'язана з водоносним горизонтом.

Колекторами підземних вод горизонту є піщаники, що складають істотно більшу частину розрізу. Вони представлені слаботріщинуватим, дрібнозернистим складом кварцового піщанику з великою кількістю глини, на карбонатно-глинистому цементі. Потужність горизонту 250-270 м. По умовам фільтрації води горизонту порові і тріщинно - порові, напірно-безнапірні .

Знизу водоносний горизонт практично відокремлений водотривкою товщею Нижнедронівської підсвіти, яка складена глинами та алевролітами.

Водозливність горизонту невелика: дебіти свердловин рідко перевищують 1,0 м³/ч (переважаючи значення питомих дебітів не виходить, зазвичай, за межі 0,4 м³/ч.

Поза зоною впливу розвантаження природних розсолів, хімічний склад підземних вод горизонту закономірно змінюється з глибиною. У сприятливих умовах водообміну, формуються води гідрокарбонатного, рідше сульфатно-гідрокарбонатного типів з мінералізацією до 1,3 г/ дм³, з глибиною, переважаючим стає хлор-іон і мінералізація зростає до 5 г/дм³.

За гідрогеологічного районування, територія віднесена до сильно розмежованої Донецької ерозійно-денудаційної височини, яка приурочена до піднятої акумулятивно-денудаційній куполо - сланцевої розмежованої рівнини. Структурно-геологічна основа морфогенетичного типу рельєфу - палеогенова пластова. Генетичний тип поверхні - денудаційний з невизначеним типом поверхні.

Рельєф території, на якій розташований ландшафтний парк, уявляє собою підняту рівнину, яка в північно-західній частині порізана балкою.

Максимальні відмітки поверхні досягають 206 м. над рівнем моря на вододільних плато, мінімальні (60м) відносяться до русла річки Казенний Торець. Глибина ерозійного розчленування становить 140 м.

2.3 Клімат

Основний чинник, що обумовлює кліматичні особливості місцевості, – це географічна широта.

Район має континентальний клімат з вираженими посушливе-суховійними явищами, нерівномірним розподілом опадів протягом року та за роками. Температура характеризується сильними коливаннями. Середня температура складає +7,6°. Найбільш теплий місяць – липень, його середня температура +21,2°, найбільш холодний – січень -6,2°.

Різниця середніх температур теплого і холодного місяців 27,4°. Максимальна температура протягом року буває в липні і сягає 40° вище нуля, а мінімальна – у січні і становить 37° морозу. Тобто, максимальний перепад температур складає 77°. Відмітки вище нуля, спостерігаються, зазвичай, у період з березня по листопад, що складає приблизно 240 днів. Період, коли темпера-

тура піднімається вище +10°, починається з травня, закінчується в жовтні, тобто триває до 180 днів. Середня вологість за рік становить 62%, найменша відзначена у вересні – 45%, а найбільша в січні – 90%. Середньорічна кількість опадів зменшується з півночі на південь від 634 до 342 мм. Найбільша кількість опадів випадає на червень (в середньому 65 мм), найменша на лютий і досягає 28-30 мм. Зимові опади у вигляді снігу становлять у середньому 17% -18% річних. Перший сніг зазвичай випадає в листопаді, потужність снігового покриву не перевищує 13 см. Танення снігу як правило закінчується до квітня.

2.4 Гідрографія

Орографічно територія РЛП «Слов'янський курорт» розташована на I-II-й лівобережній терасі р. Казенний Торець.

Загальний ухил поверхні до річки та її лівої притоки – річки Колонтаївки. Відзначаються і місцеві пониження рельєфу до озер Репне, Сліпне, Вейсове і Левадне, а також в контурах мульди осідання, яка сформувалася над масивом вилуговування гологенних порід в результаті просідання деформацій земної поверхні. Максимальні відмітки поверхні в межах ділянки знаходяться в його північній частині і складають близько +75 м, мінімальні, які відповідають меженому рівню р. Казенний Торець + 56 м.

Гідрографічна мережа району належить басейну р. Сіверський Донець і представлена ділянкою нижньої течії р. Казенний Торець і її лівою притокою р. Колонтаївка.

Річка Казенний Торець - велика права притока р. Сіверський Донець. Витоки річки знаходяться на південь від селища Гродівка Донецької області в 80 км від міста Слов'янська на позначці +185 м. Середній ухил річки близько 1,6 м на 1 км. У районі м Слов'янська ріка сильно звивається. Ширина річки коливається від 18 до 76 м; глибина від 0,3 до 5,0 м. Долина річки шириною 3-4 м з двома акумулятивними терасами.

Мала річка Колонтаївка є лівою притокою р. Казенний Торець і бере початок в 5 км на північ від м Слов'янська, в районі с. Соболівка. Протягом, приблизно, третина верхньої течії струмок протікає в субмеридіональному напрямку з півночі на південь, потім різко, майже під прямим кутом, повертає на схід. Тут в його долині знаходяться два озера карстового походження - Левадне 1 і Левадне 2. Перед впаданням в р. Казенний Торець, на південно-східній околиці м Слов'янська, річка знову змінює напрямок своєї течії на південно-східне.

В межах РЛП розташована група солоних озер карстового походження: Репне, Сліпне, Вейсове і Левадне. Всі вони відносяться до типових солоних водойм з великим вмістом сірчанокислих з'єднань.

Озеро Репне – гідрологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення. Площа дзеркала 18,47 га.

Як пам'ятка природи територія затверджена розпорядженням Ради Міністрів УРСР № 780-р від 14.10.75 (Додаток 2) з метою збереження солоного озера карстового походження, грязі і ропа якого мають лікувальні властивості. До складу регіонального ландшафтного парку «Слов'янський курорт» територія пам'ятки природи увійшла з 2005 року.

Озеро Репне за походженням є карстовим його вода і мул мають цінні лікувальні якості.

У довжину водойма сягає 850 м, а в ширину – 320 м. Середня глибина дорівнює 2,9 м, а максимальна – сягає 8,4 м.

До сольового складу води входять переважно хлористий натрій та сульфат кальцію, менший вміст мають сульфати натрію та магнію. Мінералізація води в оз. Репне в даний час досягає 16 г/дм³.

Мул на дні озера по всій площині покритий ропою різної потужності. З усіх донних відкладень озера лікувальні властивості притаманні тільки чорному та сірому мулові. Чорний мул займає північно-східну частину озера. Він має запах сірководню. Озеро Репне та інші слов'янські озера мають давню і цікаву історію. Перша згадка про них помічається 1527 роком у додатку до першої детальної карти Росії. У 1710 році в цих озерах після битви за Азов приймав ванни Пет-

ро І. Упродовж багатьох років літньої пори до озера приїздила велика кількість мешканців близьких та далеких селищ і міст. У 1832 році тут були офіційно відкриті лікарні, а в 1910 році мул озера Ріпного на міжнародному конкурсі у бельгійському місті Спа одержав премію Гра-Прі. Нині на базі озера Ріпного працює Слов'янський санаторій з лікування спинних захворювань, а лікувальний мул з озера постачається багатьом замовникам.

Озеро Сліпне – гідрологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення. Площа дзеркала 24,4 га.

Як пам'ятка природи територія затверджена розпорядженням Ради Міністрів УРСР № 780-р від 14.10.75 (Додаток 2) з метою збереження солоного озера зі значними запасами цілющого мулу і ропи. З 2005 року територія пам'ятки природи увійшла до складу регіонального ландшафтного парку «Слов'янський курорт».

Солоне озеро континентального походження розташоване на північно-східній околиці м. Слов'янська. Має еліптичну форму у плані при довжині 925 м і ширині 400 м. Середні його глибина 1,2 м, максимальна – 2,2 м. Дно озера рівне і покрите мулом товщиною до 2,6 м. Середня мінералізація воді становить 10,3 г/дм³.

За походженням озеро Сліпне належить до типу карстових. Сформоване воно за рахунок вилуговування соленосних шарів нижньопермських відкладень, які в геології мають назву гологенної формації. Десь близько 20 млн. років тому на нинішній території міста Слов'янська були тихі морські лагуни, відокремлені від моря піщаними барями. Клімат у той час був жаркий, і за рахунок випаровування на дні лагун відкладалася шарами сіль. Пізніше ці шари солі під впливом тектонічних рухів опускалися до низу і перекривалися піщано-глинистими покладами. Піщано-глинисті відкладення зберігали сіль від розчинення. Нові тектонічні рухи Землі вивели шари солі до денної поверхні, і на ділянках, де була інтенсивна фільтрація підземних та атмосферних вод, сіль почала розчинятися, формуючи западини у рельєфі. Вони заповнювалися водою за рахунок атмосферних опадів та підземних джерел. У такий спосіб формувалися солоні озера міста Слов'янська.

Вода озера Сліпне і мул мають цінні лікувальні якості, але нині поки що не експлуатуються.

Всі озера мають прямий гідравлічний зв'язок з розсолами підземних вод. Для запобігання подальшого зменшення мінералізації води цих озер і стабілізації режиму мулоутворення пробурені кілька свердловин, розсільна вода яких подається в озера.

2.5 Ґрунти

Наявність різних форм рельєфу привела до утворення різноманітних форм ґрунтів. На покритих лісовими породами вододілах утворилися чорноземи, які на схилах у різному ступені змиті. Їх формування відбувалося під впливом степової різнотравної рослинності і дернового процесу при глибокому (більш 5-7 метрів) заляганні ґрунтових вод, в умовах нормального режиму атмосферного зволоження на лісових карбонатних незасолених і неоглеїних породах. Ґрунтоутворення відбувалося за рахунок нагромадження гумусу і мінеральних живильних речовин при рості і відмиранні трав'янистої рослинності. Насиченість ґрунту кальцієм сприяє закріпленню гумусу і мінеральних колоїдів мулу у ґрунті, рівномірному розподілу мінеральної і органічної колоїдної частини, утворенню агрономічно цінної структури, поліпшенню фізико-хімічних властивостей ґрунту.

На території лісопарку ґрунтоутворюючою породою є пісок древнеалювіальних відкладень р. Казенний Торець.

Нижче наводиться номенклатурний список ґрунтів та розподіл видів ґрунтів і виходів порід по площі

- чорноземовидний супіщаний ґрунт на пісках	- 87%
- луговий слабосолончакуватий ґрунт	- 3,8%
- луговий глеюватий солончакуватий ґрунт	- 2,4%
- луговий глеюватий сильно солонцюватий солончаковий ґрунт	- 1,6%

- лугово-болотний солончаковий ґрунт - 2,3%
- виходи піску - 0,3%
- переміщені ґрунти - 2,2%

Переважаєм видом ґрунтів є черноземовидний супіщаний ґрунт на пісках. Морфологічні ознаки цього ґрунту характеризуються наступною будовою профілю:

Горизонт 0-38 см - гумусовий, темно-сірий, сухий (з 20 см свіжий), ущільнений, пронизаний корінням трав'янистої і деревної рослинності, поступово переходить в

Горизонт 38-84 см - перехідний, слабкогумусований, темнувато-сірий з бурим відтінком, вологий, слабо ущільнений, дрібнозернистий, є коріння деревної рослинності, поступово переходить в

Горизонт 84-165 см - перехідний до материнської породи, брудно-бурий, вологий, супіщаний, німіцнокомкуватий, слабоущільнений, рідко коріння деревної рослинності, поступово переходить в

Горизонт 165-180 см і глибше - материнська порода, буро-жовтий, вологий, дрібнозернистий пісок.

Механічний склад легкий, що сприяє гарній аерації і водопроникності ґрунтів.

Відносно хімічного складу чорнозем супіщаний характеризується наступними показниками: вміст гумусу в верхньому горизонті (0-50 см) становить 0,60% з поступовим падінням його до 0,30% на глибині 90-100 см.

Кількість гідролізуємого рухомого калію - 157,8 мг/кг ґрунту, азоту в верхньому горизонті становить 45,59 мг/кг ґрунту, розчинної фосфорної кислоти 90 мг/кг ґрунту, рухомого калію 80 мг/кг ґрунту.

Реакція ґрунтового розчину слабкокісла до нейтральної рН - 5,5.

Луговий слабосолончакуватий ґрунт розташований по периферії днища балки.

Морфологічні ознаки цього ґрунту характеризуються наступною будовою профілю:

Горизонт 0-45 см - гумусовий, темно-сірий з бурим відтінком, свіжий, дрібнозернистий, слабоущільнений, пронизаний корінням трав'янистої і деревної рослинності, поступово переходить в

Горизонт 45-120 см - перехідний темніший, свіжий, донизу вологий, супіщаний, слабоущільнений, поступово переходить в

Горизонт 120-168 см (глибше вода) - перехідний до материнської породи, темнувато-сірий, вологий донизу мокрий, супіщаний.

Відносно хімічного складу цей вид ґрунту характеризується наступними показниками: вміст гумусу в верхньому горизонті (0-45см) становить 2,1% з поступовим падінням до 0,7% на глибині 130-140 см.

Кількість гідролізуємого азоту становить 34,18 мг/кг ґрунту, рухомого фосфору - 70 мг/кг ґрунту, рухомого калію - 157,8 мг/кг ґрунту.

Як видно з характеристики, обидва види ґрунтів мають порівняно достатню кількість поживних речовин для проростання деревно-чагарникових порід.

Решта видів ґрунтів займають незначну площу і в зв'язку з їх малою придатністю для вирощування насаджень на них обмежуються посадки дерев.

2.6 Флора та рослинність

2.6.1 Видове та ценотичне різноманіття

У цілому ландшафт РЛП «Слов'янський курорт» уявляє собою унікальний природний комплекс, який характеризується поєднанням різноманітної степової, петрофітної, лісової рослинності, що створює сприятливі умови для проживання численних видів тваринного світу. Як у флористичному, так і в фітоценотичному відносінах рослинний покрив РЛП «Слов'янський

курорт» за своїм складом та структурою унікальний і представляє собою регіональне природне ядро регіональної екомережі Донецької області [27].

Найважливішим кількісним показником кожної флори вважається флористичне багатство, рівень якого визначається числом видів, родів та родин [5, 19, 26]. На даній території росте 230 видів, які належать до 127 родів, 35 сімейств, 24 порядків, 5 класів та 3 відділів. Це свідчить про флористичне багатство досліджуваної території.

Лісопаркова зона займає площу 127,04 га. Всі насадження парку штучного походження.

На цій території зібрано велику колекцію різноманітних порід дерев та чагарників – понад 117 найменувань (див. табл. 2.1).

ТАБЛИЦЯ 2.1

№№	Латинська назва	Назва
1	2	3
Дерева		
1	<i>Robinia pseudoacacia</i>	Акація біла
2	<i>Robinia pseudoacacia Umbraculifera</i>	Акація куляста
3	<i>Caragána arboréscens</i>	Акація жовта
4	<i>Robinia</i>	Акація рожева
5	<i>Prunus armeniaca</i>	Абрикос
6	<i>Cydōnia</i>	Айва
7	<i>Betulla pendula Roth</i>	Береза бородавчаста
8	<i>Betulla</i>	Береза крупно квіткова
9	<i>Platycladus orientalis</i>	Біота східна
10	<i>Cerasus</i>	Вишня звичайна
11	<i>Ulmus glabra</i>	В'яз шорсткий
12	<i>Gleditsia triacanthos</i>	Гледичія
13	<i>Pyrus communis</i>	Груша звичайна
14	<i>Quercus palustris</i>	Дуб болотний
15	<i>Quercus rubra</i>	Дуб червоний
16	<i>Quercus robur</i>	Дуб звичайний
17	<i>Picea pungens</i>	Ялина колюча
18	<i>Picea glauca</i>	Ялина канадська
19	<i>Picea abies</i>	Ялина звичайна
20	<i>Salix babylonica</i>	Верба плакуча
21	<i>Salix caprea</i>	Верба козяча
22	<i>Salix sp.</i>	Верба пірамідальна
23	<i>Chaenomeles japonica</i>	Айва японська
24	<i>Viburnum</i>	Калина
25	<i>Catalpa</i>	Катальпа

1	2	3
26	<i>Aésculus</i>	Каштан кінський
27	<i>Córnus mas</i>	Кизил звичайний
28	<i>Acer saccharinum</i>	Клен сріблястий
29	<i>Acer platanoides</i>	Клен гостролистий
30	<i>Acer tataricum</i>	Клен татарський
31	<i>Platanoides Globosum</i>	Клен кулястий

Продовження табл. 2.1

1	2	3
32	<i>Acer negundo</i>	Клен канадський
33	<i>Acer pseudoplatanus</i>	Клен явір білий
34	<i>Acer negundo</i>	Клен ясенелистий
35	<i>Tilia platyphyllos</i>	Липа широколиста
36	<i>Tilia cordata</i>	Липа дрібнолиста
37	<i>Larix decidua</i>	Модрина європейська
38	<i>Juniperus communis columnar</i>	Ялівець звичайний колоновидний
39	<i>Juniperus virginiana</i>	Ялівець віргінський
40	<i>Júglans régia</i>	Горіх грецький
41	<i>Juglans cinerea</i>	Горіх сірий
42	<i>Prunus cerasifera</i>	Слива Піссарда
43	<i>Prunus triloba</i>	Слива трилобіт
44	<i>Pinus sylvestris</i>	Сосна звичайна
45	<i>Pinus nigra</i>	Сосна кримська
46	<i>Pinus strobus</i>	Сосна веймутова
47	<i>Styphnolobium japonicum</i>	Софора японська
48	<i>Rhus typhina</i>	Сумах пухнастий
49	<i>Prunus spinosa</i>	Терен
50	<i>Populus simonii</i>	Тополя Сімона
51	<i>Populus bolleana</i>	Тополя Болле
52	<i>Populus alba</i>	Тополя біла
53	<i>Aigeiros</i>	Тополя пірамідальна
54	<i>Pópulus trémula</i>	Тополя тремтяча
55	<i>Populus berolinensi</i>	Тополя берлінська
56	<i>Populus simonii</i>	Тополя китайська
57	<i>Populus balsamifera</i>	Тополя бальзамічна
58	<i>Thuja occidentalis</i>	Туя західна
59	<i>Platyclusus orientalis</i>	Туя східна
60	<i>Prunus padus</i>	Черемха звичайна

61	<i>Prúnus virginiána</i>	Черемха віргінська
62	<i>Morus niacrophylla</i>	Шовковиця біла крупнолиста
63	<i>Morus Pendula</i>	Шовковиця плакуча
64	<i>Malus</i>	Яблуня
65	<i>Malus niedzwetzkyana</i>	Яблуня Недзвецького
66	<i>Fraxinus</i>	Ясень

Продовження табл. 2.1

1	2	3
67	<i>Sorbus aucuparia</i>	Горобина звичайна
68	<i>Sorbus intermedia</i>	Горобина скандинавська
69	<i>Photinia melanocarpa</i>	Аронія чорноплідна
Чагарники і ліани		
1	<i>Chaenomeles japonica</i>	Айва японська
2	<i>Berberis vulgaris</i>	Барбарис звичайний
3	<i>Berberisthunbergii</i>	Барбарис Тунберга
4	<i>Euonymus</i>	Бересклет
5	<i>Buxus</i>	Буксус
6	<i>Ligustrum</i>	Бирючина
7	<i>Crataegus aestivalis</i>	Глід великоплідний
8	<i>Sambucus nígra</i>	Бузина чорна
9	<i>Parthenocissus</i>	Виноград дівочий
10	<i>Parthenocissus quinquefolia</i>	Виноград п'ятилистий
11	<i>Prunus tomentosa</i>	Вишня повстяна
12	<i>Hydrangea</i>	Гортензія
13	<i>Lonicera</i>	Жимолость
14	<i>Elaeagnus commutata</i>	Лох сріблястий
15	<i>Elaeagnus pungens</i>	Лох колючий
16	<i>Juniperus sabina</i>	Ялівець козацький
18	<i>Ribes aureum</i>	Смородина золотиста
17	<i>Hedera helix</i>	Плющ звичайний
18	<i>Forsythia</i>	Форзиція
19	<i>Phyladelphus coronarius</i>	Бузок вінцевий
20	<i>Spiraea vanhouttei</i>	Спірея Вангутта
21	<i>Spiraea japonica</i>	Спірея японська
22	<i>Spiraea x bumalda</i>	Спірея Бумальда
23	<i>Spiraea opulifolia</i>	Спірея калинолиста
24	<i>Spiraea . x arguta Zab</i>	Спірея острозубчата

25	<i>Sorbaria sorbifolia</i>	Горобинник
26	<i>Symphoricarpos</i>	Снежноягодник
27	<i>Mahonia aquifolium</i>	Магонія падуболиста
28	<i>Cotinus</i>	Скумпія
29	<i>Támarix gallica</i>	Тамарикс кримський
30	<i>Syringa</i>	Бузок звичайний
31	<i>Syringa vulgaris</i>	Бузок сортовий

Продовження табл. 2.1

1	2	3
32	<i>Syringa Virginiána</i>	Бузок виргинський
33	<i>Celastrus</i>	Деревогубець
34	<i>Clematis ligusticifolia</i>	Ломонос лігустиколистий
35	<i>Menispermum</i>	Луносемянник

Здебільш це – 40-50 річні хвойні насадження.

Навколо озер ростуть верби, осоки, акації, туї, в'язи, дуби, модрина, клени й каштани.

Серед чагарників слід відзначити магонію та яловець, буксус та форзицію, барбарис та глід, спірею калинолисту.

Приємно відпочивати у затінку чудових ліан – деревогубця, ломоноса та винограду дівочого.

Сучасний рослинний покрив території відрізняється мозаїчністю, роздробленістю лісових масивів з включеннями водно - болотистих угідь.

Треба відзначити різноманітність квітучих рослин – крокуси, цибулі, барвінки, проліски, материнка, седум та інші надають своєрідного колориту трав'яному покриву. Особливої привабливості північній горбкуватій частині парку надає наявність лучних волошок, дзвінця малого, ковилі, трясучки середньої та інших.

2.6.2 Представники рослинного світу, занесені до Червоної книги України та рідкісні та зникаючі види рослин

З рослин, що охороняються в Україні, в парку ростуть три види лікувальних рослин, які занесено в Червону книгу України: полин білоповстистий, чебрець, шафран сітчастий.

Збирання і заготівля таких рослин суворо заборонені. Інші лікувальні рослини – глід, шипшина, ромашка аптечна та ін. – збираються лише в обсягах, які забезпечують відновлення рослин та збереження їх запасів.

ТАБЛИЦЯ 2.2 РІДКІСНІ ВИДИ РОСЛИН

Таксон	Созологічний статус	Назва рослин
1	2	
<i>Asarum europaeum</i>	R	Копитень європейський
<i>Campanula trachelium</i>	R	Дзвіночок кропиволистий
<i>Centaurea ruthenica</i>	R	Волошка російська
<i>Corydalis solida</i>	R	Ряст щільний

У графі «созологічний статус» відзначені види, що охороняються на тому чи іншому рівні: R - охороняються рішенням Донецької облради.

Asarum europaeum – вид, що рідко зустрічається, голоценовий релікт, на Донецькому кряжі проходить південна межа його ареалу, зростає в тінистих байрачних лісах.

Campanula trachelium - декоративний вид, зустрічається в лісах, в заростях чагарників, популяція скорочується через збирання в букети, а також внаслідок засмічення лісу та ущільнення ґрунту при рекреації.

Centaurea ruthenica - декоративний вид, що росте по степу, а також на крейдяних і вапнякових відслоненнях.

Corydalis solida - вид, що рідко зустрічається, має декоративний вигляд, на Донецькому кряжі проходить південна межа його ареалу, зустрічається в байрачних лісах, чагарниках.

Наведені матеріали рослинних угруповань і видів рослин на території РЛП «Слов'янський курорт» не є вичерпними. Необхідно виконати спеціальні наукові дослідження на всій території РЛП, щоб побачити великі відмінності окремих ділянок за наявністю і насиченістю раритетними видами і спільнотами.

2.6.3 Пропозиції щодо мінімізації впливу антропогенних чинників на рослинний світ

Вивчені ділянки були здавна техногенно освоєними і використовувалися для господарської діяльності, стаціонарної рекреації, лісового господарства, прокладення автодоріг, ліній електропередач тощо.

У кліматичних умовах, характерних для Донецького кряжу, відбувається мезофітизація і сільватизація рослинності. Тому абсолютне заповідання необхідно розглядати як тимчасову міру для відновлення порушеної антропогенними чинниками рослинності і як елемент довгострокового моніторингу рослинності. У зв'язку з цим необхідна розробка системи заходів щодо диференціального управління заповідною зоною (менеджмент-план), включаючи нормований випас, регульовані випали сухих залишків рослинності та ін. в порядку, встановленому законодавством за узгодженням з природоохоронними відомствами.

Рекреаційна зона, що включає лісові ділянки, повинна бути організована для відпочинку людей шляхом раціонального розміщення доріг, автостоянок, туристичних майданчиків короткочасного і тривалого використання і т.п.

Доцільне створення і обладнання для відпочинку водних об'єктів - озер.

Значна частина рекреаційної зони може бути використана для господарських цілей як сінокоси і пасовища, а також для заготівлі лікарських та інших корисних рослин. Проте здійснення цих функцій повинне ґрунтуватися на лімітації використання природних рослинних ресурсів, їх нормуванні. Тому необхідне проведення досліджень з визначення рослинних ресурсів на території РЛП і можливостей їх використання.

У рекреаційній зоні необхідне проведення заходів щодо лісовпорядження, лісовідновлення і догляду за насадженнями. Вважаємо за доцільне переглянути підходи по створенню суцільних лісових масивів на місці степової рослинності. Як показує досвід, це нерідко призводить до негативних результатів: відсутність або низька якість лісових культур, які насичені бур'янами.

Рекомендується також не проводити на території РЛП відкриття як нових ділянок, так і таких, що використовувалися раніше під поля і городи. Доцільно провести на цих землях роботи з відновлення степової, лучної або лісової рослинності.

Здійснення вказаних заходів дозволить ліквідувати місця зростання бур'янів, зокрема карантинних, зберегти фіторізноманіття і раціонально використовувати багатства рослинного світу РЛП.

Майбутня зона РЛП повинна знаходитися в режимі постійної охорони від будь-якого втручання з боку людини, крім випадків, передбачених природоохоронним законодавством.

Відновлення ландшафтів має на меті удосконалення їх просторового розміщення шляхом збільшення площі і з'єднання окремих частин і фрагментів екологічними коридорами і створення буферних зон, щоб захистити їх від руйнування. Створення ландшафту з елементів природних екосистем, що перемежуються з відновленими екосистемами, які також виконують деякі функції збереження біорізноманіття. В результаті вдасться добитися стійкого співіснування комплексу територій, які використовуються як для господарської діяльності, так і для довгострокового збереження природи та біорізноманіття як її компонента.

Проведення обстеження та аналізу складу наявної природної рослинності і лісо рослинного потенціалу ґрунтового покриву дозволять виявити найбільш перспективні види для подальшого їх використання у складі штучних фітоценозів на території регіонального ландшафтного парку, підібрати прийнятний асортимент порід.

2.7 Тваринний світ

Відповідно зоогеографічному районуванню РЛП «Слов'янський курорт» знаходиться в Палеоарктичній зоогеографічній області, Аридній Середземно-Центральноазійській підобласті, Степовій провінції, Понтійському окрузі і Азово-Чорноморському районі [10].

Оскільки територія парку представлена типовими ландшафтами для Донецького кряжу, тобто своєрідним поєднанням комплексів деревино-чагарникових сполучень, то і його фауна відповідно також має представників цих біотопів.

Особливо парк привабливий для орнітологів. Серед солонців і солончаків утворюються маленькі озерця з полиноюю та очеретяною рослинністю, де влітку гніздяться численні колонії птахів.

Для збереження цього багатого орнітокомплексу рішенням Донецької обласної ради від 06.12.2001 № 3/22-558 територія площею 79,5 га в заплаві річки Колонтаївка визначена орнітологічним заказником місцевого значення «Приозерний». Цей куточок живої природи підживлює пізнавальний інтерес туристів і відпочиваючих, дітей і молодь до своєрідної «майстерні природи».

«Приозерний» - це перший у Донецькій області заказник для охорони птахів, створений безпосередньо в межах достатньо великого сучасного міста, яким є промисловий Слов'янськ. Територія заказника включає частину заплави невеличкої річки Колонтаївка, притоки Казенного Торця, озеро Левадне і безіменне солоне озеро, на березі якого знаходиться непрацюючий нині завод з виробництва солі. Заказник названий «Приозерний» через близьке розташування до знаменитих слов'янських солоних озер. Він знаходиться на під'їзді до них з боку центральної частини міста, неподалік від Свято-Воскресенської церкви. Межа заказника примикає до селітебної зони, представленої тут вулицями з одноповерховою забудовою і присадибними ділянками.

Виділена для заказника територія являє собою не придатні для господарського використання засолені землі. Річка Колонтаївка приймає солоні води озер і кількох погано затампованих свердловин, що колись використовувались для добування технічної солоної води - ропи. Серед солонців і солончаків внаслідок паводкових підтоплень заплави утворилися калюжі і дрібні солоні озерця, оточені полиново-солонцевою рослинністю, заростами очерету і рогозу.

Щоліта тут виникають значні за кількістю гніздові колонії навколоводних птахів, зокрема кількох видів крячок та куликів. Серед них виділяється місцева популяція кулика-довгонога. Цей вид занесений до Червоної книги України і вважається основним об'єктом охорони.

У заказнику «Приозерний» нині налічується 70-80 гніздових пар кулика-довгонога, тобто його місцева популяція вважається досить значною, що викликає особливий інтерес. Цікаво, що птахи гніздяться тут як самостійно (створюючи агломерації з 3-5 пар, гнізда розташовуються на

відстані кількох метрів одне від одного), так і в невеличких, але щільних змішаних колоніях разом із річковим крячком.

Створений в основному для охорони «червонокнижного» кулика-довгонога, фактично «Приозерний» є комплексним орнітологічним заказником, який служить притулком для цілого ряду видів, у тому числі включених до списку Міжнародного союзу охорони природи, рідкісних і зникаючих у Європі.

Крім зберігання місцевого різноманіття птахів, новий заказник, доступний туристам для організованих відвідувань, служить для пропаганди знань з охорони природи та поліпшення навколишнього середовища.

2.7.1 Видове різноманіття фауни та її збереження

У зв'язку з недостатнім обстеженням території РЛП фахівцями-зоологами, повний фауністичний список поки уявити неможливо, однак, можна припустити кількість видів за основними систематичними групами тварин (таблиця 2.3).

ТАБЛИЦЯ 2.3 КІЛЬКІСТЬ ВИДІВ ФАУНИ РЛП «СЛОВ'ЯНСЬКИЙ КУРОРТ»

Група	Систематична група тварин
1	2
Безхребетні	
I	Гідроїдні поліпи
II	Черви плоскі
III	Черви круглі
IV	Черви кільчасті
V	Молюски
VI	Членистоногі:
VI.1	Ракоподібні
VI.2	Павукоподібні
VI.3	Багатоніжки
VI.4	Комахи
Хребетні	
I	Кісткові риби
II	Земноводні
III	Плазуни
IV	Птахи
V	Ссавці

Цей список може бути істотно розширений після більш детальної інвентаризації фауни РЛП по всіх систематичних групах.

З хребетних найбільш добре вивчена фауна земноводних, рептилій і птахів.

Клас Земноводні в РЛП «Слов'янський курорт» представлений п'ятьма видами: жерлянкою червоночеревою, зеленою ропухою, жабами озерною та ставковою і часничницею звичайною.

Клас плазуни в РЛП налічує сім видів: вуж звичайний, мідянка, полоз візерунковий, гадюка степова, ящірка прудка, ящірка різнокольорова, в озерах мешкає черепаха болотяна.

Клас птахів - найбільш багаточисельний клас хребетних. Всього на території парку гніздиться 73 види птахів. Два нових види птахів (коловодник ставковий і пірникоза чорношия) були відзначені в ході орнітологічної експедиції в серпні-вересні 2008 року.

Перелік охоронюваних видів птахів РЛП "Слов'янський курорт" наводиться в табл.2.4.

ТАБЛИЦЯ 2.4 ПЕРЕЛІК ОХОРОНЮВАНИХ ВИДІВ ПТАХІВ РЛП "СЛОВ'ЯНСЬКИЙ КУРОРТ"

Назва виду (наукова і звичайна)	Червона книга України	Бернська конвенція	CMS	AEWA	Європейський червоний список	МСОП
1	2	3	4	5	6	7
<i>Ixobrychus minutus</i> - бугайчик		+	+	+		+
<i>Ardea cinerea</i> - чапля сіра		+				
<i>Ciconia ciconia</i> - лелека білий		+	+	+		+
<i>Tadorna ferruginea</i> - огар	+	+	+	+	+	+
<i>Anas platyrhynchos</i> - крижень		+	+	+		+
<i>Anas querquedula</i> – чирянка велика		+	+	+		+
<i>Aythya ferina</i> – попелюха		+	+	+		+
<i>Falco vespertinus</i> - кібчик		+	+			+
<i>Falco tinnunculus</i> - боривітер звичайний		+	+		+	+
<i>Coturnix coturnix</i> - перепілка		+	+			+
<i>Phasianus colchicus</i> - фазан		+				
<i>Gallinula chloropus</i> - курочка водяна		+				
<i>Fulica atra</i> – лиска		+	+	+		+
<i>Charadrius dubius</i> – пісочник малий		+	+	+		+
<i>Vanellus vanellus</i> – чайка		+	+	+	+	+
<i>Himantopus himantopus</i> - кулик-довгоніг	+	+	+	+		+
<i>Tringa glareola</i> – коловодник Болотяний		+	+	+		+
<i>Tringa totanus</i> – коловодник звичайний		+	+	+		+
<i>Philomachus pugnax</i> - брижач		+	+	+		+
<i>Larus ridibundus</i> - мартин звичайний		+				
<i>Larus cachinnans</i> - мартин жовтоногий		+				
<i>Larus canus</i> - мартин сивий		+				
<i>Sterna hirundo</i> – крячок річковий		+	+	+		+
<i>Sterna albifrons</i> – крячок малий	+	+	+	+		+
<i>Columba livia</i> – голуб сизий		+				
<i>Streptopelia decaocto</i> – горлиця садова		+				
<i>Cuculus canorus</i> – зозуля		+				
<i>Apus apus</i> - серпокрилець чорний		+				
<i>Alcedo atthis</i> – рибалочка		+				

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7
<i>Merops apiaster</i> - бджолоїдка		+	+			+
<i>Upupa epops</i> – одуд		+				
<i>Dendrocopos syriacus</i> – дятел сирійський		+				
<i>Riparia riparia</i> – ластівка берегова		+				
<i>Hirundo rustica</i> – ластівка сільська		+				
<i>Delichion urbica</i> – ластівка міська		+				
<i>Galerida cristata</i> – посмітюха		+				
<i>Alauda arvensis</i> – жайворонок польовий		+				
<i>Anthus campestris</i> – щеврик польовий		+				
<i>Motacilla flava</i> – плиска жовта		+				
<i>Motacilla citreola</i> - плиска жовтоголова		+				
<i>Motacilla alba</i> – плиска біла		+				
<i>Lanius collurio</i> – сорокопуд терновий		+				
<i>Sturnus vulgaris</i> – шпак звичайний		+				
<i>Pica pica</i> – сорока		+				
<i>Corvus monedula</i> – галка		+				
<i>Corvus frugilegus</i> – грак		+				
<i>Corvus cornix</i> – ворона сіра		+				
<i>Corvus corax</i> – крук		+				
<i>Locustella luscinioides</i> – кобилочка солов'їна		+				
<i>Acrocephalus palustris</i> – очеретянка чагарникова		+				
<i>Acrocephalus arundinaceus</i> – очеретянка велика		+				
<i>Sylvia communis</i> - кропив'янка сіра		+				
<i>Phylloscopus trochilus</i> – вівчарик весняний		+				
<i>Phylloscopus collybita</i> – вівчарик-ковалик		+				
<i>Muscicapa striata</i> – мухоловка сіра		+	+			+
<i>Saxicola rubetra</i> – трав'янка лучна		+	+			+
<i>Saxicola torquata</i> - трав'янка чорноголова		+	+			+
<i>Oenanthe oenanthe</i> – кам'янка звичайна		+	+			+
<i>Phoenicurus ochruros</i> – горихвістка чорна		+	+			+
<i>Luscinia svecica</i> - синьошийка		+	+			+
<i>Remiz pendulinus</i> - ремез		+				
<i>Parus major</i> – синиця велика		+				

Passer domesticus – горобець хатній		+				
-------------------------------------	--	---	--	--	--	--

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7
Passer montanus – горобець польовий		+				
Chloris chloris – зеленяк		+				
Carduelis carduelis - щиглик		+				
Acanthis cannabina - коноплянка		+				
Coccothraustes coccothraustes - костогриз		+				
Emberiza calandra - просянка		+				
Emberiza schoeniclus – вівсянка очеретяна		+				
Emberiza hortulana – вівсянка садова		+				
Tringa stagnatilis – колдовник ставковий	+	+	+	+		+
Podiceps nigri collis – пірникоза чорношия		+				

Види птахів, занесені до Червоної книги України, 4 од.; до Європейського червоного списку - 3 од.; до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), 73 од.; до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів птахів (Боннської конвенції, CMS), 26 од.

Види птахів, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), 16 од.

Після кулика-довгонога найчисельнішим тут видом куликів є колдовник звичайний– 50-60 пар. Є кілька видів мартинів, чисельність яких непостійна. На голих берегах і висохлих солончаках із розрідженою солонцевою рослинністю у кількості 8-10 пар гніздиться пісочник малий, що став рідкісним у старих місцях гніздування на узбережжі Азовського моря; у цьому ж біотопі виводять пташенят окремі пари малого крячка.

З водоплавних птахів численними є крижні, що розселилися останнім часом по водоймах Донецької області, попелюха, у меншій кількості гніздяться чирянка велика, лиска, водяна курочка.

Заказник «Приозерний» - місце значного скупчення найрізноманітніших птахів, у тому числі тих, що мають екзотичне забарвлення, є окрасою природи, рідкісними і спорадично поширеними на території Донецької області, а також нових видів, які нещодавно тут з'явилися.

До перших належать надзвичайно яскраво забарвлені рибалочка, бджолоїдка.

Цікавим є гніздування найбільшої з вівсянок – просянки, розселення якої триває, а також жовтоголової плиски.

Звичайним видом, що гніздиться, є наймініатюрніша з наших чапель - бугайчик. Цікаво спостерігати, як із розльоту сідає вона на стебла очерету, що витримують її вагу.

Постійно можна бачити поодиноких сірих чапель, котрі залітають в заказник, іноді - білих лелек, що прилітають на годівлю. І це – серед міських кварталів.

Фауна ссавців спеціально не вивчалася. У цілому теріофауна в РЛП «Слов'янський курорт» представлена типовими фоновими видами Донецького регіону, серед яких кількісно переважають мишоподібні гризуни, комахоїдні, заєць-русак, білка.

2.7.2 Рідкісні та зникаючі види тварин та їх збереження

У Червону книгу України занесене кулика-довгонога, колонія якого налічує лише 70-80 пар. На слов'янських солоних озерах популяцію кулика-довгонога відомий орнітолог М.М. Сомов

відзначав ще влітку 1868 року – вже третє століття цей рідкісний птах обирає місцем проживання слов'янський заповідний парк.

Окрім кулика-довгонога, тут можна зустріти ще одного «червонокнижного» птаха – огара.

У складі місцевого орнітокомплексу 16 видів птахів, внесених Міжнародною спілкою охорони природи у список рідкісних та зникаючих у Європі: бугайчик, білий лелека, крижень, чирянка велика, попелюха, коловодник звичайний, ставковий і болотяний, брижач, річковий та малий крячки, чайка, лиска, пісочник малий.

Найбільш ефективним засобом охорони рідкісних та зникаючих видів тварин в умовах РЛП «Слов'янський курорт» є охорона їх типових біотопів, тобто місць їх існування. Охорона найбільш цінних з точки зору біотичного різноманіття ділянок парку дозволяє комплексно вирішувати питання збереження всієї його біоти разом з діючими факторами, які оптимізують її існування.

Солончакові луки, які розташовані в нижній течії р. Казенний Торець і входять до складу РЛП "Слов'янський курорт" (ділянка № 4 між колишнім звалищем будівельних відходів і до русла р. Калантаївка), мають велике значення не тільки як місця гніздування куликів і крячків, але і як місця відпочинку і годівлі на післягніздових пізньольотніх кочівлях багатьох видів гідрофільних птахів, а також як резервації, в яких птахи знаходять притулок від полювання, яке починається в серпні місяці.

Однак, зважаючи на сильне висихання в липні-серпні місяці солонководних калюж, які розташовані на солонцюватих луках, захисні умови цих місць існування значно знижуються.

Щоб підтримувати ці місцезнаходження, які необхідні птахам для виживання в умовах полювання, на досить високому рівні, створювати умови для підтримки життєзабезпечення популяціям птахів, які розмножуються тут або перекочують з довколишніх місць, в тому числі видів, які занесені до Червоної книги України, на думку фахівців Українського товариства охорони птахів, необхідно встановити пристрій регулювання рівня води в р. Калантаївка.

Охорона перелічених видів здійснюється також у загальному режимі постійної інспекторської праці співробітників СДО парку по недопущенню фактів порушень режиму охорони території об'єкту природно-заповідного фонду України – РЛП «Слов'янський курорт» (недопущення браконьєрства, незаконного випасу худоби та сінокосіння, роз'яснювальна робота з місцевим населенням і т. д.).

Крім того, проводиться ряд спеціальних заходів – акція «Сезон тиші», з метою виключення фактору турбування під час масового гніздування птахів, ведеться особливий контроль за лісовими урочищами, у яких виявлені гнізда рідкісних хижих птахів. Також під час пожежне-небезпечного сезону, з метою недопущення знищення природних місць перебування рідкісних видів тварин, відповідним чином посилюється інспекторський контроль за територією, регулярно проводяться рейдові перевірки згідно плану, який розробляється щорічно.

2.7.3 Шляхи мінімізації впливу антропогенних чинників на тваринний світ

З факторів негативного антропогенного впливу на тваринний світ РЛП «Слов'янський курорт» на перше місце слід поставити турбування диких тварин від надмірної рекреації. Тому важливо провести відповідне зонування території парку, де ділянкам з найбільшим біотичним різноманіттям, а також, де існують популяції рідкісних та зникаючих видів тварин, слід надати статус заповідної (заказаної) зони з відповідним режимом їх охорони.

В зоні регульованої рекреації слід проводити організовану рекреаційну діяльність, зокрема пішохідні маршрути по екологічних стежках, а зовні - по спеціально облаштованих місцях. На інших ділянках слід розставляти відповідні аншлаги та стенди з інформацією щодо неприпустимості турбування тварин та скоєння інших негативних відносно них дій.

Взагалі для забезпечення мінімізації впливу антропогенних чинників на тваринний світ парку рекомендовано встановити такі обмеження:

- розорювання земель, окремі види лісокористування;

- забороняється сінокосіння на ділянках після набуття ними статусу заповідних зон;
- забороняється випасання кіз та овець, дозволяється лише випасання крупної рогатої худоби або коней з розрахунку 1 особина на 1 га у межах господарської зони;
- забороняється проведення меліоративних робіт та осушення боліт;
- забороняється використання отрутохімікатів;
- забороняється нерегульоване мисливство та рибальство;
- забороняється порушення умов існування тварин, збирання колекцій;
- забороняється організація масових спортивних і видовищних заходів, улаштування стоянок і наметів, розведення вогню за межами передбачених для цього місць;
- забороняється рух механізованого транспорту поза межами доріг і водних шляхів загального користування.

З метою збереження цінних, а також рідкісних і тих, що знаходяться під загрозою зникнення, видів тварин, що зустрічаються у межах РЛП «Слов'янський курорт», важливе значення має занесення цих видів до Червоної книги України та регіонального списку рідкісних видів.

2.8 Ландшафтне різноманіття

2.8.1 Сучасна та колишня ландшафтна структура

Поверхня даної території - це піднесена степова рівнина, яка порізана річками, численними балками і ярами і має пологий нахил до долини р. Сіверський Донець. Відмітки вододілів складають в середньому 180-200 м. У південно-східному напрямку поверхня поступово знижується до відміток 100-120 м і переходить в долину р. Казенний Торець, яка розташована на позначках 61-62 м. У північно-східному напрямку спостерігається зниження в сторону р. Сіверський Донець до відміток 150-160 м.

У межах регіонального ландшафтного парку «Слов'янський курорт» переважають перетворені господарською діяльністю ландшафти, які можна згрупувати, виділивши окремо ландшафти агрокультурні, лісові, селітебні, урбанізовані, рекреаційні та ін. Розташовуючись в степовій зоні, регіон практично не має цілинних степових ділянок. Окремі природні території та комплекси відчувають не тільки вплив промисловості і сільського господарства, а й величезні рекреаційні навантаження. Незважаючи на потужний промисловий потенціал і регіональні особливості господарського освоєння земель, на території РЛП збереглися унікальні куточки незайманої природи.

У межах ландшафту розташовуються пам'ятники природи - унікальні солоні озера карстового походження - Сліпне і Репне, орнітологічний заказник.

Первозданні ландшафти збереглися і охороняються в регіональному ландшафтному парку.

2.9 Природні лікувальні чинники РЛП «Слов'янський курорт»

2.9.1 Мінеральні води

Джерелами мінерального водопостачання для питного лікування і розливу в пляшки є свердловини Слов'янського родовища розсолів вод і води Західно-Слов'янського родовища.

Характеристика свердловин наведена в табл.2.5.

ТАБЛИЦЯ 2.5 ХАРАКТЕРИСТИКА СВЕРДЛОВИН

Номер свердловини	Місце розташування	Характер використання	Початок експлуатації	Глибина, м
1	2	3	4	5
А-1819	заплава р. Казенний Торець (лівобережжя)	спостережна	1971 р.	17,9
А-1830	заплава р. Казенний Торець (лівобережжя)	спостережна	1971 р.	12,9
А-3337 ре	підніжжя лівого схилу б. Колонтаївська	спостережна з 13.01.2012.р.	1979 р.	130,0
А-3338 ре	підніжжя лівого схилу б. Колонтаївська	експлуатаційна	1979 р.	121,8
А-3344 р	підніжжя лівого схилу б. Колонтаївська	спостережна	1977 р.	101,3
А-3345/1р	підніжжя правого схилу б. Соболевський	резервна	1977 р.	130,0
А-3370	підніжжя лівого схилу б. Колонтаївська верхів'ях ставка	спостережна	1976 р.	130,0
А-3605	в 20 м на північ від озера Вейсовим	експлуатаційна	1978 р.	137,7
А-3606	заплава р. Казенний Торець	експлуатаційна	1978 р.	163,6
А-3607	в 30 м на схід від озера Репне	експлуатаційна	1978 р.	191,0
А-5150	в 20 м на північ від озера Вейсовим	експлуатаційна	1983 р.	150,0
А-7076	заплава р. Казенний Торець (лівобережжя)	спостережна	1966 р.	168,0

Розсільні мінеральні води Слов'янського родовища виведені на поверхню свердловинами №№ 5150, А-3605, А-3606, А-3607, приурочені до гологенних утворень Слов'янської світи нижньої пермі, однотипні за основним іонним складом, відрізняючись одна від одної тільки величиною загальної мінералізації. За класифікацією В.В.Іванова і Г.А. Невраєва води слов'янського родовища відносяться до групи "А" (без специфічних компонентів і властивостей), підгрупі "а" (азотні), класу (хлоридні розсоли), підкласу (натрієві) усольського типу (скв. №№ А-3605, А-3606, А-3607) або міцні розсоли (скв. № 5150).

Склад розсолів стабільний, загальна мінералізація знаходиться в межах від 90-133 г/дм³ (скв. №№ А-3605, А-3606, А-3607) до 300 г/дм³ (скв. № 5150).

Іонний склад: хлор в межах 94099 екв.%, сульфат - 0-7 екв.№, натрій - 94-99 екв.%, кальцій - 0-6 екв.%.
Фізичні властивості води: прозора, безбарвна, на смак солоно-гірка, іноді зі слабким сірково-днемим запахом.

Реакція води близька до нейтральної (рН від 6,8 до 7,2), температура коливається від 8 до 10°C (холодна).

Зміст основних іонів у водах Слов'янського родовища практично постійно при відборах в рекомендованих межах і не залежить від сезонних явищ.

Розчинені гази в розсолі атмосферного походження з перевагою азоту і кисню.

Зміст бальнеологічних активних мікроелементів в розсолу нижче норми. Токсичні мікроелементи (хром, ванадій і ін.) або відсутні, або містяться в кількостях менше допустимих.

Зміст нітритів, нітратів, аміаку, фенолів знаходиться в межах норм, допустимих для питних мінеральних вод.

У бактеріальному відношенні слов'янські ропні води здорові і відповідають вимогам ДСан-ПіН 2.2.4-171-2010 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною». Коли-титр >333, мікробне число в межах першого десятка.

Виявлені в процесі мікробіологічних досліджень в воді мікроорганізми не є патогенними для лабораторних тварин і людини.

Радіоактивні елементи у воді не виявлено. За загальної мінералізації і співвідношенню основних іонів розсоли Слов'янського курорту мають ряд аналогів, які використовуються в лікувальних цілях (бальнеологічне і питне застосування).

Лікувально-столові мінеральні води Західно- Слов'янського родовища, виведені на поверхню свердловинами №№ А-3345/1р, А-3337 ре, А-3338 ре, приурочені до зони вилуговування відкладень нижньої пермі і відрізняються одна від одної як за величиною загальної мінералізації, так і за змістом основних іонів.

Відповідно до класифікації В.В.Іванова і Г.А. Невраєва вода свердловини А-3345/1р відноситься до IV класу по аніоном, II підкласу по катіонному складу, бальнеологічної групі "А", підгрупі "а" по газовому складу.

Комплексні фізико-хімічні, гідрогеологічні і мікробіологічні дослідження вода свердловини № А-3345/1р, проведені Артемівської ГРЕ і Одеським НДІ дозволяють характеризувати її як холодну, азотну, маломінералізовану сульфатну натрієво-магнієво-кальцієву без специфічних компонентів і властивостей.

Фізичні властивості води свердловини А-3345/1р: прозора, безбарвна, на смак гіркувата, зі слабким сірководневим запахом. Відповідно до класифікації вода свердловин №№ А 3337 ре і А-3338 ре відноситься до V класу по аніоном, 3 підкласу по катіонному складу бальнеологічної групі "А", підгрупі "а" по газовому складу, тобто - це маломінералізована хлоридно-сульфатна магнієво-кальцієво-натрієва вода.

Фізичні властивості води свердловин А-3337 ре, А-3338 ре: прозора, безбарвна солонатовірка зі слабким сірководневим запахом.

Решта властивостей води свердловин №№ А-3345/1р, А-3337 ре, А-3338 ре ідентичні. Температура води на гирлі свердловин знаходиться в межах 10-12 (холодна).

За активної реакцією вода близька до нейтральної (рН 7,0) з невеликими відхиленнями ($\pm 0,2$) до лужної чи кислої середі.

Зміст основних іонів (натрію, кальцію, магнію, хлору, сульфату, гідрокарбонату) при відборі води з свердловин в межах затверджених запасів, відрізняються стабільністю і не залежить від сезонів року.

Розчинені гази представлені (мг/дм³): CO -17,3-49,3; H₂S – 0,0-1,9; O₂ -0,70-1,76. Вміст мікроелементів у воді знаходиться нижче бальнеологічних. Радіоактивні елементи у воді не виявлено.

За ступенем жорсткості, відповідно до класифікації О.А. Алекіна, вода відноситься до дуже жорсткої (загальна жорсткість вище 9 кг.екв.). За санітарно-хімічними показниками та вмістом токсичних мікроелементів вода свердловин відповідає ГОСТ 13273-88 "Води мінеральні питні лікувальні та лікувально-столові". За бактеріологічними показниками вода свердловин Західно-Слов'янського родовища здорова.

Мікробіологічними дослідженнями (Одеський НДІ курортології) в водах Західно-Слов'янського родовища встановлено 12-13 фізіологічних груп мікроорганізмів, які беруть участь у формуванні їх властивостей і складу. Виявлена мікрофлора не є патогенної для людини і лабораторних тварин.

Згідно довідки Одеського НДІ курортології при відповідному розведенні вода може бути використана для ванн, душів, полоскань та інших зовнішніх процедур, а також для внутрішнього застосування для лікування ряду захворювань шлунку, кишечника, печінки, жовчних шляхів і деяких інших захворювань.

За медичним (бальнеологічним) висновком Українського науково-дослідний інститут медичної реабілітації та курортології № 356 від 22 лютого 2012 р.- лікувальна вода Слов'янського родовища Донецької області, яка виводиться свердловиною № 3605, може використовуватись для зовнішнього застосування (Додаток 8).

За результатами радіологічного аналізу підземної води казенного підприємства «Кіровгеологія» об'ємні активності родону, урану і радію у воді свердловин № 3605 і №3607 (паспорт № 05/2014 від 10 лютого 2014 р. і паспорт № 06/2014 від 10 лютого 2014 р.) (Додаток 9) не перевищують допустимих рівнів за НРБУ-97, що встановлені для джерел господарче-питного водопостачання або реалізації води через торговельну мережу.

Повний фізико-хімічний аналіз води свердловин №№ 3605 і 3607 виконаний дочірнім підприємством ЗАТ «УКРПРОФЗДОРОВНИЦЯ» Слов'янська гідрологічна режимно-експлуатаційна станція» (Додаток 10).

2.9.2 Грязі лікувальні

Озера Репне і Сліпне мають значні запаси лікувальних грязей, які використовуються в лікувальних цілях. Озеро Вейсове практично не володіє запасами лікувальних грязей і застосування на курорті не має.

Видобуток лікувальних грязей в останні роки проводиться з озера Репне, але за час існування курорту їх видобуток неодноразово вівся і з озера Сліпне.

За іонним складом вода озера Репне відноситься до сульфатно - хлоридного натрієвого типу, мінералізація 15 г/дм³. Вода озера Сліпного має ідентичний складу, але значно меншу мінералізацію - 5,6 г/дм³.

Сольовий склад води озера Репне представлений, головним чином, солями NaCl і CaSO₄, в значно менших кількостях в воді озера присутні Na₂SO₄ і MgSO₄.

У воді озера Сліпне переважають солі NaCl, Na₂SO₄ та MgSO₄, в невеликих кількостях є солі Ca(HCO₃)₂ і CaSO₄.

Лікувальні грязі озера Репне за класифікацією НДКіФ відносяться до типу мулових, сульфідних, середньомінералізованих, сульфатно - хлоридних, натрієвих озерно-ключових грязей.

Лікувальні грязі озера Сліпне за класифікацією НДКіФ відносяться до типу мулових, сульфідних, середньомінералізованих, хлоридно - натрієвих озерно-ключових грязей.

Запаси лікувальних грязей Слов'янських озер становлять:

А) геологічні запаси:

- озера Репне - 84,0 тис.м³ або 103,3 тис.т;

- озера Сліпне - 147,2 тис.м³ або 191,9 тис.т;

Всього - 231,2 тис.м³ або 295,2 тис.т;

Б) експлуатаційні запаси:

- озера Репне - 79,9 тис.м³ або 98,8 тис.т;

- озера Сліпне - 145,3 тис.м³ або 190,3 тис.т;

Всього - 225,2 тис.м³ або 288,6 тис.т.

Санітарно-бактеріологічні показники в лікувальній грязі озер Репне і Сліпне є незадовільними. Використання грязей в лікувальних цілях можливо тільки після витримання їх в регенераційних басейнах до нормалізації санітарно-бактеріологічних показників.

При збереженні щорічного обсягу видобутку лікувальних грязей на сучасному рівні (2250 тонн) забезпеченість лікувальними грязями складе 111 років, з них грязями озера Репне 22 роки, озера Сліпне - 79 років.

За медичним (бальнеологічним) висновком Українського науково-дослідний інститут медичної реабілітації та курортології № 60 від 27 березня 2006 р. можливе використання темно-сірих з оливковим відтінком пелоїдів озера Репне (Слов'янське родовище) у лікувальній практиці (Додаток 11).

2.10 Наукові дослідження на території РЛП

2.10.1 Огляд історії основних результатів наукових досліджень

У 2008 році Краматорським відділенням Українського товариства охорони птахів була проведена орнітологічна експедиція на території орнітологічного заказника "Приозерний" з метою вивчення місць гніздування, місця відпочинку та годівлі на післягніздової кочівлі багатьох видів гідрофільних птахів, а також резервати, в яких птахи знаходять притулок.

Інші науково-дослідницькі роботи на території РЛП з моменту його створення не проводилися.

Станом на момент розробки Проекту у складі адміністрації регіонального ландшафтного парку спеціального наукового підрозділу не створено.

2.10.2 Стан та перспективи інвентаризації флори і фауни, рослинних угруповань

Науково-дослідна робота на території регіонального ландшафтного парку «Слов'янський курорт» регламентується Законом України "Про природно -заповідний фонд України", а також Положенням про регіональний ландшафтний парк «Слов'янський курорт» (Додаток 12) і повинна проводитись з метою вивчення природних процесів, екологічного прогнозування, розробки наукових основ охорони, відтворення (в тому числі перспектив розведення зникаючих видів тварин, занесених до Червоної книги України) і раціонального використання природних ресурсів, встановлення постійного моніторингу за станом довкілля.

Інвентаризація флори і фауни РЛП «Слов'янський курорт» повністю не проводилася. Відносно повно була вивчена тільки орнітофауна парку. Крім простого видового списку, відсутні відомості про чисельність та щільність практично всіх зазначених груп тварин.

Станом на момент розроблення Проекту у складі адміністрації парку спеціального наукового підрозділу не створено.

Тому вкрай необхідно провести дослідження щодо виявлення чисельності, щільності, видової структури зооценозів у прив'язці їх до різних типів лісових і степових угруповань. У подальшому слід проводити моніторингові дослідження по динаміці полівидових структур фауністичних комплексів у зв'язку з процесами сільватизації, рекреаційного навантаження, різних типів природоохоронного режиму.

З огляду на недостатню вивченість території РЛП, рекомендовано активно залучати для вивчення його природних особливостей фахівців провідних наукових установ.

2.10.3 Дослідження антропогенних факторів впливу на природні комплекси та об'єкти

Дослідження впливу антропогенних факторів на природні комплекси та об'єкти РЛП «Слов'янський курорт» повинні мати, перш за все, моніторинговий характер.

Як вже говорилося вище, пріоритетними напрямками тут повинні бути:

- виявлення чинників, що впливають на сільватизацію, та визначення природної та антропогенної складової дії цих факторів;
- дослідження ступеня впливу рекреаційного навантаження на структуру природної та антропогенної рослинності території парку;
- дослідження структури, чисельності та динаміки чисельності фауністичних комплексів в залежності від їх біотичної приуроченості в аспекті процесу сільватизації території РЛП, дії рекреаційного навантаження. Особливо цікаві в цьому відношенні представники ентомофауни, мишоподібні гризуни, деякі види орнітофауни.

2.11 Забезпечення вільного доступу громадськості до інформації щодо стану довкілля

Широке інформування населення є одним з пріоритетних напрямків екологічної політики держави. Тому питання екологічної освіти та інформування мешканців області про розвиток природно-заповідної справи, діяльність установ природно-заповідного фонду, стратегію, спрямовану на вирішення регіональних екологічних проблем є одним із статутних завдань регіонального ландшафтного парку, визначених діючим природоохоронним законодавством.

Адміністрації парку необхідно розробити систему заходів щодо поширення екологічної інформації на всіх рівнях для всіх верств населення з використанням усіх можливих засобів її розповсюдження, в тому числі, шляхом:

- видання поліграфічної продукції екологічного спрямування (буклети, календарі, плакати, тощо);
- розповсюдження власної символіки (сувеніри, вимпели, футболки, кепки, посуд, тощо);
- висвітлення поточних подій в засобах масової інформації (газети, радіо, телебачення, соцмережі тощо);
- організація та проведення засідань, круглих столів, акцій, конкурсів із залучення громадськості, в першу чергу, школярів та студентів;
- організація і проведення тематичних уроків, презентацій, конкурсів, забав, вікторин як в навчальних та дошкільних закладах, так і безпосередньо на територіях рекреаційних ділянок;
- організація і проведення оглядових екскурсій екологічними стежками, прокладеними по найбільш презентабельним ділянкам парку;
- проведення традиційних заходів щодо поліпшення санітарного стану на територіях парку із залученням громадськості;
- участі в зборах користувачів земельних ділянок;
- встановлення на території наукової інформації (стенди, інформаційні та охоронні знаки);
- розповсюдження інформації про підсумки діяльності парку, позитивні зміни в стані природних комплексів та об'єктів.

Враховуючі можливості сьогодення, адміністрації парку необхідно створити та підтримувати власну веб - сторінку, а в перспективі створити власний веб - сайт та забезпечити його постійне оновлення та поповнення інформацією.

Діяльність щодо інформування населення та проведення еколого - просвітницьких виховних заходів повинна забезпечуватися відділом з рекреації та екологічного виховання РЛП.

РОЗДІЛ 3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РЕГІОНУ РОЗТАШУВАННЯ РЛП «СЛОВ'ЯНСЬКИЙ КУРОРТ» НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ТА ПРОГНОЗ ЙОГО РОЗВИТКУ. ЗАХОДИ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДНИХ КОМПЛЕКСІВ ТА ОБ'ЄКТІВ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

3.1. Населення: склад і динаміка

РЛП «Слов'янський курорт» розташований практично на землях Слов'янської міської ради поблизу міста.

Загальна кількість населення, що проживає в м. Слов'янськ станом на 01.01.2017 р. складає 113196 осіб. Станом на 01.01.2017 року на обліку у Єдиній інформаційній базі даних про взятих на облік переміщених осіб перебувало 37180 осіб.

В згідно з переписом населення 2001 року і за останні п'ять років

Таблиця 3.1 наведено динаміку чисельності населення м. Слов'янськ згідно з переписом населення 2001 року і за останні п'ять років

Таблиця 3.1 Динаміка чисельності населення м. Слов'янськ (тис.люд.)

2001 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015р.	2016р.
124,8	115,9	115,3	116,7	115,4	113,2

Скорочення населення Слов'янську і Донецької області у цілому відповідає скороченню населення у всьому регіоні починаючи з 1900-1991 рр.

Найбільше виїжджають за межі міста Слов'янська люди у віці від 15 до 30-35 років. Головна причина – переїзд на місце навчання або у зв'язку з пошуком роботи.

3.2. Промисловість: розвиток, вплив на довкілля та шляхи його мінімізації

Район розташування РЛП «Слов'янський курорт» є одним з промислово розвинених не тільки на території Донецької області, а і прилеглих областей.

Провідне становище в промисловості району займає м. Слов'янськ.

Основною галуззю промисловості міста є машинобудування.

Завод будівельних машин ПАТ "Бетонмаш" - один з найстаріших заводів м Слов'янська заснований в 1941 році. Підприємство виготовляє бетонозмішувальне обладнання, запасні частини для гірничо-металургійного комплексу, вузли коксохімічних батареї.

Слов'янський машинобудівний завод заснований в 1945 році. В даний час виготовляє коксохімічне обладнання. мостові крани та інше механічне обладнання.

Працюють підприємства: ВО «СЗВІ», ПрАТ «Кераммаш», ТОВ «СІС «Сода», ПрАТ «Хліб», ТОВ «Руссоль-Україна», ТОВ «СФС ТРЕЙД», СВУ КП «Компанія Вода Донбасу» та інші.

Традиційним для міста є керамічне виробництво. Цим бізнесом займаються сотні приватних підприємців, які постачають на ринок України і ближнього зарубіжжя широкий асортимент керамічних виробів і забезпечують зайнятість населення.

Функціонують два спільних підприємства: українсько-італійська компанія "Зевс-Кераміка", яка спеціалізується на виробництві будівельних матеріалів з керамограніта і україно-британський завод з виробництва керамічних мас "Керамічні маси Донбасу".

На сьогодні промислове виробництво м. Слов'янська має тенденцію падіння.

Зупинили свою роботу такі підприємства як ПАТ «Славтяжмаш», ПАТ «Тореласт», ТОВ «Слов'янський комбінат м'ясопродуктів, ТОВ «Реактив», ТОВ ПТК «Велес», ТОВ «Славмолоко» та інші.

Важливою складовою економіки міста є Слов'янський курорт, один з найстаріших на Україні. З середини 2014 року частка курорту закрыта для цивільних осіб і використовується збройними силами України як місце базування сил АТО.

Завдяки реалізації ряду екологічних програм і посиленого контролю за охороною та використанням природних ресурсів, м Слов'янськ протягом ряду років займав 4 місце в рейтингу міст Донецької області за індексом екологічної ситуації . У зв'язку з проведенням АТО на території Донецької області, в 2014 -2015pp даний рейтинг не визначався.

Район розташування регіонального ландшафтного парку «Слов'янський курорт» належить до числа індустріальних районів області. В той же час, безпосередньо на території парку промислові підприємства відсутні.

Негативний вплив на стан рослинності регіонального ландшафтного парку справляють викиди промислових підприємств, що викликають загальне забруднення навколишнього природного середовища.

Територіально екологічні наслідки хімічного забруднення рослин є нерівноцінними. У середньому, сильний вплив димогазових сумішей на рослинність спостерігається в радіусі 10-15 км, а дуже сильне – в радіусі 1,5-3 км. Степові злаки, завдяки ксероморфній структурі листя з вузькими захищеними продихами, відрізняються меншою газопроникністю, ніж мезофітне різнотрав'я, дерева і чагарники.

Вплив забруднення навколишнього природного середовища на рослинність є багатограним і дотепер не вивчений. Для вироблення критеріїв оцінки стану рослинності потрібні стаціонарні дослідження в межах програм комплексного моніторингу в різних природно-кліматичних регіонах степової зони. Такі дослідження у регіональному ландшафтному парку «Слов'янський курорт» нададуть можливість здійснити моніторинг стану рослинності прилеглих територій.

Відкритий скид в поверхневі води 4 – х річок мають ряд промислових підприємств. Великою проблемою для водойм були і залишаються аварійні ситуації на каналізаційних колекторах міста. Окремою проблемою, яка потребує вирішення, є стан дощової каналізаційної мережі міста. Дощові стоки без очищення потрапляють у відкриті водойми.

Аналізи з поверхневих водойм свідчать, що по бактеріологічним показникам – 33,7 % проб не додержується установленому стандарту, по санітарно - хімічним показникам – 8,1 % - не-стандартні .

З 9 проб ґрунту у рекреаційній зоні не відповідала гігієнічним нормативам по бактеріальним показникам 1 проба.

Заходи щодо зменшення негативного впливу промисловості на довкілля повинні плануватися під час формування розділів «Охорона навколишнього природного середовища» в складі проектної документації на розширення, реконструкцію, технічне переозброєння або впровадження нових технологічних процесів, Програм економічного та соціального розвитку адміністративних утворень (прилеглих населених пунктів, районів) та фінансуватися, в першу чергу, за рахунок коштів екологічного фонду і підприємств-забруднювачів навколишнього природного середовища.

3.3 Сільське господарство: розвиток, вплив на довкілля та шляхи його мінімізації

Підприємства сільського господарства на території РЛП «Слов'янський курорт» відсутні.

3.4 Лісове господарство

3.4.1 Розподіл земель лісового фонду

Основним і структуроутворюючим базисом парку, як загалом і всього природно-заповідного фонду області, є лісові урочища з деревостанами природного і штучного походження. Останні створені здебільшого в складних елементах рельєфу, в тому числі і на місці колишніх байрачних лісів, що з одного боку підвищує їх захисну роль і цінність, а з іншого - підвищує гарантії збереженості [14].

В умовах напруженої екологічної обстановки провідним і найбільш ефективним фактором оздоровлення довкілля є зелені насадження всіх наявних категорій і видів як в межах РЛП «Слов'янський курорт», так і на прилеглих територіях. В цьому контексті першочерговим завданням РЛП «Слов'янський курорт» є збереження лісових насаджень в зоні діяльності парку і забезпечення їх довготривалого та стабільного функціонування.

Лісові насадження на території РЛП являють собою лісовий фонд ДП «Слов'янський лісгосп» і входять до складу парку без вилучення земель у постійного лісокористувача. За даними, наданими адміністрацією парку, із загальної площі 431,31 га до лісових земель належить 31,3 га (7,25 % території РЛП).

Головним місцем концентрації лісової частини парку є ділянка № 1, де із загальної площі 196,0372 га лісовими насадженнями зайнято 31,3 га лісового фонду Маяцького лісництва. До складу даної ділянки входять квартал 201 таксаційні виділи 1-8,10-16 і квартал 202 таксаційні виділи 9 і 10 (Додаток 13).

3.4.2 Сучасний стан лісового фонду в складі РЛП

Ліси Маяцького лісництва включені до складу РЛП без вилучення у постійного лісокористувача - ДП «Слов'янське ЛГ». При цьому відбулась зміна статусу даних лісів - на даний час вони є об'єктом природно-заповідного фонду, що означає закономірне підвищення рівня охорони і збереженості насаджень та упорядкування напрямків, меж і обсягів користування ними.

Згідно матеріалів лісовпорядкування, штучні лісові насадження (кв. 200,202) на території регіонального ландшафтного парку «Слов'янський курорт» розташовані на землях ДП «Слов'янське лісове господарство».

На даний час всі ліси вищевказаного лісництва за матеріалами поточного лісовпорядкування віднесені до 1 групи лісів, категорія захисності - лісопаркова частина лісів зелених зон. Згідно з новим нормативним документом - «Порядком поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок» (Постанова КМУ від 16.05.2007р. № 733), всі насадження РЛП «Слов'янський курорт» належать до лісів природоохоронного, наукового та історико-культурного призначення, що має знайти своє відображення в матеріалах поточного лісовпорядкування Маяцького лісництва ДП «Слов'янське ЛГ».

До лісів природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення відносяться лісові ділянки, що виконують природоохоронну, естетичну функцію, є об'єктами науково-дослідних робіт на довгочасну перспективу, сприяють забезпеченню охорони унікальних та інших особливо цінних комплексів та історико-культурних об'єктів.

При цьому ліси РЛП відносяться до вказаної категорії захисту не лише за головною ознакою - розташуванням в межах територій і об'єктів природно-заповідного фонду, а ще й внаслідок того, що в них виявлено унікальні за породним складом, продуктивністю (для складних лісорослинних умов) і генетичними властивостями лісові ділянки, на яких також зустрічаються реліктові, ендемічні види дерев і чагарників, що мають велике наукове значення.

Вважається, що природні ліси Донецького кряжу в даний час представлені в своїй більшості депресивними формами різного ступеню порушеності. Головними характерними ознаками трансформації природних лісів РЛП є зміни просторової структури і перерозподіл видового та популяційного складу деревостанів, зміна складних дубових насаджень на більш прості і менш цінні - кленовники, ясеневники, в'язовники. Деревостани такого типу розповсюджені на даний час і в складі природних лісів парку.

Незаперечним фактом є також той, що нинішній вигляд, стан і структура насаджень парку є результатом перетворення лісів на даній території, в зв'язку з чим вони сьогодні являють собою складну багатовидову різнорідну комбінацію лісових культур та змінених природних деревостанів.

Проте загалом лісові насадження РЛП, незалежно від їх походження і складу, здатні достатньо ефективно виконувати провідну захисну функцію, оскільки навіть в їх теперішньому недовершеному вигляді вони виступають потужним фактором гальмування та запобігання деградації місцевих природних комплексів і навколишнього природного середовища в цілому.

3.4.3 Видовий склад лісів

Видовий склад лісів парку характеризується повнотою і розмаїттям – збережений притаманний природній зоні набір аборигенних деревно-чагарникових порід поповнився під час штучного лісорозведення.

На даний час в лісах парку зростають дуб звичайний, ясен звичайний, клен ясенелистий, липа дрібнолиста, клен гостролистий, груша лісова, яблуня лісова, в'язи – шорський, листуватий, берест, сосна кримська, сосна звичайна, верби, абрикос, осика, тополі і деякі інші породи.

З чагарникових порід поширені глоди, шипшини, скумпія, жимолость татарська, маслинка вузьколиста, клен татарський, свидина, бруслина, терен, барбарис звичайний, дереза, бузина чорна, акація жовта, бирючина та ряд степових напівчагарників.

Потенційним едифікатором, головною лісоутворюючою складовою насаджень може стати ясен звичайний, який вирізняється здатністю до масового розмноження і поширення. Частково цю роль можуть виконувати в'язи та клен гостролистий. Цілком виправданим є висновок про необхідність проведення спеціальних цільових лісівничих заходів, направлених на підтримання популяції дуба в природних лісах, шляхом видалення пригнічуючих його ясенів, в'язів, кленів, акації тощо. Дотримати такий регламент, вірогідно, для всіх насаджень не вдасться, отже неминучим є утворення похідних байрачних лісів у вигляді ясенівників, кленовників та в'язовників. Такі процеси зміни порід мають місце в природних лісах парку на даний час.

3.4.4 Вікова структура лісів

Вікова структура лісів парку завідомо не може бути оптимальною, внаслідок безсистемних суцільних рубок природних насаджень 70 – 90-річної давності, які, поза всякими сумнівами, виконувались з метою масової заготівлі деревини, а також через довільний характер відновлення лісосік. Ця характеристика покращилась після проведення лісокультурних робіт, останні значимі обсяги яких виконувались ще 20 років тому.

На даний час в лісах парку домінують середньовікові насадження (41-50 років). Частка молодняків (22 роки) – незначна і не має вирішального значення.

Таким чином, природні ліси мають віковий інтервал в декілька десятиліть до набуття моменту біологічної старості. Ясенівники, в'язовники, кленовники та інші похідні деревостани в умовах безперервного поповнення основного деревостану більш молодими деревами зміна покоління буде розтягнута в часі і відбуватиметься природним шляхом.

Прогноз довговічності лісових культур на території парку, в першу чергу – листяних порід, є сприятливим – перспективи їх тривалого стабільного зростання незаперечні.

3.4.5 Рекомендації щодо подальшого режиму та головних принципів лісокористування в лісових насадженнях парку

Рекомендації носять попередній характер, в цілому відображають довгострокову систему поведінки з лісовою складовою парку і головні принципи збереження, покращення та відновлення лісу.

Рекомендується при природоохоронному користуванні лісами в межах заповідного об'єкту виконувати загальноствановлені вимоги до таких територій шляхом обмеження господарської діяльності на:

- надмірне випасання худоби, розорювання земель;
- надання земельних ділянок під забудову житла, промислових і господарських об'єктів;
- використання отрутохімікатів;
- нерегульоване мисливство та рибальство;
- використання вод для зрошення;
- розробка корисних копалин, порушення ґрунтового покриву, виходів мінеральних і гірських порід;
- порушення умов існування рослин і тварин, збирання колекцій;
- організація масових заходів, які обумовляють надмірне рекреаційне навантаження, розведення вогню в непередбачених для цього місцях тощо;
- рух транспортних засобів поза межами доріг і водних шляхів загального користування;
- інші види діяльності, що порушують природні комплекси або призводять до зниження їх стійкості та функціональності.

Для конкретних умов парку система поведінки з лісами повинна всебічно враховувати їх загальну еволюцію та передісторію розвитку насаджень до досягнення ними теперішнього стану і вигляду. В цілому в історії розвитку лісів парку можна виділити декілька періодів перевагування тих чи інших видів діяльності:

- експлуатаційний період (1915 – 1930 рр.), коли природні ліси зазнавали суцільних рубок для заготівлі деревини і водночас змінювались покоління байрачних дібров;
- період лісокультурної практики і відтворення лісів в даній зоні (пік лісокультурних робіт мав місце 35-50 років тому);
- період згорання обсягів створення лісових культур і перехід до лісівничих заходів догляду за деревостанами.

Визначальними обставинами відтворення лісів в зоні діяльності РЛП в минулі часи були наступні:

- переважаюча частина природних лісів, а саме – їх вегетативні покоління формувались у вільному режимі саморозвитку, без цільових заходів сприяння домінуванню дубу;
- штучні насадження на попередніх етапах вирощування не були забезпечені в достатньому обсязі регламентними лісівничими заходами;
- в насадженнях протікає процес зміни порід, ще декілька років тому мали широке розповсюдження самовільні рубки.

В зв'язку з цим на даному етапі і в майбутньому рубки догляду специфічної направленості, тобто орієнтовані на максимальне збереження дубової складової всіх без виключення деревостанів, залишаються актуальним завданням.

Значна частина насаджень (це стосується в першу чергу лісових культур) є перегушеними, в них – надмірне представництво пригнічених дерев (до 50%). Незважаючи на збитковість таких рубок, необхідно відшукати фінансово-організаційні можливості для виконання прочисток. В першу чергу – найбільш цінних хвойних насаджень.

Серед головних заходів охорони і відтворення лісів принципово важливими і обов'язковими є наступні:

- попереднє виділення лісових територій повної заповідності на основі обліку найбільш цінних ділянок природних байрачних лісів, забезпечення їх охорони і оптимізованого режиму лісівничих заходів;
- виконання поділу лісів на категорії захищеності у відповідності з новою нормативною базою з виділенням особливо захисних ділянок;

- забезпечення ведення лісового господарства в природних лісах парку на науковій основі;
- обмеження доступу і припинення господарської діяльності в особливо цінних природно-територіальних комплексах парку;
- виділення та оформлення пам'яток природи і організація посиленого контролю за їх станом; обмеження випасу, сінокосіння та попередження пожеж і інших стихійних явищ в зонах сільватизації угідь парку і використання процесів природного заліснення для збільшення лісової складової парку. В непридатних лісорослинних умовах, зокрема і на місці загиблих лісових культур, сільватизація має бути провідним чинником покращення природних умов;
- оптимізація рекреаційного користування природними лісами, виділення їх частки для подальшого розвитку в режимі «пралісів» (з повною відміною лісгосподарських заходів і інших видів користування).

3.5 Транспорт і зв'язок: розвиток, вплив на довкілля та шляхи його мінімізації

Будівництво и експлуатація лінійних споруджень значно впливає на рослинність парку. Найбільш масштабним є вплив транспортного фактору.

Місто є вузлом автомобільних і залізних доріг. На території Слов'янська 4 залізничні станції: головна станція Слов'янськ з локомотивним і вагонним депо, станція вантажна ім. Кожушко. пасажирська та вантажна станції Слов'янський курорт. Три залізничні лінії відходять на Лозову, Лиман та Краматорськ.

РЛП «Слов'янський курорт» розташований у зоні інтенсивного транспортного руху.

По краю міста проходить автомагістраль Харків-Ростов і від неї починається магістраль Слов'янськ-Маріуполь. Міськелектротранспорт міста представлений тролейбусами. Основний громадський транспорт міста - маршрутні таксі.

Дороги і порушення від проїзду транспорту впливають на рослинний покрив. Так, вже доказано, що у рослин, які ростуть на відстані 350-400 м від автотраси, концентрація свинцю в 26 разів перевищує допустиму норму. Нерегламентований проїзд по території парку колісного і гусеничного транспорту викликає різні за інтенсивністю порушення ґрунтово-рослинного покриву механічним шляхом (від ущільнення до повного знищення), а також через забруднення ґрунту (розливи ПММ, осідання солей важких металів). Основну втрату наносить механічний вплив. При нерегламентованому проїзді площа порушених територій збільшується за рахунок виникнення доріг-«супутників», що супроводжують поступово руйнування першої колії. Відповідно, при цьому зростає тенденція відчуження земель і трансформації природних екосистем.

Траси автомобільні і залізничні служать шляхами поширення бур'янистих, синантропних рослин.

У ході процесу будівництва та експлуатації радіорелейних ліній і ліній електропередач (ЛЕП) відбувається порушення ґрунтово-рослинного покриву на окремих ділянках. Перебудовується мікрорельєф. На насипах змінюється температурний і водний режим, що приводить до локальної ксерофітизації рослинності. Даний вид впливу поширюється на невеликі площі і звичайно приурочений до дорожньої мережі.

3.6 Охорона здоров'я: стан і перспективи розвитку

На стан здоров'я населення впливає багато чинників, основними з яких є обсяги, структура, якість і стандарти споживання; стан навколишнього середовища й умови праці; позитивні і негативні процеси, що протікають у суспільстві й природному середовищі; ефективність функціонування системи охорони здоров'я.

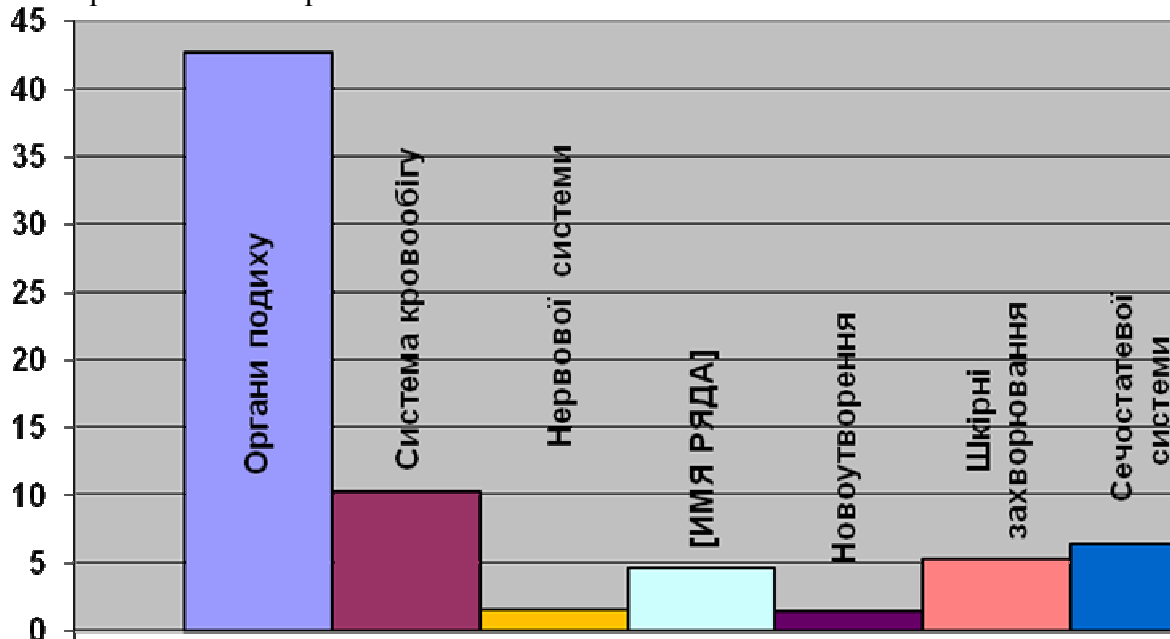
Серйозною проблемою залишається високий рівень професійної захворюваності – санітарно-гігієнічна ситуація в промисловості залишається складною. Більше 50 % промислових об'єктів не відповідають санітарно-гігієнічним вимогам. При низькому рівні виконання санітарно-

оздоровчих комплексних заходів поліпшення умов праці зберігаються негативні тенденції в організації медичного обслуговування робітників. Через скорочення цехової медичної служби погіршилося проведення лікувально-оздоровчих заходів.

Аналіз стану здоров'я населення регіону, що розглядається, проведений на підставі даних відділу статистики управління охорони здоров'я в Донецькій області за 2016 рік.

Протягом останніх років спостерігається стабільна картина захворюваності населення Донецької області за окремими видами захворювань. Лідуюче положення в структурі видів захворюваності займають хвороби органів дихання. Друге місце займають хвороби, пов'язані з системою кровообігу. У 2016 р. їх питома вага в загальному обсязі хвороби населення зросла з 9% до 13,3%. Зросла і частота хвороб очей населення Донецької області до 4,5%.

На малюнку 3.1 представлена діаграма захворюваності населення Донецької області за видами захворювань за 2016 рік.

МАЛЮНОК 3.1 ЗАХВОРЮВАНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ (ПО ВИДАМ), В % ДО ЗАГАЛЬНОЇ ЗАХВОРЮВАНОСТІ, 2016 РІК.

Демографічна ситуація міста характеризується негативним природним приростом. Аналіз демографічних показників показує, що впродовж ряду років спостерігається стабільне зниження чисельності населення. Основна причина зниження чисельності населення – надзвичайно високий рівень смертності, який в 1,7 рази перевищує рівень народжуваності.

За наявності чинників, що впливають на стан здоров'я населення, важко виділити із загальної суми впливів частини, що припадають на забруднення навколишнього середовища, і встановити кореляційні зв'язки між окремими забруднюючими речовинами та видами хвороб.

Однак встановлено, що рівень забруднення атмосферного повітря, води, ґрунту прямо пов'язані з кількістю серцево-судинних захворювань з перевагою ішемічної хвороби серця та гіпертонії, захворювань верхніх дихальних шляхів (пневмонія, бронхіальна астма), рахіт, холецистит.

За даними ВОЗ вплив забруднення повітря на здоров'я та побутові умови життя населення при різній концентрації зважених речовин і діоксиду сірки характеризується такими показниками (мг/м³):

ТАБЛИЦЯ 3.1. ВПЛИВ ЗАБРУДНЕННЯ ПОВІТРЯ НА СТАН ЗДОРОВ'Я (ЗА ДАНИМИ ВОЗ)

Забруднююча речовина	Підвищення звернення в лікарні і смертності	Погіршення стану пацієнтів з легеневиими захворюваннями	Погіршення дихальних функцій	Зміна видимості і комфорту
Зважені речовини	0,5*	0,25*	0,1**	0,08**
Діоксид сірки	0,5*	0,5-0,25*	0,1**	0,08**
* - середньодобове ** - середньорічне				

У взаємодії з твердими частками при визначених метеоумовах діоксид сірки створює специфічний стан атмосферного повітря – класичний смог, що викликає респіраторні приступи і кардіозахворювання, ріст захворювань хронічним бронхітом, емфіземою легень, астматичні приступи. Механізм посилення токсичної дії сполучення діоксиду сірки і зважених речовин зв'язаний з каталітичною дією твердих частин, що інтенсифікують окислювання діоксиду до триоксиду з утворенням сірчаної кислоти.

Оксиди азоту знижують дихальні функції людей, підвищують частоту респіраторних захворювань, а крім того є причиною зміни в периферійній крові (поява метгемоглобіну).

Оскільки в наближених до парку містах переважають галузі важкої промисловості і значна частина трудящих працює у несприятливих умовах, питання їх оздоровлення стоїть дуже гостро.

Витрати підприємств на санітарно-курортне обслуговування, у тому числі санаторії-профілакторії, лікувальне харчування щорічно знижуються. Тому задоволення потреби у відпочинку мешканців Донецької області можна частково вирішити, якщо організувати відпочинок і туризм у РЛП «Слов'янський курорт».

3.7 Історико-культурна спадщини: стан і перспективи збереження

Місто Слов'янськ, дата утворення якого є 1645 рік, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26.07.2001 р. № 878 «Про затвердження списку історичних місць України», віднесено до одного з історичних місць Донецької області.

У 16 століття на території сучасного Слов'янська почали поселятися селяни-втікачі з інших частин України. У 1645р. для захисту від набігів татар козаки збудували фортецю Тор; відтоді Слов'янське — центр видобутку солі й торгівлі нею.

1685—1764рр. Тор — сотенне містечко Ізюмського полку, у 1784 перейменоване на Словенськ (пізніше Слов'янське), з того ж часу повітове місто Словенського повіту Катеринославського намісництва.

З 1787 — заштатне місто Ізюмського повіту Слобідсько-Української (з 1835—Харківської) губернії.

Після завоювання Російською імперією Криму дешева кримська сіль витіснила з ринку торську, тому уряд 1782 був змушений закрити виробництво солі на Торських озерах. Промисел відродився лише через 40 років, коли стало можливим використання дешевого палива— донбаського кам'яного вугілля. На початку 19 ст. у Слов'янську почали виникати промислові підприємства (переважно харчової промисловості). 1869 повз місто пролягла Курсько-Харківсько-Азовська залізниця, що сприяло подальшому розвитку міста, яке перетворилося на значний промисловий центр. Неухильно зростала чисельність населення (у 1773 — 3,9 тис. осіб, у 1837 — 5,9 тис.).

У 1832 році на Ріпному озері лікар Чугуївського військового госпіталю О. Яковлев застосував солону воду та грязі для лікування, що стало початком Слов'янська як бальнеологічного курорту. У 2-й пол. 19-го — на початку 20-го століття курорт, відомий як «Слов'янські мінеральні води», здобув широку популярність.

1860 р.- місто мало 9300 мешканців, 1897 — 15600, 1926 - 28800; багато важили соляна промисловість і курорт.

З 1880 року - залізничний вузол.

6 березня 1918 року Слов'янськ став центром Донеччини — однієї із земель УНР. 29 квітня 1918 року із скасуванням гетьманом України Павлом Скоропадським поділу на землі, Слов'янськ повернувся до складу Харківської губернії.

В листопаді 1918 в ході українсько-радянської війни місто перейшло під контроль більшовиків. У травні 1919 року місто захопили сили «білої» Добровольчої армії. З 1920 року— у складі УСРР, а з 1922 — УРСР, з 1932 — у складі новоствореної Донецької області.

З 1930-х у місті зростає промисловість. Популярним став стахановський рух, один з учасків якого— машиніст паровозного депо станції Слов'янськ Петро Кривонос здобув славу як розробник способу подвоєння технічної швидкості руху навантажених залізничних складів.

Одночасно в місті були закриті православні храми — Троїцький собор став кінотеатром «Кіно Кім», а в 1937 року Свято-Олександро-Невський храм був перетворений на спортивний зал, пізніше— їдальню.

1934 року місту надано статус курортного завдяки грязьовому курорту, що 1934 набув все-союзного значення.

Під час Другої світової війни Слов'янськ був під німецькою окупацією з 28 жовтня 1941 по 17 лютого 1943 та з 1 березня по 6 вересня 1943. Німецька влада відновила роботу Троїцького собору, однак після відвоювання міста радянськими військами собор знову був зачинений.

У грудні 1941 року нацисти (зондеркомmando 4Б) розстріляли всіх євреїв у місті — приблизно 1300 чоловіків, жінок та дітей.

У 1950-ті роки в Слов'янську була збудована Слов'янська ГРЕС, перша турбіна якої, потужністю 100 МВт була введена в дію 1954 року.

У 1955 р. — у Слов'янську встановлений пам'ятник Т.Г. Шевченку. П'єдестал невисокий, прикрашений ліпниною. Зверху, на камені, в задумі сидить Т.Г. Шевченко. Пам'ятник простояв понад 30 років.

У 1977 відкрито тролейбусну лінію, що з'єднала центр міста з мікрорайоном Артема.

В 1991 році населення міста становило приблизно 131,1 тисячі осіб, місто було великим промисловим центром Донецького індустріального району.

В 2000 році на Слов'янському курорті був відкритий бювет мінеральної води.

На території Слов'янської міської ради діють 27 зареєстрованих релігійних громад: 9 громад Української православної церкви Горлівської єпархії, 2 громади мусульман, 1 громада юдеїв, 1 громада адвентистів 7 дня, 1 громада свідків Єгови, 1 християнська місія милосердя «Ковчег», 5 громад християн віри Євангельської, 1 — церкви Христової, 3 громади Євангельських християн-баптистів.

3.7.1 Система закладів культури та перспективи їх розвитку

На території парку відсутні заклади культури. Існує система місцевих закладів культури, розташованих в м. Слов'янськ (музеї, бібліотеки, розважальні заклади, експозиції, тощо).

Адміністрація парку повинна розвивати стосунки з краєзнавчим музеєм шляхом створення постійно діючих експозицій природоохоронної тематики, пропаганди природоохоронних знань в дошкільних та шкільних навчальних закладах, розповсюдження інформації щодо діяльності парку шляхом проведення бесід, тематичних уроків, змагань, презентацій, читання лекцій.

Бібліотечні фонди місцевих бібліотек можуть поповнюватись поліграфічною продукцією власного видання (буклети, листівки, брошури), що стосуються природоохоронної та туристичної діяльності парку.

РОЗДІЛ 4. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПАРКУ НА ДЕСЯТЬ РОКІВ

4.1 Стратегічні завдання з розвитку парку на десять років

Прийнята в Проекті стратегія розвитку парку на десять років спрямована на досягнення мети створення парку та його основні завдання, визначені Законом України «Про природно-заповідний фонд» та Положенням про парк, з урахуванням визначених пріоритетів за такими розділами:

1. Збереження об'єктів рослинного, тваринного світу та природних геологічних утворень.
 2. Створення сприятливих умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів і об'єктів.
 3. Пропаганда природоохоронних знань, сприяння екологічній освітньо - виховній роботі.
- Складова основних завдань парку передбачає наступні оперативні завдання його діяльності:
1. Збереження цінних природних елементів ландшафту, об'єктів рослинного і тваринного світу:
 - охорона території РЛП інспекційною службою парку та запобігання порушенням природоохоронного режиму;
 - організація заходів з охорони та відтворення раритетних видів флори та фауни;
 - організація наукових досліджень щодо впливу природоохоронного режиму парку на чисельність та стан популяцій раритетних видів флори і фауни та угруповань, що існують у межах РЛП та його околицях;
 - організація наукових досліджень моніторингового характеру щодо вивчення та прогнозування процесів сільватизації та взаємовідношень лісової та степової рослинності;
 - погодження питань щодо розміщення підприємств та інших об'єктів господарювання у межах парку та їхнього негативного впливу на його територію та об'єктів.
 2. Створення сприятливих умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів і об'єктів:
 - створення та обслуговування рекреаційних зон;
 - визначення та відповідне маркірування екологічних стежок, стоянок, наметів, тощо;
 - проведення та екскурсійне супроводження екологічних маршрутів;
 - сприятиме організації та будівництву об'єктів туристсько-рекреаційної інфраструктури на договірних умовах у відповідних функціональних зонах.
 3. Пропаганда природоохоронних знань, сприяння екологічній освітньо-виховній роботі:
 - розробка тематичного плану екскурсій по території РЛП;
 - проведення тимчасових зборів, конференцій, семінарів серед молоді (учнів та студентів) з метою розповсюдження знань та ідей природоохоронної діяльності;
 - організація силами співробітників парку та сторонніх фахівців лекцій, семінарів, імітаційних ігор на природоохоронну тематику;
 - проведення силами співробітників парку природоохоронної агітації у навчальних закладах населених пунктів, що межують з РЛП.

4.2 Забезпечення охорони від порушень природоохоронного режиму РЛП: стан і перспективи розвитку

Землі парку є об'єктом комплексної охорони.

Режим території і об'єктів РЛП «Слов'янський курорт» – згідно Закону України «Про природно-заповідний фонд України» – це сукупність науково обґрунтованих екологічних вимог,

норм і правил, які визначають правовий статус, призначення цих територій та об'єктів, характер допустимої діяльності в них, порядок охорони, використання та відтворення їх природних комплексів і об'єктів. Режим територій та об'єктів РЛП «Слов'янський курорт» визначається з урахуванням їх класифікації та цільового призначення.

Забезпечення охорони від порушень природоохоронного режиму РЛП «Слов'янський курорт» визначено Законом України «Про природно-заповідний фонд України», Положенням про регіональний ландшафтний парк «Слов'янський курорт», а також іншими нормативно-правовими документами.

Підприємства, установи та організації, землі яких входять до складу парку, здійснюють традиційну господарську діяльність з дотриманням загальних вимог, що встановлені Законами України «Про охорону навколишнього природного середовища» та «Про природно-заповідний фонд України», Лісовим кодексом, санітарними правилами в лісах України, матеріалами лісовпорядкування, іншими законодавчими та нормативними актами та Положенням про регіональний ландшафтний парк «Слов'янський курорт».

Охорона та використання природних ресурсів в межах пам'яток природи загальнодержавного значення «Озеро Репне» і «Озеро Сліпне» здійснюється відповідно до встановленому режиму їх території. (Додаток 14). Порядок охорони та використання природних ресурсів в межах орнітологічного заказника «Приозерний» визначається Положенням про нього.

На території парку забороняється:

- проведення такої господарської діяльності на природних територіях в межах парку, що може негативно вплинути на стан природних комплексів та об'єктів;
- використання хімічних речовин для боротьби зі шкідниками та хворобами рослин, за винятком окремих ситуацій, коли є загроза існуванню природного комплексу, що охороняється (застосовуються при наявності наукового висновку та погодження Департаментом екології та природних ресурсів Донецької обласної державної адміністрації);
- будь-яке забруднення і засмічення території парку побутовими та промисловими відходами;
- проїзд всіх видів механізованого транспорту поза межами існуючих доріг, крім службового транспорту, та транспортних засобів землекористувачів, землевласників та спеціально уповноважених органів (природоохоронних, правоохоронних, пожежних);
- мисливство;
- розведення вогнищ в місцях, не визначених дирекцією РЛП.

На території РЛП в установленому порядку дозволяється:

- здійснення видів діяльності, що не суперечать меті створення та завданням парку;
- випасання та сінокосіння на визначених землевпорядниками та лісовпорядниками планами за цільовим призначенням ділянок;
- відстріл та відлов хижих та шкідливих тварин за погодженням адміністрації парку та дозволом місцевого органу спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі охорони навколишнього природного середовища;
- любительське рибальство;
- виконання відновлювальних робіт та здійснення заходів по запобіганню змін природних комплексів парку внаслідок негативного антропогенного впливу або стихійного лиха;
- розміщення готелів, мотелів, кемпінгів, інших об'єктів обслуговування відвідувачів парку в відповідності з проектом організації території парку, охорони відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів;
- організовані форми туризму та рекреації в порядку, встановленому адміністрацією РЛП;
- здійснення протипожежних заходів;
- експлуатація та обслуговування комунікацій, споруд та будівель з дотриманням загальних вимог природоохоронного законодавства.

Забезпечення охорони від порушень природоохоронного режиму РЛП «Слов'янський курорт» покладається на службу охорони, що створюється у складі начальника служби - директора РЛП «Слов'янський курорт», начальника відділу служби, та трьох інспекторів.

Інспектор забезпечує дотримання режиму охорони території парку, здійснює контроль за використанням природних ресурсів, попереджає і припиняє факти браконьєрського полювання, пошкодження лісових насаджень внаслідок незаконних рубок, вживає необхідних заходів у разі виникнення пожеж, підтримує в належному стані межові знаки та аншлаги, інформує директора і начальника відділу охорони у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

4.3 Заходи щодо розвитку рекреації

У правовому полі України «рекреація» тлумачиться як діяльність людини, спрямована на відновлення її духовних і фізичних сил. Правові засади рекреаційної діяльності регіональних ландшафтних парків визначено в Законі України «Про природно-заповідний фонд України», а також «Положенням про регіональний ландшафтний парк «Слов'янський курорт». У статті 24 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» говориться, що на території регіональних ландшафтних парків спеціальними підрозділами адміністрацій парків, а також іншими підприємствами, установами та організаціями на підставі угод з адміністраціями парків може організовуватися рекреаційна діяльність. У постанові Верховної Ради України «Про програму перспективного розвитку заповідної справи в Україні» у статті 4 говориться про пріоритетні наукові напрямки розвитку заповідної справи, один з яких полягає у «розробленні критеріїв наукової, екологічної, економічної, рекреаційної та соціальної оцінки територій та об'єктів природно-заповідного фонду». Ця постанова дозволяє отримати вичерпне наукове обґрунтування – як екологічне, так і соціальне й економічне, доцільності тих чи інших рекреаційних заходів у межах об'єктів природно-заповідного фонду.

В даний час залишається не освоєною діяльність РЛП, яка пов'язана із створенням сучасних умов для організації екологічного туризму, відпочинку населення в природних умовах і надання платних послуг, дозволених бюджетним установам природно-заповідного фонду.

Є потреба в реалізації заходів щодо комплексного надання рекреаційних послуг адміністрацією парку, а саме: організація місць короткострокового відпочинку, придбання плавзасобів, пляжного устаткування, створення вольєрів для утримання тварин в напіввільних умовах, дитячих і спортивних майданчиків.

Крім того, РЛП не має власного приміщення і знаходиться в теперішній час в орендованій будівлі ДП ЗАТ «Укрпрофоздоровниця» «Санаторно-курортний реабілітаційний центр «Слов'янський курорт», що не дає змоги для проведення науково-дослідних робіт, пропаганди природоохоронних знань, створення експозиції, виставок, музею природи та інше.

Головними завданнями рекреаційної діяльності РЛП є організація вільного часу, відпочинку і оздоровлення, задоволення культурних запитів відвідувачів парку, створення умов для відновлення фізичних, духовних сил, спілкування людей у сфері дозвілля, тощо.

Планування рекреаційної діяльності РЛП передбачає такі компоненти:

- виявлення наявних рекреаційних ресурсів і їх рекреаційної ємності;
- використання рекреаційних ресурсів відвідувачами парку та розвиток рекреаційної інфраструктури парку, спрямованої на обслуговування та використання ресурсів: планування та організацію мережі екологічних стежок, розвиток інформаційного забезпечення, рівня безпеки, системи побутового обслуговування.

Вирішення питань щодо подальшого розвитку мережі об'єктів природно-заповідного фонду як одного з важливіших напрямків довгострокової стратегічної політики міської ради в курортно-рекреаційному векторі, потребує єдиного підходу до централізації, концентрації та оптимізації фінансових, матеріальних та трудових ресурсів, також координації діяльності підприємств, установ та організації органів місцевого самоврядування.

4.3.1 Рекреаційні ресурси та рекреаційна ємкість території РЛП

Основними класами рекреаційно-туристичних ресурсів є історико-культурні та природно-лікувальні.

Історико-культурні туристичні ресурси РЛП «Слов'янський курорт» включають:

* історичні населені місця - місто Слов'янськ, названо одним з історичних мість Донецької області;

- пам'ятник архітектури, історії і культури – парк Слов'янського курорту;
- пам'ятки археології – кургани доби бронзи.

Природно-лікувальні ресурси включають:

- кліматичні ресурси;
- бальнеологічні ресурси – мінеральні води і лікувальні грязі;
- природні ландшафти (включаючи водні, орографічні, рослинні, тварини ресурси);
- об'єкти природно-заповідного фонду - орнітологічний заказник, пам'ятки природи.

В 2001 році місто Слов'янськ, дата утворення якого 1645 рік, названо одним з історичних мість Донецької області.

Парк Слов'янського курорту є пам'ятником архітектури, історії і культури середини XIX століття. Обстеження парку і паспорт пам'ятника історії і культури виконані ЗАТ "ХАРЬКІВРЕСТАВРАЦІЯ" в 1998 році (Додаток 15).

Парк є частиною великого загальнокурортного парку. Об'єкт має квадратний план з розмірами 300 x 300 м. Основу композиції складають розходяться із загального центру під кутом 45 градусів по відношенню один до одного вісім алей. Подвійні алеї обрамляють парк. Планування парку збереглося повністю. Від первинних посадок збереглися тільки довговічні породи, серед яких виділяються береза, сосна, тополя.

Парк - зразок паркового мистецтва середини XIX століття, є композиційним ядром і основним місцем відпочинку Слов'янського курорту.

Крім того, на території Слов'янського курорту є будівля, яка увійшла в список пам'яток архітектури місцевого значення.

Відповідно до переліку пам'яток культурної спадщини (пам'яток археології) в межах території регіонального ландшафтного парку «Слов'янський курорт» розташовані 3 археологічні об'єкти (Додаток 16), а саме:

- курган доби бронзи – охоронний номер 5458, обліковий номер 2901010;
- курган доби бронзи – охоронний номер 5458, обліковий номер 2901011;
- курган - обліковий номер 2901026.

Розташування пам'яток архітектури, історії та археології представлені на кресленні Додаток Г.

Рекреаційна діяльність пов'язана з певним туристично-рекреаційним потенціалом території. Рекреаційний потенціал території є ступінь потужності певної території в рекреаційному відношенні, сукупність засобів, необхідних для здійснення рекреаційної діяльності.

Рекреаційний потенціал складається з трьох важливих складових частин: рекреаційних ресурсів, рекреаційних послуг, а також рекреаційної інфраструктури. Рекреаційні ресурси – це частина рекреаційного потенціалу, яка генерує рекреаційні потреби населення. Рекреаційні послуги, а також рекреаційна інфраструктура – це частина рекреаційного потенціалу території, яка реалізує рекреаційні потреби населення.

Поряд з поняттям «туристично-рекреаційний потенціал» існує поняття «рекреаційна ємкість природної території». Це – максимальна кількість рекреантів, які можуть одночасно перебувати на даній території і не викликати порушення динамічної екологічної рівноваги. Рекреаційна ємкість всього природного комплексу розраховується шляхом визначення допустимого навантаження на одиницю площі і помноженої на всю площу. Допустиме навантаження не призводить до якісно незворотних змін. Критичне - викликає в природних комплексах незворотні зміни.

Основну природну та естетичну цінність території РЛП «Слов'янський курорт» складають сім окремо розташованих і територіально роз'єднані ділянки:

- ділянка №1 - 218,68 га (лісом зайнято 31,3 га; площа озера – 16,31 га (Додаток 17));
- ділянка №2 – 59,51 га (площа озера 27,21 га);
- ділянка № 3 – 27,31 га (площа озера 19,4 га);
- ділянка № 4 – 57,75 га (орнітологічний заказник);
- ділянка № 5 – 21,78 га(орнітологічний заказник; площа озер 10,4 га);
- ділянка № 6 – 3,00 га (площа озера 1,39 га) ;
- ділянка № 7 – 43,28 га (площа озера 9,5 га).

На даних ділянках розташовуються лісові угіддя, озера-пам'ятки природи загальнодержавного значення, заказник місцевого значення, що мають історичну та природоохоронну цінність.

Ліси, включені до складу РЛП «Слов'янський курорт», згідно з «Порядком поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок» (Додаток 18) віднесені до 1 категорії лісів і належать до лісів природо - охоронного, наукового та історико-культурного призначення.

Особливу природну і рекреаційну цінність представляють група солених озер карстового походження: Репне, Сліпне, які оголошені пам'яткою природи загальнодержавного значення.

Значну рекреаційну цінність мають гідроресурси – мінеральні води Західно - Слов'янського родовища і лікувальні грязі Слов'янських озер.

Важливе значення мають кліматичні ресурси, особливо такі як повітряне середовище.

Для класифікації кліматичних факторів істотне значення має виявлення ступеня впливу клімату на організм людини, якій суттєво впливає на туристично-рекреаційну діяльність.

Клімат території РЛП «Слов'янський курорт» характеризується як помірний континентальний з дуже теплим літом і м'якою зимою. Це один з багатьох сонячних районів України. В наслідок значної віддаленості від океанів і великих морів, близькості до сонячного і посушливого півдня, його клімат формують континентальні полярні повітряні маси. Морські повітряні маси приходять сюди вже втративши свої первинні властивості, або повністю трансформувались в континентальні. Влітку може спостерігатися континентальна тропічна маса, а взимку - арктична.

Однією з основних характеристик радіаційного режиму є тривалість сонячного сьйва, яка визначається астрономічними факторами і режимом хмарності. Середня за рік тривалість сонячного сьйва складає 1939 годин або 49% теоретично можливої.

Найменші значення тривалості сонячного сьйва відзначаються в грудні і складають 35 годин або 14% можливого; найбільші - в липні 297 годин або 70% можливого.

Найбільше число днів без сонця спостерігається взимку: у цей сезон сонце знаходиться на небосхилі один раз в 2-3 дня. Влітку число ясних днів зростає, дні без сонця спостерігаються дуже рідко (один раз на місяць). В середньому за рік буває близько 88 похмурих днів..

Протягом року в районі РЛП переважають східні та північно-східні вітри. Помітно впливають на характер річного напрямку і швидкості вітрів Донецький кряж і долина річки Сіверський Донець. У холодний період року тут переважають вітри східного напрямку, а в теплий - північного і північно-східного напрямку.

У річному розрізі розподілу швидкостей вітру можна виділити два періоди: листопад-березень з підвищеними швидкостями вітру і червень-жовтень зі зниженими швидкостями. Середня річна швидкість вітру дорівнює 3,8 м/сек. Максимум припадає на лютий (4,9 м/сек), а мінімум на вересень (2,6м/сек). Сильні (15 м/сек) і штормові вітри рідкісне явище в межах РЛП; в середньому за рік буває 22 дні з сильним вітром.

Середня максимальна температура зовнішнього повітря найбільш жаркого місяця року 27,7 град. С. Середня мінімальна температура зовнішнього повітря найбільш холодного місяця року -9,4 град.С. Інтенсивне підвищення температури повітря спостерігається в квітні (на 9°C вище ніж в березні). Абсолютний максимум температури повітря спостерігався в липні-серпні (+41°C).

Середня тривалість безморозного періоду становить 167 днів.

Район РЛП відноситься до зони недостатнього зволоження. В середньому за рік випадає 471 мм опадів. Для річних опадів характерний континентальний тип з максимумом в літні місяці (302 мм) і мінімумом узимку (169 мм). Максимальна кількість опадів буває в травні-липні (48-57 мм в місяць). Мінімальна кількість опадів припадає на січень-квітень (27-35 мм) і вересень-листопад (32-35 мм).

Найбільш рання дата появи снігового покриву припадає на 11 жовтня, а найпізніша на 2 січня, середня дата появи снігового покриву - 19 листопада, а утворення стійкого снігового покриву - 23 грудня. Сніговий покрив в районі РЛП в середньому спостерігається 81 день. Середня висота снігового покриву 15-17 см, мінімальна мінус 2 - мінус 4 см, а максимальна - 32-39 см. Середня дата сходу снігового покриву припадає на кінець березня.

Зима тут починається в двадцятих числах листопада. Найнижчі температури найчастіше формуються в січні і лютому. В середньому за сезон протягом 38 днів відзначається температура нижче -10°C .

Взимку опади випадають у вигляді снігу, при відлизі - у вигляді дощу зі снігом і дощу. Посилення вітру супроводжується завірюхами і навіть сніговими заметами. Спостерігаються ожеледно - морозеві явища, при відлизі - тумани.

Весна в районі РЛП найкоротший сезон і триває близько 50 днів. Сама найбільша тривалість весни, яка тут відзначалася, не перевищувала 95 днів, а найкоротший - 34 дня. Починається весна в 20-х числах березня, коли середня добова температура повітря переходить через 0°C у бік підвищення.

Літо починається в середньому з 9 травня і триває до 15 вересня. Літній сезон в районі РЛП найдовший. Характеризується він переважно значенням радіаційного фактору - тривалістю сонячного випромінювання.

На початку літа погода носить нестійкий характер. Спостерігаються повернення холодів, які пов'язані з вторгненням арктичного повітря. При надходженні на прогріту поверхню більш холодних і вологих повітряних мас з Середземного і Чорного морів утворюється активна грозова діяльність. В другій половину літа переважає антициклонічний тип погоди. Тривалий час зберігається малохмарна, спекотна, суха погода. Утримується висока температура повітря, яка в окремі дні сягає $35-39^{\circ}\text{C}$. У літній сезон опади випадають здебільшого зливового характеру. В цей час досягає найбільшого розвитку грозова діяльність. В окремих випадках грози супроводжуються випаданням граду. Посушливі і суховійні явища створюють дискомфортні умови для відпочиваючих.

Осінь починається з переходу середньої добової температури повітря через 15°C в бік її зниження з середини вересня. На початку вересня ще стоїть тепла, суха погода. З середини вересня, в зв'язку з надходженням арктичного повітря, відбувається значне зниження температури. У листопаді опади випадають у вигляді дощу зі снігом, з'являється перший сніговий покрив, утворюються перші відкладення ожеледі та паморозі. На тлі загального зниження температури в кінці вересня-початку жовтня спостерігаються повернення тепла; стоїть тепла, суха тиха погода, так званий період "золотої осені".

За інформацію про погоду у району РЛП "Слов'янський курорт" складено графік структури клімату, в якому, згідно з класифікацією погоди Федорова-Чубукова, виділено 13 класів погоди. Повторюваність найбільш сприятливої погоди на рік (II, III, V, IX, X класи) становить близько 60%, тобто $3/5$ всього річного циклу. Сприятливі погоди зазвичай добре переносяться хворими і дозволяють проводити всі види кліматолікувальних впливів. Ці погоди характерні для антициклонів і лише при V класі погоди опади випадають тільки вночі в зв'язку зі слабкою циклонічної діяльністю. Коли денна температура повітря знижується, для геліотерапії використовують коригуючі пристрої, а щоб уникнути перегріву все клімато - терапевтичні заходи рекомендується проводити в ранкові години і в другій половині дня.

Щодо сприятливі для кліматолікування погоди (I, IV, VI, XI класи) супроводжуються зміною рівного ходу метеорологічних елементів, слабкою циклонічної діяльністю з проходженням різко виражених фронтів зі швидкістю до 35-40 км. Щодобова зміна атмосферного тиску стано-

виль 5-8 мбар/добу, температури 3-4°C/добу, відносна вологість може бути нижче 55% і більше 85%, швидкість вітру по флюгеру 4 м/с. Щодо сприятливі погоди добре переносяться здоровими людьми і іноді хворими. Метеопатичні реакції можливі у хворих з серцево-судинними і нервовими захворюваннями. повторюваність цих класів погоди для району РЛП не перевищує 25%.

До несприятливих для кліматолікування відносяться погоди VII, XII, XIII класів. Ці класи погоди характеризуються різкими змінами метеокліматичних елементів при вираженій циклонічній активності. Сильний вітер, опади перешкоджають проведенню кліматотерапії. Несприятливі погоди викликають у багатьох хворих метеопатичні реакції, при яких необхідна спеціальна терапія і режим. Повторюваність цих класів погод не перевищує 15% на рік.

В районі РЛП "Слов'янський курорт" найбільш сприятливим для відпочинку і лікування людей слід вважати період з 20 квітня по 6 жовтня, коли середньодобова температура повітря перевищує 10 С і переважає антициклонічна атмосферна діяльність.

У нижче наведених таблицях надані критерії оцінок параметрів сонячної інсоляції та термічного режиму, вітрового режиму та режиму опадів.

ТАБЛИЦЯ 4.1 ІНСОЛЯЦІЙНИЙ (СВІТОВИЙ) РЕЖИМ

Параметр	Вплив		
	дратуючий	Тренуючий	щадний
1	2	3	4
Кількість годин сонячного випромінювання на рік	< 1700	1700 - 2000 > 2300	2000 - 2300
Кількість годин сонячного випромінювання у липні	< 280	280 - 300 > 340	300 - 340
Кількість днів без сонця на рік	> 140	100 - 140 < 60	60 - 100
Кількість днів без сонця у липні	> 3	2 - 3 0	1 - 2
Кількість днів без сонця у січні	> 25	20 - 25 < 10	10-20

ТАБЛИЦЯ 4.2 ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРМІЧНОГО РЕЖИМУ

Параметр	Характер впливу		
	Дратуючий	тренуючий	щадний
Тривалість безморозного періоду, діб	< 90	90 – 180	> 180
Забезпеченість теплом: повторюємість (%) комфортних умов за теплий період року	< 11 > 30	11 - 20	21 - 30

ТАБЛИЦЯ 4.3 СТУПІНЬ ВІТРОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ

Параметр	Режим впливу		
	дратуючий	тренуючий	щадний
Ступінь вітрового навантаження (періодичність слабких вітрів $V \leq 3$ м/с), %	< 30	30 – 50	> 50

ТАБЛИЦЯ 4.2 ХАРАКТЕРИСТИКА РЕЖИМУ ОПАДІВ

Параметр	Режим впливу		
	дратуючий	тренуючий	щадний

Тривалість (днів) залягання стійкого снігового покриву	< 50 (недостатній)	> 50-100 (помірний) > 150 (підвищений)	100 - 150 (оптимальний)
Тривалість (днів) з дожем	> 40 (підвищений)	30 - 40 (помірний)	< 30 (оптимальний)

У зв'язку з відсутністю Проекту організації території, існуючий туристичний та рекреаційний потенціал на ділянках парку практично не використовувався.

4.3.2 Перспективи використання рекреаційних ресурсів, розвитку туристичної інфраструктури

В напрямку створення умов для ефективного туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах необхідно забезпечити:

- створення візит-центру та музейних комплексів;
- облаштування рекреаційних зон;
- облаштування туристичним обладнанням та інвентарем;
- укладання угод для проведення рекреаційної діяльності з туроператорами;
- будівництво якісних під'їзних автошляхів до основних організованих та обладнаних місць відвідування та відпочинку.

4.3.3 Мережа екологічних стежок

Планування та організація ефективного функціонування мережі екологічних стежок об'єкту природно – заповідного фонду наразі розглядається як одне з найактуальніших завдань з розвитку рекреаційної інфраструктури.

Планування мережі екологічних стежок проводиться за такими критеріями:

1. *созологічності* – екскурсії стежками не повинні негативно впливати на стан ландшафтного, біологічного (видового і ценотичного) різноманіття об'єкту природно – заповідного фонду;
2. *репрезентативності* – екскурсії стежками повинні давати уяву про типові об'єкти ландшафтного та біологічного (видового і екологічного) різноманіття об'єкту природно – заповідного фонду;
3. *раритетності* – екскурсії стежками повинні давати уяву про рідкісні, такі, що зникають, і такі, що знаходяться під загрозою зникнення, об'єкти ландшафтного та біологічного (видового та екологічного) різноманіття об'єкту природно – заповідного фонду;
4. *естетичності* – екскурсії стежками повинні створювати у відвідувачів позитивний емоційний настрій мальовничими краєвидами, сприяючи формуванню позитивного ставлення до природи;
5. *безпеки* – стежки не повинні перетинати транспортні шляхи, лінійні об'єкти, бути віддаленими від ліній електропередач з метою унеможливлення нещасних випадків.

Створення екологічної мережі на території міської ради передбачає вжиття конкретних заходів у наступних напрямках, а саме розвиток і оптимізація мережі природно-заповідних об'єктів; збереження біологічного різноманіття видів рослин і тварин північного регіону Донецької області, природних екосистем і ландшафтів; вдосконалення ведення лісового господарства, охорони малих річок та озер, винесення в натуру і охорона прибережних смуг, створення на їх базі буферних зон і екологічних коридорів.

Станом на момент розробки Проекту організації території РЛП «Слов'янський курорт» відвідування рекреантами РЛП розроблених екологічних стежок не проводиться, мережа екологічних маршрутів не обладнана.

З метою посилення освітницько – виховної функції відвідування РЛП «Слов'янський курорт» рекреантами та розвитку рекреаційної інфраструктури парку доцільно створити мережу екологічних стежок та облаштувати їх належним чином.

Розвиток туристично-рекреаційної діяльності на території РЛП «Слов'янський курорт» передбачає створення та облаштування 3 екологічних стежок:

- «Природа «Слов'янського курорту»;
- «Життя на солоних озерах»;
- «Озеро Репне».

Цілі і завдання:

- освітня - поширення знань про навколишню природу; на прикладі Слов'янського курорту показати контраст творчій і руйнує діяльності людини, формувати вміння спостерігати і помічати явища природи, бачити прекрасне і дивовижне в самих звичайних живих об'єктах;

- виховна - сприяти вихованню екологічної культури поведінки людини, розвивати екологічну свідомість, роз'яснювати правила поведінки в природних умовах, та важливість докорінної зміни взаємин людини і природи.

- розвиваюча - формувати вміння спостерігати за рослинами і тваринами, об'єктами неживої природи; розвивати під час екскурсії навички з роботи по вихованню екологічної культури поведінки людини, розвивати екологічну свідомість, роз'яснювати правила поведінки на природі та важливість докорінної зміни взаємин людини і природи.

Екологічні стежки влаштовуються за однією схемою. Під'їзд до початку стежок виконується від існуючих автодоріг. На в'їзді облаштовується автомобільне паркування.

На всій протяжності стежок встановлюються знаки непряму руху по стежці, інформаційні щити, та інші умовні знаки. Для огляду визначних пам'яток можуть улаштуватися оглядові майданчики, наглядові вежі. З метою зменшення фактору турбування птахів в період гніздування і вирощування виводків молоді водних та біля водних птахів, в тому числі занесених до Червоної книги України, в районі заповідній зоні парку (Район церкви), на місті зруйнованої будівлі залізничної станції «Сільзаводська», встановити оглядову вежу. Це дасть можливість вести моніторинг птахів та показати при проведенні екскурсій по екологічним стежкам їх поведінку в природних умовах та їх різноманіття, використанням оптичних приладів.

Для короткочасного відпочинку, в залежності від протяжності стежок, обладнуються спеціальні місця для відпочинку(навіси, лави, кострище, встановлюються туалети, сміттєзбірники, та ін.).

Ширина екологічних, туристичних стежок приймається рівною 1,50 м.

Перед початком облаштування екологічних стежок необхідно виконати розмітку, санітарне очищення та ліквідацію можливих звалищ сміття, гілок та ін.

Перед початком екскурсії відвідувачі під час лекції знайомляться з природними багатствами цього об'єкту природно-заповідного фонду України, а також основними цілями та задачами його функціонування.

Опис стіжок:

Екологічна стежка **«Життя на солоних озерах»**

Маршрут екологічної стежки «Життя на солоних озерах» це подорож уздовж берегів солоних озер «Слов'янський курорт».

Цей маршрут дозволяє отримати інформацію про історію солоних озер, спостерігати за життям добре відомих і рідкісних птахів, особливу увагу приділивши біляводним і водоплавним видам; познайомитися з мікроскопічними мешканцями солоних озер; взяти участь в екологічній грі.

Загальна протяжність маршруту - 3 км.

Тривалість екскурсії - 1 година.

Екологічна стежка **«Природа Слов'янського курорту»**

Маршрут екологічної стежки «Природа Слов'янського курорту» включає в себе найбільш цікаві куточки природи «Слов'янський курорт».

Цей маршрут дозволяє отримати інформацію про історію солоних озер, рукотворної природи курортного парку, а також на власні очі побачити, як звичайні види рослин, так і не характерні для даного регіону; поспостерігати за життям добре відомих і рідкісних птахів; познайомитися з мікроскопічними мешканцями солоних озер; взяти участь в екологічній грі.

Загальна протяжність маршруту - 2,5 км.

Тривалість екскурсії - 1 година.

Екологічна стежка «**Озеро Репне**»

Маршрут екологічної стежки проходить по березі озера Репне.

Цей маршрут дозволяє отримати інформацію про історію солоного озера Репне, а також на власні очі побачити, як звичайні види рослин, так і не характерні для даного регіону; поспостерігати за життям добре відомих і рідкісних птахів; познайомитися з мікроскопічними мешканцями солоних озер; взяти участь в екологічній грі.

Загальна протяжність маршруту - 2,5 км.

Тривалість екскурсії - 1 година.

Для запобігання нещасних випадків при проектуванні маршрутів екологічних стежок вони не повинні перетинатися з авто - і залізничним транспортом, лініями електропередач та іншими небезпечними техногенними об'єктами.

Не дозволяється перетинання екологічних стежок з іншими екологічними стежками та туристичними маршрутами. Рух за маршрутом екологічної стежки повинно проводитися в один бік.

Маршрути екологічних стежок див. на кресленні Додаток Г.

4.4 Забезпечення відвідувачів інформацією

Інформаційне забезпечення відвідувачів провадиться створенням на території РЛП «Слов'янський курорт» мережі стаціонарних аншлагів, трафаретів, межових знаків і інформаційних щитів, а також шляхом поширення друкованих матеріалів просвітницького характеру.

Усі стаціонарні інформаційні джерела на території парку відповідають вимогам чинного законодавства, а саме є:

- інформативними (дають уявлення про межі, статус, підпорядкування та режим РЛП «Слов'янський курорт»);
- наочними (розташовані в місцях найбільш імовірної появи відвідувачів, є контрастними та помітними);
- одноманітними (відповідають вітчизняним стандартам змісту та оформлення стаціонарних інформаційних джерел);
- естетичними (художньо виконані та вписуються в природний ландшафт РЛП «Слов'янський курорт»);
- логічність у розміщенні (знаки реалізують природоохоронну та просвітницьку функції).

З метою покращення інформаційного забезпечення відвідувачів парку, а також з метою посилення просвітницької діяльності рекомендовано облаштування всіх оглядових майданчиків в запропонованій мережі екологічних стежок інформаційними щитами.

На виконання охоронних зобов'язань землекористувачів земель РЛП «Слов'янський курорт» рекомендовано розробити дієві механізми залучення їх до роботи з покращення інформаційного забезпечення відвідувачів.

4.5 Безпека рекреантів

Безпека рекреантів забезпечується в такий спосіб:

- виключно організованими формами рекреації, які передбачають постійний супровід відвідувачів представниками адміністрації РЛП «Слов'янський курорт»;
- інформаційним забезпеченням відвідувачів, що дає уяву про режим парку та правила поведінки в ньому;

- постійним перебуванням на відвідуваних ділянках служби державної охорони РЛП «Слов'янський курорт».

У контексті перспектив розвитку рекреаційної інфраструктури парку, рекомендовано такі заходи на додержання вимог безпеки відвідувачів:

- зведення приміщення для проведення науково-дослідних робіт, пропаганди природоохоронних знань з дотриманням чинних вимог щодо охорони праці, вибухо- та пожежобезпеки;
- надання необхідної лікарської допомоги, в період масового відпочинку населення міста та його гостей на водних об'єктах, проведенні масових заходів на території парку, екскурсій екологічними стежками, спортивних змагань, проведенні санітарних очисток несанкціонованих звалищ та інше, обумовлює необхідність створення медичного пункту на території парку;
- при проведенні екскурсій екологічними стежками передбачити майданчики для коротко часового відпочинку, що обумовлюється необхідністю для особистих потреб в зв'язку з її терміном проведення та для показу найбільш характерних особливостей ландшафтного дизайну парку і представників його флори та фауни (годування птахів, білок і інше).

4.6 Науково-дослідна діяльність

Науково-дослідна діяльність в РЛП «Слов'янський курорт» регламентується Законом України «Про природно-заповідний фонд України», а також «Положенням про регіональний ландшафтний парк «Слов'янський курорт».

Станом на момент розробки Проекту у складі адміністрації парку науковий відділ відсутній. Але, згідно з покладеними на РЛП завданнями, на його території повинні проводитися відповідні наукові дослідження щодо інвентаризації флори і фауни парку, лісових екосистем, впливу рекреаційної діяльності на його природні об'єкти та процеси тощо, спостереження моніторингового характеру і т.д.

Поставлені перед адміністрацією парку основні та оперативні завдання потребують активізації наукових досліджень на базі заповідних територій, та певного розширення власного наукового потенціалу щодо проведення актуальних для РЛП «Слов'янський курорт» досліджень, а саме:

- проведення повної інвентаризації флори та рослинності всіх ділянок парку силами фахівців ботанічного саду НАН України;
- складання повного видового списку хребетних тварин силами власних спеціалістів;
- поглиблене вивчення видової різноманітності і числа особин на території заказника «Приозерний», вивчення систематики, етології, фізіології и екології птахів; проблеми охорони рідкісних видів тощо із залученням фахівців НАН України;
- розроблення та впровадження проектів та програм відновлення природних комплексів та об'єктів лісостепової біоти;
- здійснення досліджень лісових екосистем на території парку, моніторинг їх стану та динаміки як основи для збереження, відновлення і сталого розвитку охоронних насаджень;
- уточнення видової номенклатури древо-чагарникової рослинності всіх категорій насаджень на території парку - із залученням спеціалістів Маріупольської лісної науково-дослідної станції (ЛНДС);
- спостереження за процесами штучного залісення (сильватизації) угідь парку та моніторинг взаємодій лісової та степової рослинності - із залученням спеціалістів Маріупольської ЛНДС та силами власних співробітників;
- моніторингові дослідження впливу рекреаційного навантаження на рослинні угруповання парку – силами власних співробітників та із залученням спеціалістів Донецького ботанічного саду НАН України на спеціальних стаціонарних ділянках;
- ведення кадастру природно-заповідного фонду.

- створення в складі адміністрації РЛП «Слов'янський курорт» власного наукового відділу у складі заступника директора з наукової роботи (або головного наукового співробітника) і трьох спеціалістів – зоолога, геоботаніка та лісоведа.

4.7 П'ятирічний план заходів

На підставі прийнятої стратегії розвитку парку на десять років для кожного стратегічного завдання розроблений п'ятирічний план заходів із зазначенням очікуваного результату, термінів виконання, відповідальних виконавців, обсягів і джерел фінансування.

П'ятирічний план заходів дає можливість ефективно планувати та реалізувати стратегічні та оперативні завдання РЛП, а саме:

- збереження цінних природних комплексів і об'єктів;
- створення умов для ефективного туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності;
- сприяння екологічній освітньо - вихованій роботі;
- організація проведення науково-дослідних робіт;
- організація господарської діяльності парку.

Виконання п'ятирічного плану заходів дозволить створити оптимальну систему збереження ландшафтного та біологічного різноманіття в межах регіонального ландшафтного парку, відновлення природних комплексів та об'єктів, поліпшити рекреаційні можливості РЛП, а також сприятиме:

- впорядкування території і меж РЛП;
- збільшенню площі ПЗФ;
- забезпечення раціонального природокористування у межах території РЛП;
- розвитку туризму, створенню умов для організованого відпочинку та оздоровлення населення;
- облаштування рекреаційних зон туристичним обладнанням та інвентарем;
- формуванню екологічної свідомості населення та залученню його до розв'язання екологічних проблем;
- організації проведення постійних наукових досліджень природних ресурсів та досліджень з питань збереження окремих видів рослин і тварин, біотичних угруповань;
- розроблення та впровадження проектів та програм відновлення природних комплексів та об'єктів;
- проведення екологічної освітньо - виховної роботи; створення постійно діючих фотовиставок,
- вирішення питання власного приміщення – Будинку природи;
- забезпечення службі охорони РЛП спеціальними транспортними засобами;
- впорядкування штатної структури та чисельності працівників РЛП, впровадження типових положень про структурні підрозділи РЛП;
- створення системи підвищення фахового рівня працівників РЛП.

Нижче в таблиці 4.5 наводиться п'ятирічний план заходів РЛП "Слов'янський курорт".

План заходів на десятирічний період передбачає заходи подальшого впорядкування меж і території РЛП, організації його діяльності згідно прийнятої стратегії розвитку із зазначенням очікуваного результату, відповідальних виконавців, обсягів і джерел фінансування.

В таблиці 4.6 наводиться десятирічний план заходів РЛП "Слов'янський курорт".

ТАБЛИЦЯ 4.5 П'ЯТИРІЧНИЙ ПЛАН ЗАХОДІВ

Назва заходу	Очікуваний результат (індикатор)	Строки виконання у розрізі років (відмітити відповідні роки)					Головні виконавці	Обсяги фінансування за джерелами, тис. грн.			
		1	2	3	4	5		всього	в тому числі		
									загальний фонд державного бюджету	спеціальний фонд державного бюджету	інші кошти ^{*)}
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
РОЗДІЛ І: Впорядкування меж території та організація діяльності РЛП											
<u>Стратегічне завдання 1:</u> Впорядкування меж і території РЛП											
1. Розробка технічної документації щодо встановлення (відновлення) меж орнітологічного заказника місцевого значення «Приозерний» Слов'янської міської ради	Впорядкування та організація території РЛП, оформлення меж ПЗФ	-	x	-	-	-	Управління житлово-комунального господарства Слов'янської міськради, адміністрація РЛП	10,0	-	-	10,0
2. Розробка проекту землеустрою, щодо встановлення меж РЛП «Слов'янський курорт» з винесенням в натуру (II етап)		x	-	-	-	-	Управління житлово-комунального господарства Слов'янської міськради, адміністрація РЛП	50,0	-	-	50,0

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
3.Розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельних ділянок у постійне користування РЛП		-	x	-	-	-	Управління житлово-комунального господарства Слов'янської міськ-ради, адміністрація РЛП	30,0	-	-	30,0
4.Розширення території регіонального ландшафтного парку, в т.ч. розробка проекту	Впорядкування та організація території РЛП, оформлення меж ПЗФ	-	-	-	-	x	Слов'янська міська рада, адміністрація РЛП, Донецька ОДА	120,0	-	-	120,0
Разом за Стратегічним завданням 1								210,0	-	-	210,0
<u>Стратегічне завдання 2:</u> <u>Організація діяльності РЛП</u>											
1.Створення структурних підрозділів РЛП згідно з розрахунком Проекту і утримання РЛП	Організація діяльності РЛП	x	x	x	x	x	Слов'янська міська рада, адміністрація РЛП	1344,7	-	-	1344,7
2.Будівництво «Будинку природи», в т.ч. розробка ПКД	Створення офісно-виставкового комплексу, освітньо-виховна діяльність, створення природно-краєзнавчого музею	-	x	x	-	-	Слов'янська міська рада, адміністрація РЛП, Донецька ОДА	18000,0	-	-	18000,0
3.Придбання транспортних засобів, спецмашин і механізмів для здійснення природоохоронних заходів	Забезпечення служби охорони ПЗФ транспортними засобами	-	x	x	x	-	Слов'янська міська рада, адміністрація РЛП	1000,0	-	-	1000,0

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
4.Придбання та встановлення біотуалетів	Створення інфраструктури РЛП	-	x	-	-	-	Управління житлово-комунального господарства Слов'янської міськ-ради, адміністрація РЛП	120,0	-	-	120,0
5. Будівництво зоологічного реабілітаційного центру «Притулок для тварин», в т.ч. розробка ПКД	Організація діяльності РЛП	-	x	x	x	x	Слов'янська міська рада, адміністрація РЛП, Донецька ОДА, ПрАТ «Укрпрофоздоровниця»	30000,0	-	-	30000,0
Разом за Стратегічним завданням 2								50420,1			50420,1
Разом за РОЗДІЛОМ I:								50 674,7			50 674,7
РОЗДІЛ II : Облаштування території РЛП для організації рекреаційної та туристичної діяльності в природних умовах											
<u>Стратегічне завдання 3:</u> <i>Організація рекреаційної та туристичної діяльності</i>											
1.Благоустрій території орнітологічного заказника «Приозерний», в т.ч. розробка ПКД	Влаштування туристично-привабливих місць	-	-	x	-	-	Слов'янська міська рада, адміністрація РЛП, Донецька ОДА	3500,0	-	-	3500,0
2.Облаштування мотузкового містечка		-	x	-	-	-	Адміністрація РЛП, СПД	1200,0	-	-	1200,0
3.Створення рекреаційних місць короткострокового від-			x	x	x	x	Адміністрація РЛП, СПД	600,0			600,0

починку, інших рекреаційних об'єктів (наметові містечка, паркові альтанки, мангальні галявини, місця прийому їжі т.і.)	Розвиток рекреаційного потенціалу РЛП, створення сприятливих умов для відпочинку										
4.Встановлення дитячих гральних майданчиків		-	x	x	x	x	Адміністрація РЛП, СПД	1000,0	-	-	1000,0
5.Придбання туристичного обладнання та інвентарю (човни, намети, пікнікові обладнання, шезлонги, матраци та ін.) для організації рекреаційної діяльності РЛП		-	x	x	-	-	Управління житлово-комунального господарства Слов'янської міськради, адміністрація РЛП, СПД	500,0	-	-	500,0
6.Будівництво зони відпочинку на озері «Горяче» (західна сторона), в т.ч. розробка ПКД	Розвиток рекреаційного потенціалу РЛП, створення сприятливих умов для відпочинку	-	-	x	x	x	Слов'янська міська рада, адміністрація РЛП, Донецька ОДА	12000,0	-	-	12000,0
7. Організація набережної на південному березі озера Вейсове (благоустрій), в т.ч. розробка ПКД		-	-	-	x	x	Слов'янська міська рада, УЖКГ, адміністрація РЛП	1300,0	-	-	1300,0
8. Створення рекреаційно-оздоровчої зони «Біля солоних озер» (будівництво)		x	-	-	-	-	Слов'янська міська рада, адміністрація РЛП, Донецька ОДА,ДФРР	19070,56	-	19070,56	-
9. Благоустрій зони відпочинку «Цілюще джерело», в т.ч. розробка ПКД		-	x	-	-	-	Слов'янська міська рада, УЖКГ, адміністрація РЛП	400,0	-	-	400,0
10. Створення рекреаційної зони по вул. Героїв Труда (будівництво), в т.ч. розробка ПКД		-	-	x	-	-	Слов'янська міська рада, адміністрація РЛП, Донецька ОДА	5000,0	-	-	5000,0

11.Створення умов для організації відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах та облаштування мережі екологічних стежок, піших, кінних, велосипедних, човнових маршрутів, зимових лижних трас, оглядових майданчиків	Розвиток рекреаційного потенціалу РЛП, створення сприятливих умов для відпочинку	-	x	x	-	-	Управління житлово-комунального господарства Слов'янської міськради, адміністрація РЛП	200,0	-	-	200,0
12.Будівництво автостоянок для короточасних зупинок туристичних та екскурсійних автобусів, транспортних засобів автотуристів, в т.ч. розробка ПКД	Створення сприятливих умов для відпочинку	-	-	x	-	-	Управління житлово-комунального господарства Слов'янської міськради, адміністрація РЛП, СПД	800,0	-	-	800,0
Разом за Стратегічним завданням 3								45570,56	-	19070,56	26500,0
<u>Стратегічне завдання 4:</u>											
<u>Проведення наукових досліджень</u>											
1.Проведення інвентаризації та складання переліків видів тваринного та рослинного світу РЛП, місць їх перебування	Впровадження проектів та програм відновлення природних комплексів та об'єктів РЛП	x	-	-	x	-	Управління житлово-комунального господарства Слов'янської міськради, адміністрація РЛП	80,0	-	-	80,0
2.Дослідження лісових екосистем РЛП, моніторинг їх стану та динаміки, як основи для збереження, відновлення і сталого розвитку охоронних насаджень		-	x	x	x	x	Управління житлово-комунального господарства, адміністрація РЛП, ДП «Слов'янський лісгосп»	250,0	200,0	-	50,0

Разом за Стратегічним завданням 4								330,0	200,0	-	130,0
<i>Стратегічне завдання 5: Екологічна освітньо-виховна робота</i>											
1. Розробка тематичного плану екскурсій по території РЛП	Впровадження нових форм і методів екологічної освіти	x	x	x	x	x	Адміністрація РЛП	-	-	-	-
2. Організація силами власних співробітників та сторонніх фахівців лекцій, семінарів, конкурсів, імітаційних ігрищ на природоохоронну тематику		x	x	x	x	x	Адміністрація РЛП	50,0,0	-	-	50,0
3. Створення екологічних стежок		-	x	x	-	-	Адміністрація РЛП	140,0	-	-	140,0
Разом за стратегічним завданням 5								190,0			190,0
Разом за РОЗДІЛОМ II:								46 090,56	200,0	19070,56	26820,0
РАЗОМ ЗА ПЛАНОМ ЗАХОДІВ								96765,26	200,0	19070,56	77494,7

*) кошти обласного і місцевого бюджетів, інші джерела (в т.ч. за рахунок інвесторів)

ТАБЛИЦЯ 4.6 ДЕСЯТИРІЧНИЙ ПЛАН ЗАХОДІВ

Назва заходу	Очікуваний результат (індикатор)	Головні виконавці	Обсяги фінансування за джерелами, тис. грн.			
			всього	в тому числі		
				загальний фонд державного бюджету	спеціальний фонд державного бюджету	інші кошти*)
1	2	3	4	5	6	7
РОЗДІЛ I: Впорядкування меж території та організація діяльності РЛП						
<u>Стратегічне завдання 1:</u> Впорядкування меж і території РЛП						
1.Розроблення проекту землеустрою, щодо відведення земельних ділянок у постійне користування РЛП (заповідна зона)	Впорядкування та організація території РЛП, оформлення меж ПЗФ	Слов'янська міська рада, адміністрація РЛП	60,0	-	-	60,00
2.Винесення напірного каналізаційного трубопроводу ДП СКРЦ «Слов'янський курорт» за межі орнітологічного заказника місцевого значення «Приозерний»		Слов'янська міська рада, ПрАТ «Укрпрофоздоровниця»	15000,0	-	-	15000,0
3. Винесення за межі I-ї санітарної зони (прибережно-захисної смуги) оз. Репне автомобільної дороги по вул. Рапно-Набережна		Слов'янська міська рада, адміністрація РЛП, Донецька ОДА, ДФРР	35000,0	-	35000,0	-
4. Капітальний ремонт переливної дренажної системи з озер до р. Колонтаївка		Управління житлово-комунального господарства Слов'янської міськради, адміністрація РЛП	2000,0	-	-	2000,0

Продовження табл.4.6

1	2	3	4	5	6	7
5.Будівництво оглядової вежі на території орнітологічного заказника місцевого значення «Приозерний» (заповідна зона)	Впорядкування та організація території РЛП	Управління житлово-комунального господарства Слов'янської міськради, адміністрація РЛП	1000,0	-	-	1000,0
6. Тампонаж самовиливних свердловин, розташованих на території заказника «Приозерний».		Управління житлово-комунального господарства Слов'янської міськради, адміністрація РЛП	5000,0	-	-	5000,0
7. Реконструкція паркової і лісопаркової зони Слов'янського курорту		Слов'янська міська рада, ПрАТ «Укрпрофоздоровниця»	9000,0	-	-	9000,0
8. Розробка генерального плану курорту державного значення «Слов'янськ», а саме, детального плану території з картографічною основою		Слов'янська міська рада	1500,0	-	-	1500,0
Разом за стратегічним завданням 1:			68560,0	-	35000,0	33560,0
<u>Стратегічне завдання 2:</u> <u>Організація діяльності РЛП</u>						
1.Будівництво еколого-історичного центру «Торська фортеця», в т.ч. розробка ПКД		Слов'янська міська рада, адміністрація РЛП, Донецька ОДА, ДФРР	50000,0	-	50000,0	-
Разом за стратегічним завданням 2:			50 000,0	-	50 000,0	-
РАЗОМ ЗА ПЛАНОМ ЗАХОДІВ			118 560,0		85 000,0	33560,0

РОЗДІЛ 5. ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ

Згідно Закону України «Про природно-заповідний фонду України»: «Регіональні ландшафтні парки є природоохоронними рекреаційними установами місцевого чи регіонального значення, що створюються з метою збереження в природному стані типових або унікальних природних комплексів і об'єктів, а також забезпечення умов для організованого відпочинку населення» [13].

Регіональні ландшафтні парки виконують такі завдання:

- збереження цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів;
- створення умов для ефективного туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних, природних комплексів і об'єктів;
- сприяння екологічній освітньо - виховній роботі.

До складу РЛП «Слов'янський курорт» входять ділянки землі та водного простору інших землевласників і землекористувачів. Регіональний ландшафтний парк – це багатофункціональний об'єкт зі складною територіальною структурою. Тому необхідно первісно визначити, яким буде характер використання кожної ділянки парку і як вона буде розвиватися надалі.

Функціональне зонування визначає, які методи керування щонайкраще забезпечують виконання задач РЛП на окремих ділянках його території.

Призначення зонування різноманітне; система зонування вирішує цілий комплекс задач, пріоритетними серед яких є:

- зниження антропогенного тиску на природні та історико-культурні комплекси РЛП за рахунок диференційованої планувальної структури і регулювання рекреаційних потоків;
- ефективне функціонування служби охорони і адміністративно-господарських підрозділів адміністрації парку;
- створення системи туризму, що розвивається, і відпочинку, що припускає волю вибору рекреаційних занять;
- стійкий соціально-економічний розвиток території, основою якого є історико-культурна і природна спадщина.

5.1 Функціональне зонування території

Функціональну зону можна визначити як обмежену територію, на якій діють просторові і тимчасові управлінські розпорядження і де здійснюються заходи, спрямовані на виконання визначених задач РЛП.

Для категорії РЛП передбачається розподіл його території по чотирьом функціональним зонам:

- заповідна зона – призначена для охорони та відтворення найбільш цінних природних комплексів, режим якою визначається відповідно вимогам, які устанавлюються для природних заповідників;
- зона регульованої рекреації - в її межах проводиться короткостроковий відпочинок та оздоровлення населення, огляд найбільш мальовничих та пам'ятних місць; в цій зоні дозволяється улаштувати відповідні туристичні маршрути і екологічні тропи; тут забороняється рубки лісу головного використання, промислова рибалка та промислове мисливство, інша діяльність, яка може негативно вплинути на стан природних комплексів та об'єктів заповідної зони;
- зона стаціонарної рекреації - призначена для розміщення готелів, мотелів, кемпінгів, інших об'єктів обслуговування відвідувачів парку;
- господарська зона - в її межах проводиться господарча діяльність, яка направлена на виконання покладених на парк завдань, тут знаходяться населенні пункти, об'єкти комунально-

го призначення парку, а також землі інших землевласників та землекористувачів, які включені до складу парку, на яких господарська діяльність здійснюється з дотриманням загальних вимог з охорони оточуючого природного середовища.

5.1.1 Обґрунтування системи функціонального зонування

Відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» (ст. 24), «На території регіональних ландшафтних парків з урахуванням природоохоронної, оздоровчої, наукової, рекреаційної, історико-культурної та інших цінностей природних комплексів та об'єктів, їх особливостей може проводитися зонування з урахуванням умов, передбачених для національних природних парків».

Отже, зонування повинно проводитися з урахуванням вимог щодо зонування національних природних парків - ст. 21 цього ж закону. Стаття 21 визначає, що «заповідна зона - зона, призначена для охорони та відновлення найбільш цінних природних комплексів, режим якої визначається відповідно до вимог, встановлених для природних заповідників».

Закон України «Про Червону книгу України» (ст. 11) говорить, що охорона внесених до Червоної книги видів здійснюється, зокрема, шляхом «обліку спеціальних вимог щодо охорони об'єктів Червоної книги України під час вирішення питань відведення земельних ділянок, розробки проектної або проектно-планувальні документації». Таким чином, якщо мова йде про зонування, то в будь-якому випадку повинні бути враховані завдання збереження видів, які охороняються Червоною книгою України. З викладеного зрозуміло, що на території зростання / перебування вже тільки перерахованих червонокнижних видів ніяких інших зон, крім заповідної, бути не може, оскільки це незмінно приведе до деградації і втрати раритетних видів. Що, в свою чергу, є прямим порушенням національного законодавства. Відповідно, якщо територія РЛП «Слов'янський курорт» і потрібно зонувати, то тільки з обов'язковим виділенням заповідної зони.

В цілому ж на території регіонального ландшафтного парку "Слов'янський курорт" повинен бути створений великий об'єкт природно-заповідного фонду, який може включити, крім заповідної, зони регульованої та стаціонарної рекреації, а також господарську зону.

Справжнім проектом виконано функціональне зонування території РЛП «Слов'янський курорт» з урахуванням вимог, установлених для територій національних природних парків і рекомендацій Департаменту екомережі та природно-заповідного фонду міністерства екології та природних ресурсів України і Департаменту екології та природних ресурсів Донецької ОДА(Додатки 19,20).

Організація РЛП "Слов'янський курорт" без вилучення земельних ділянок, водних, природних та інших об'єктів, дуже ускладнює виділення в межах парку не тільки необхідної площі заповідної зони, але все функціональне зонування його території.

Обмеженість власних земель і необхідність закріплення правової основи діяльності парку з землекористувачами та землевласниками, ускладнює завдання РЛП охороняти територію і організувати рекреаційну діяльність.

Процес вирішення питань передачу особливо цінних ділянок в постійне користування РЛП як його заповідної зони дуже довгий і в правовому аспекті до кінця ще не вирішено, проте Законом не передбачається включення однієї і тієї ж ділянки до двох функціональних зон одночасно (по чергово).

До найбільш важливих критеріїв, що обґрунтовують природоохоронну цінність окремих ділянок, відносяться типовість або унікальність природного комплексу, зв'язаних з ним співтовариств рослин і тварин. Для правильного підходу до виділення функціональних зон необхідно знати і враховувати характер і ступінь антропогенного порушення природних комплексів, а також розташування на території об'єктів, що вимагають особливої охорони (геологічних, гідрологічних, ботанічних, зоологічних, історико-культурних і ін.). Частина цих об'єктів має також рекреаційну унікальність і є особливо цінним ресурсом пізнавального туризму.

Дуже важливо, щоб кордони зон максимально відповідали існуючим контурам землекористування або територіального керування. Функціонально значимі ділянки водозбірних басейнів,

місця наявності рідких видів, території з особливо цінними рекреаційними ресурсами і т.п. повинні по можливості включатися в одну зону. При цьому кордони зон повинні обов'язково проводитися по добре вираженим у природі орієнтирам – дорогам, руслам рік, квартальним просікам, межам.

У рекреаційну зону виділяються ділянки, які найбільш сприятливі поєднанням рекреаційних ресурсів з традиційними місцями відпочинку мешканців. Призначена для короткочасного відпочинку та оздоровлення населення у природних умовах. Рекреаційні потоки у цій зоні регулюються переважно планувальними методами з використанням комплексного благоустрою території. Зона регульованої рекреації повинна охоплювати маршрути екскурсій та екологічного туризму на території парку. В цій зоні прокладаються маршрути екологічних троп для різних груп відвідувачів. До неї входять мальовничі природні ділянки з високим рекреаційним потенціалом.

У господарській зоні проводиться господарська діяльність, спрямована на виконання завдань покладених на парк, знаходяться об'єкти комунального призначення парку, а також землі інших землевласників та землекористувачів, включені до складу парку, на яких господарська діяльність здійснюється з додержанням загальних вимог щодо охорони навколишнього природного середовища. У зону господарського призначення бажано виділяти основну частину найбільш продуктивних і інтенсивно використовуваних земель інших власників і користувачів, включених у межі парку без вилучення з господарської експлуатації, у тому числі території населених пунктів. Тут розташовуються контори, бізнес-центри та інші господарські будівництва парку.

При оцінці ефективності тієї або іншої системи зонування доцільно використовувати три основних критерії: екологічний, економічно-соціальний і функціональний.

З позицій екологічної ефективності до однієї функціональної зони варто включати території, подібні за їхньою середовищеутворюючою або екологічною функціями. Наприклад, території одного водозбірного басейну, місця найбільш коштовних у природоохоронному відношенні видів і співтовариств і т.д., що має велике значення для збереження і реалізації функції тієї чи іншої екосистеми.

З позицій соціально-економічної ефективності, значення зонування території, що охороняється та на якій здійснюється господарська діяльність, полягає в тому, аби по можливості безконфліктно сполучити різні види природокористування з задачами регіонального ландшафтного парку. Тому важливо, щоб зонування відповідало вимогам ефективності по навантаженню інтересів і характерові використання території, тобто базувалося на існуючих межах угідь, поселень і адміністративно-господарських утворень.

З позицій функціональної ефективності, зонування території РЛП «Слов'янський курорт» має визначатися за ступенем конфліктності між інтересами різних зацікавлених сторін, а також між пріоритетними задачами парку, виконуваними в даній зоні. Різні функції РЛП повинні бути в максимально можливому ступені територіально роз'єднані. Цього легше досягнути, якщо виділені зони будуть якнайменше перетинатися якими-небудь межами (природними, адміністративними тощо).

5.1.2 Визначення площ та меж функціональних зон

Функціональне зонування - це поділ території на зони з різним функціональним призначенням, визначення для кожної з них функціонального використання, правил землекористування і режимів використання з урахуванням вимог спеціального регулювання.

Режим округу і зон санітарної охорони курорту Слов'янськ затверджений постановою КМУ від 3 жовтня 2012 р. № 898.

Перша зона (зона суворого режиму) встановлюється для захисту свердловин мінеральних вод №№ 3605,5150,3607,7076, 3606 та родовищ лікувальних мулових грязей озер Репне і Сліпне, складається з шести ділянок, а також прилеглої до озер території завширшки не менш як 100 метрів відповідно до меж округу і зон санітарної охорони курорту Слов'янськ, затверджених Законом України «Про оголошення природних території міста Слов'янська Донецької області курортом державного значення». Режим гідрологічних пам'яток природи загальнодержавного значення

ня «Озеро Репне» та «Озеро Сліпне», які розташовані в зазначеній зоні, визначається також відповідно до статей 5,7 і 28 Закону України «Про природно-заповідний фонд України».

Провадження певних видів господарської діяльності у межах першої зони (зона суворого режиму) забороняється відповідно до статті 31 Закону України «Про курорти».

На території першої зони забороняється:

- користування надрами, не пов'язане з використанням природних лікувальних ресурсів, розорювання земель, провадження будь-якої господарської діяльності, а також інші дії, що впливають або можуть вплинути на розвиток небезпечних геологічних процесів, на природні лікувальні фактори курорту та його екологічний баланс;
- прокладення кабелів, у тому числі підземних кабелів високої напруги, трубопроводів, інших комунікацій;
- спорудження будь-яких будівель та інших об'єктів, не пов'язаних з експлуатаційним режимом та охороною природних і лікувальних факторів курорту;
- скидання дренажно-скидних та стічних вод;
- влаштування стоянок автомобілів, пунктів їх обслуговування (ремонт, миття тощо);
- влаштування вигребів (накопичувачів) стічних вод, полігонів рідких і твердих відходів, полів фільтрації та інших споруд для приймання та знешкодження січних вод і рідких відходів, а також кладовищ і скотомогильників;
- проїзд автотранспорту, не пов'язаний з обслуговуванням цієї території, використанням родовищ лікувальних ресурсів або природоохоронною діяльністю;
- постійне и тимчасове проживання громадян (крім осіб, які безпосередньо забезпечують використання лікувальних факторів).

На території першої зони дозволяється провадити діяльність, пов'язану з використанням природних лікувальних факторів, на підставі науково обґрунтованих висновків і результатів державної санітарно-гігієнічної та екологічної експертизи виконувати берегоукріплювальні роботи, будувати хвилерізи, та інші гідротехнічні споруди, а також влаштовувати причали.

Забудова цієї території (нове будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт та упорядкування об'єктів містобудування) здійснюється відповідно до законодавства, державних стандартів і норм, затвердженої містобудівної документації.

Дія режиму другої зони (зони обмежень) поширюється на територію, з якої відбувається стік поверхневих і ґрунтових вод до місця виходу на поверхню мінеральних лікувальних вод або родовищ лікувальних мулових грязей озер Репне і Сліпне, територію, на якій розміщені санаторно-курортні заклади та заклади відпочинку, а також на територію, призначену для будівництва таких закладів згідно з генеральним планом міста та наявною містобудівною документацією.

Провадження певних видів господарської діяльності у межах другої зони (зона суворого режиму) забороняється відповідно до статті 32 Закону України «Про курорти».

На території другої зони забороняється:

- будівництво об'єктів і споруд, не пов'язаних з безпосереднім задоволенням потреб місцевого населення та громадян, які прибувають на курорт;
- проведення гірничих та інших видів робіт, не пов'язаних з безпосереднім упорядкуванням території;
- спорудження поглинаючих колодязів, створення полів підземної фільтрації;
- забруднення поверхневих водойм під час здійснення будь-яких видів робіт;
- влаштування звалищ, гноєсховищ, кладовищ, скотомогильників, а також накопичувачів рідких і твердих відходів виробництва, інших відходів, що призводить до забруднення водойм, ґрунту, ґрунтових вод, повітря;
- розміщення складів пестицидів і мінеральних добрив;
- здійснення промислової вирубки зелених насаджень, а також будь-яке інше використання земельних ділянок і водойм, що може призвести до погіршення їх природних і лікувальних факторів;
- скидання у водні об'єкти сміття, стічних і баластних вод, витікання таких вод та інших речовин з транспортних (плавучих) засобів і трубопроводів.

Усі багатоквартирні будинки в межах другої зони повинні мати водопровід та каналізацію. Туалети у приватних будинках в обов'язковому порядку мають бути обладнані водонепроникними вигребами. Території тваринницьких ферм асфальтуються і по периметру огорожуються та обладнуються водовідвідними канавами з водонепроникними відстійниками для поверхневих вод. При в'їзді на територію ферм споруджуються капітальні санпропускники з дезінфекційними бар'єрами.

У разі масового поширення небезпечних та карантинних шкідників і хвороби рослин у парках, лісах та інших зелених насадженнях за погодженням з державною продспоживслужбою дозволяється використання нетоксичних для людини і таких, що швидко розкладаються в навколишньому природному середовищі, пестицидів.

Режим третьої зони (зона спостережень)

Дія режиму третьої зони (зона спостережень) поширюється на територію формування, живлення і використання гідромінеральних ресурсів, лісові насадження навколо курорту, а також на території, господарське використання яких без дотримання встановлених для округу санітарної охорони правил може несприятливо вплинути на гідрогеологічний режим родовищ мінеральних вод і родовищ лікувальних мулових грязей озер Репне і Сліпне, ландшафтно-кліматичні умови курорту Слов'янськ, його природні та лікувальні ресурси.

Провадження певних видів господарської діяльності у межах третьої зони (зона суворого режиму) забороняється відповідно до статті 33 Закону України «Про курорти».

На території третьої зони забороняється:

- будівництво підприємств, установ і організацій, діяльність яких може негативно впливати на ландшафтно-кліматичні умови, стан повітря, ґрунту та вод курорту;
- спуск на рельєф неочищених промислових та побутових стічних вод, проведення вирубок зелених насаджень (крім санітарних рубок).

Третя зона є одночасно межею округу санітарної охорони курорту і на її території дозволяється проведення видів робіт, які не впливатимуть негативно на лікувальні та природні фактори курорту, не погіршуватимуть його ландшафтно-кліматичних, екологічних і санітарно-гігієнічних умов.

Для створення сприятливого режиму водних об'єктів, попередження їх забруднення, засмічення і вичерпання, знищення навколводних рослин і тварин, а також зменшення коливань стоку вздовж річок та навколо озер на виконання ст.88 «Водного кодексу України» встановлюються водоохоронні зони.

Згідно карти округу та зон гірничо-санітарної охорони, перша зона санітарної охорони курорту знаходиться в межах його другої зони санітарної охорони курорту.

Водоохоронна зона озера Вейсове є природоохоронною територією господарської діяльності, що регулюється.

На території водоохоронних зон забороняється:

- використання стійких та сильнодіючих пестицидів;
- влаштування кладовищ, скотомогильників, звалищ, полів фільтрації;
- скидання неочищених стічних вод, використовуючи рельєф місцевості.

З метою охорони поверхневих водних об'єктів від забруднення і засмічення та збереження їх водності вздовж річок і навколо озер, згідно з ст. 89 «Водного кодексу України», виділяються земельні ділянки під прибережні захисні смуги.

Для озер Репне, Сліпне, Вейсове, Гаряче, Левадне 1, Левадне 2 і Червоне встановлені прибережні захисні смуги шириною 100 метрів. Для річки Колонтаївка ширина прибережно - захисної смуги складає 25 м.

Об'єкти, що знаходяться у прибережній захисній смузі, можуть експлуатуватись, якщо при цьому не порушається її режим.

У прибережних захисних смугах забороняється:

- розорювання земель (крім підготовки ґрунту для залуження і залісення), а також садівництво та городництво;

- зберігання та застосування пестицидів і добрив;
- влаштування літніх таборів для худоби;
- будівництво будь-яких споруд (крім гідротехнічних, навігаційного призначення, гідрометричних та лінійних), у тому числі баз відпочинку, дач, гаражів та стоянок автомобілів;
- миття та обслуговування транспортних засобів і техніки;
- влаштування звалищ сміття, гноєсховищ, накопичувачів рідких і твердих відходів виробництва, кладовищ, скотомогильників, полів фільтрації тощо.

Межі зон санітарної охорони, водоохоронної зони та прибережних захисних смуг водойм надані на кресленні Додаток Г.

З урахуванням призначень і видів використання території, правил землекористування, можливості включення однієї і тієї ж ділянки до двох функціональних зон одночасно (почергово), проектом організації території РЛП «Слов'янський курорт» передбачено виділення таких функціональних зон:

1. Заповідна зона.
2. Зона регульованої рекреації.
3. Зона стаціонарної рекреації.
4. Господарська зона.

В Таблиця 5.1 надається загальний розподіл території РЛП «Слов'янський курорт» відповідно його функціональному зонуванню.

ТАБЛИЦЯ 5.1 РОЗПОДІЛ ПЛОЩ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЗОН РЛП «СЛОВ'ЯНСЬКИЙ КУРОРТ» (ПО ВСІМ ДІЛЯНКАМ)

Ділянки РЛП	Загальна площа ділянки, га	Зона, що рекомендується до заповідання, га (%)	Зона регульованої рекреації, га (%)	Зона стаціонарної рекреації, га (%)	Господарська зона, га (%)
1		2	3	4	5
Ділянка №1	217,87		118,85(54,6)	82,81(38)	16,21 (7,4)
Ділянка №2	58,70		38,06(64,8)	13,79(23,5)	6,85(11,7)
Ділянка №3	27,31		2,80 (10,3)	24,51(89,7)	
Ділянка №4	59,65	57,75(96,8)			1,90(3,2)
Ділянка №5	21,78	21,78(100)			
Ділянка №6	3,00		3,00(100)		
Ділянка №7	43,00		43,00(100)		
Ділянка розширення території РЛП	40,00		40,00		
Разом по РЛП «Слов'янський курорт»	471,31	79,53(16,9)	245,71(52,1)	121,11(25,7)	24,96(5,3)

Функціональне зонування території РЛП "Слов'янський курорт" надані на кресленні в додатку Г.

Площа заповідної зони встановлена на рівні 79,53 га. В якості заповідної зони передбачене виділення території орнітологічного заказника місцевого значення «Приозерний» площею 79,53 га, взятий під охорону Слов'янською міською радою.

Для зони регульованої рекреації виділені ділянки загальної площею 245,71 га, з яких 79,28 га – площа озер Репне, Сліпне, які оголошені пам'яткою природи загальнодержавного значення, а також лісовий фонд ДП «Слов'янський лесгосп» площею 31,3 га. У зоні регульованої рекреації прокладені екологічні стежки «Життя на солоних озерах», «Природа Слов'янського курорту» та «Озеро Репне». Крім критерію репрезентативності, вибір території для зони регульованої

рекреації зумовлений критерієм безпеки відвідувачів: ділянки, виділені для рекреації, віддалені від потенційно небезпечних техногенних об'єктів.

Зони стаціонарної рекреації мають загальну площу 121,11 га. На цих територіях передбачене зведення павільйону для проведення виховних еколого - просвітницьких заходів, допоміжних приміщень, альтанок, будинків закритого типу, дитячих та оглядових майданчиків, облаштування електро- та водопостачання і т.п. Всі ці заходи спрямовуються на організацію активного відпочинку відвідувачів парку.

Вибір місць для зон стаціонарної рекреації пояснюється сприятливими природними умовами цих ділянок парку; зокрема, порівняно високе значення максимального рекреаційного навантаження уможливує створення тут місць тривалого відпочинку. За гідрологічними показниками прилеглі до цих територій частини озера Вейсове є більш сприятливим для водного відпочинку, ніж зона регульованої рекреації, проте вони поступаються зоні регульованої рекреації науковою та освітньою цінністю, адже рослинність тут представлена здебільшого штучними насадженнями.

Зона господарської діяльності охоплює решту парку і має площу 24,96 га. Дані землі наразі включені до складу території регіонального ландшафтного парку «Слов'янський курорт», проте не вилучені у землевласників. До її складу увійшли землі інших землекористувачів та власників земель, на яких здійснюється господарська діяльність з додержанням загальних вимог щодо охорони довкілля.

У подальшому землі господарської частини можна переводити в інші зони, проте це вимагає додаткової правової основи, як-от укладання договорів із землевласниками. При переведенні частини земель з господарської зони до рекреаційних зон необхідно додержуватись чинних норм техногенної безпеки, адже чимала частина господарської зони містить потенційно небезпечні об'єкти, наприклад газопровід, ліній електропередач тощо.

5.1.3 Режим використання, охорони та відтворення природних ресурсів у межах функціональних зон

Функціональні зони виділяються згідно з Положенням про Проект організації території регіонального ландшафтного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів, в якому зазначено види діяльності, припустимі для кожної із зон.

У заповідній зоні, після набуття нею такого статусу у відповідності до законодавства, проектом організації території РЛП для збереження і відтворення корінних природних комплексів, проведення науково-дослідних робіт та виконання інших завдань у регіональному ландшафтному парку може допускатись:

- виконання відновлювальних робіт на землях з порушеними корінними природними комплексами, а також здійснення заходів щодо запобігання змінам природних комплексів регіонального ландшафтного парку внаслідок антропогенного впливу - відновлення гідрологічного режиму, збереження та відновлення рослинних угруповань, що історично склалися, видів рослин і тварин, які зникають, тощо;
- здійснення протипожежних і санітарних заходів, що не порушують режиму заповідної зони регіонального ландшафтного парку; спорудження у встановленому порядку будівель та інших об'єктів, необхідних для виконання поставлених перед регіональним ландшафтним парком завдань;
- збір колекційних та інших матеріалів, виконання робіт, передбачених планами довгострокових стаціонарних наукових досліджень, проведення екологічної освітньо-виховної роботи.

У межах зони що у подальшому набуде статусу заповідної не може проектуватись будь-яка господарська та інша діяльність, що суперечить цільовому призначенню цієї зони, порушує

природний розвиток процесів та явищ або створює загрозу шкідливого впливу на його природні комплекси та об'єкти, а саме:

- будівництво споруд, шляхів, лінійних та інших об'єктів транспорту і зв'язку, не пов'язаних з діяльністю регіонального ландшафтного парку, розведення вогнищ, влаштування місць відпочинку населення, стоянка транспорту, а також проїзд і прохід сторонніх осіб, прогін свійських тварин, пересування механічних транспортних засобів, за винятком шляхів загального користування, лісосплав, проліт літаків та вертольотів нижче 2000 метрів над землею, подолання літаками звукового бар'єра над територією заповідної зони та інші види штучного шумового впливу, що перевищують установлені нормативи;

- геологорозвідувальні роботи, розробка корисних копалин, порушення ґрунтового покриття та гідрологічного і гідрохімічного режимів, руйнування геологічних відслонень, застосування хімічних засобів, усі види лісокористування, а також заготівля кормових трав, лікарських та інших рослин, квітів, насіння, очерету, випасання худоби, вилов і знищення диких тварин, порушення умов їх оселення, гніздування, інші види користування рослинним і тваринним світом, що призводять до порушення природних комплексів;

- мисливство, рибальство, інтродукція нових видів тварин і рослин, проведення заходів з метою збільшення чисельності окремих видів тварин понад допустиму науково обґрунтовану ємність угідь, збирання колекційних та інших матеріалів, за винятком матеріалів, необхідних для виконання наукових досліджень.

У зоні регульованої рекреації може бути передбачене огляд особливо мальовничих і пам'ятних місць, влаштування та відповідне обладнання туристичних маршрутів і екологічних стежок; у цій зоні не можуть проектуватися рубки лісу головного користування, промислове рибальство й промислове добування мисливських тварин, інша діяльність, яка може негативно вплинути на стан природних комплексів та об'єктів цієї зони та заповідної зони. Тут також можлива організація заходів щодо відновлення або збагачення видів мисливської фауни, окремих елементів ландшафтно-архітектури.

У зоні стаціонарної рекреації необхідно утворювати основні умови для забезпечення рекреаційної функції парку. Тут передбачено створення відповідних будівель, споруд та інших об'єктів туристично-рекреаційної інфраструктури, а також необхідних до цього комплексів господарської діяльності.

Господарська зона передбачена для забезпечення деяких господарських функцій, які необхідні адміністрації парку для виконання покладених на нього завдань, а також господарської діяльності землевласників та землекористувачів, земельні ділянки яких знаходяться на території РЛП.

В цілому функціонування всіх чотирьох зон парку повинно відповідати покладених на РЛП завдань та функцій, чинному природоохоронному законодавству і сприяти оптимізації взаємодіючої природи і суспільства в усьому районі свого розташування.

5.2 Рекомендації щодо розширення території РЛП

За основу для розширення заповідної зони парку прийнято «Науково-екологічне обґрунтування сезонного орнітологічного заказника «Приозерний», підготовлене доцентом кафедри зоології біологічного факультету Донецького національного університету Л.І. Тараненко в 2001 році.

Потенційна для внесення до складу РЛП «Слов'янський курорт» ділянка знаходиться в північно-східній частині міста Слов'янськ (землі Слов'янської міської ради), на південь від вулиці Героїв Праці неподалік залізничної станції "Слов'янський курорт".

Земельна ділянка представляє собою незабудовану територію і складається з декількох частин, які різко відрізняються між собою. Одна частина цієї території, в основному, це заболочені, частково залиті водою низини з пеньками, залишками гілок від лоху сріблястого, трави та солеросів солончакових (*Halocnemum strobilaceum* (Pill.) Vieb., *Tamarix ramosissima* Ledeb.), що тяг-

РОЗДІЛ 6. ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ РЛП

6.1 Мета та завдання діяльності РЛП «Слов'янський курорт»

РЛП «Слов'янський курорт» є об'єктом ПЗФ України регіонального значення і відноситься до природоохоронних рекреаційних установ цього фонду. Правовий режим, який встановлюється для регіонального ландшафтного парку «Слов'янський курорт», має з одного боку - збереження природних комплексів, які мають екологічну, історичну та естетичну цінність, та з іншого боку – використання його території у рекреаційних, освітніх, наукових і культурних цілях. Основним нормативним актом, який регулює правовий режим парку, є Закон України «Про природно-заповідний фонд України», насамперед статті 23, 24.

Парк є юридичною особою, що зумовлює його право визначати власні завдання, науковий профіль, особливості природоохоронного режиму, які визначені в «Положенні про регіональний ландшафтний парк «Слов'янський курорт».

РЛП «Слов'янський курорт» був створений з метою збереження та раціонального використання в природоохоронних, рекреаційних, оздоровчих та освітніх цілях природних комплексів та об'єктів м Слов'янська та забезпечення умов для організованого відпочинку населення.

Основні завдання, що покладені на РЛП «Слов'янський курорт», відповідають меті його створення і включають до себе:

- збереження та відтворення природних комплексів та об'єктів;
- охорона та захист природних комплексів та об'єктів;
- проведення наукових досліджень і спостережень за станом природного середовища;
- екологічна освітньо-виховна робота;
- рекреаційна діяльність;
- адміністративно-організаційна діяльність.

6.2 Структура управління та господарської діяльності

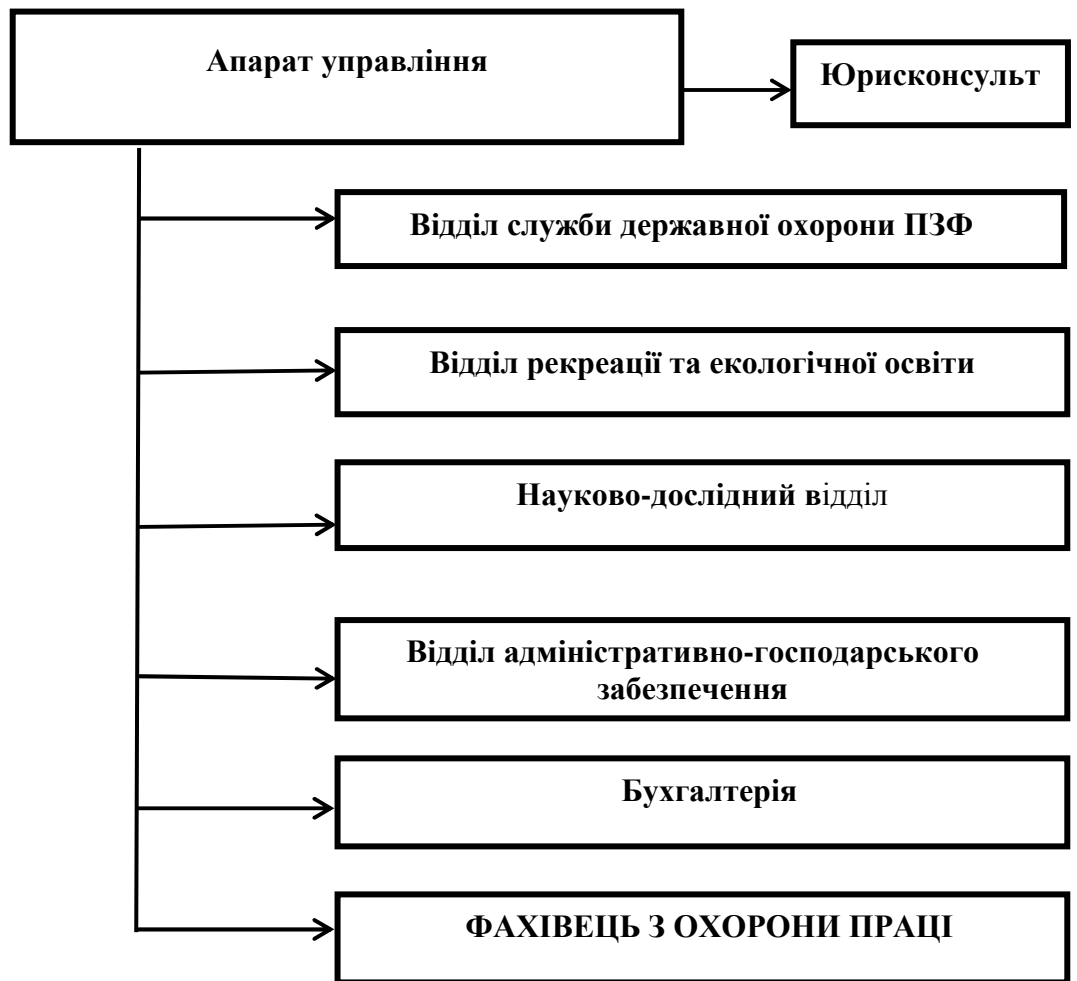
Структура управління та господарської діяльності РЛП «Слов'янський курорт» сформована на підставі визначених цілей і завдань РЛП «Слов'янський курорт», Закону України «Про природно-заповідний фонд України», а також Положенням про РЛП «Слов'янський курорт».

Для повного виконання покладених на РЛП «Слов'янський курорт» завдань наявна його структура управління явно недостатня. Насамперед необхідно створення спеціальних відділів в структурі парку, які виконували би основні його завдання, а саме науковий відділ з відповідним заступником директора парку та рекреаційний відділ і з відповідною штатною структурою.

Також для організації туристсько-рекреаційної інфраструктури РЛП, будівлі та будівництва необхідних споруд необхідно створення відповідного відділу господарської діяльності парку.

В цілому пропонувані зміни в структурі діяльності РЛП «Слов'янський курорт» потребують і суттєвого розширення адміністративного та обслуговуючого персоналу.

Рекомендована організаційна структура РЛП надана на малюнку 6.1

МАЛЮНОК 6.1 РЕКОМЕНДОВАНА СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЛП «СЛОВ'ЯНСЬКИЙ КУРОРТ»

6.3 Кадрове забезпечення

Штат парку повинен складатися зі служби охорони, рекреації, наукових, науково-технічних працівників та адміністративно-господарського персоналу.

Розрахунок раціональної чисельності і примірні штаті працівників регіонального ландшафтного парку «Слов'янський курорт» виконаний відповідно до «Нормативів чисельності працівників установ природно-заповідного фонду Мінприроди України», затверджених наказом Мінприроди від 08.05.2014 № 145.

Виходячи із переліку установ ПЗФ Мінприроди та відокремлених функцій, що здійснюються ними, виділено такі функціональні угруповання в організаційній структурі для регіонального ландшафтного парку:

- природоохоронні;
- науково-дослідні;
- рекреаційні,
- екологічні освітньо-виховні.

Нормативи чисельності працівників установ природно-заповідного фонду Мінприроди України призначено для розрахунку раціональної чисельності працівників установ ПЗФ Мінприроди України, достатньої для якісного виконання покладених на них завдань та обов'язків.

В таблиці 6.1 наведений зразковий штат РЛП «Слов'янський курорт». Відповідно для цього рекомендується розробити та затвердити посадові професійно-кваліфікаційні інструкції для нових штатних одиниць парку.

ТАБЛИЦЯ 6.1 ШТАТНА СТРУКТУРА РЛП «СЛОВ'ЯНСЬКИЙ КУРОРТ»

№ з/п	Найменування структурного підрозділу та посади	Кількість штатних одиниць
1	2	3
Керівні працівники		
1	Директор	1
2	Заступник директора	1
3	Головний бухгалтер	1
4	Юрисконсульт	1
5	Фахівець з охорони праці	1
Відділ служби державної охорони ПЗФ		
6	Начальник відділу служби державної охорони ПЗФ	1
7	Дільничний інспектор з охорони ПЗФ	3
8	Водій службового автомобілю	1
Науково-дослідний відділ		
9	Провідний науковий співробітник	3
Бухгалтерія		
10	Провідний бухгалтер	1
Відділ рекреації та екологічної освіти		
11	Начальник відділу рекреації та екологічної освіти	1
12	Провідний фахівець з екологічної освіти	1
13	Провідний фахівець з рекреації	1
Відділ адміністративно-господарського забезпечення		
14	Завгосп	1
15	Робітник з благоустрою території	2
16	Прибиральник території	1
17	Сторож	4
18	Водій службового автомобілю	1
19	Прибиральник службових приміщень	1
Разом штатних одиниць		27

Штатний розпис регіонального ландшафтного парку «Слов'янський курорт» на перспективу до 2022 року подано в *Таблиці 6.2*.

ТАБЛИЦЯ 6.2 ШТАТНИЙ РОЗПИС РЛП «СЛОВ'ЯНСЬКИЙ КУРОРТ» НА 2018-2022 РОКИ

№№ з/п	Назва структурного підрозділу та посада	Кількість штатних одиниць	Посадовий оклад, грн	Фонд заробітної плати на місяць, грн.	Фонд заробітної плати на рік, грн.
Адміністрація					
1	Директор	1	6414,00	6414,00	76968,00
2	Заступник директора	1	5773,00	5773,00	69276,00
3	Юрисконсульт	1	3723,00	3723,00	44676,00
4	Фахівець з охорони праці	1	3723,00	3723,00	44676,00
Відділ служби держохорони природно-заповідного фонд					
4	Начальник відділу	1	5286,00	5286,00	63432,00
5	Інспектор з охорони ПЗФ	3	3723,00	11169,00	134028,00
6	Водій службового автомобілю	1	3723,00	3723,00	44676,00
Науково-дослідний відділ					
7	Провідний науковий співробітник	3	4264,00	12792,00	153504,00
Відділ рекреації та екологічного виховання					
8	Начальник відділу	1	5286,00	5286,00	63432,00
9	Провідний фахівець з екологічної освіти	1	3723,00	3723,00	44676,00
10	Провідний фахівець з рекреації	1	3723,00	3723,00	44676,00
Бухгалтерія					
11	Головний бухгалтер	1	5773,00	5773,00	69276,00
12	Провідний фахівець з бухгалтерського обліку	1	3723,00	3723,00	44676,00
Відділ адміністративно-господарського забезпечення					
13	Завідуючий господарством	1	3723,00	3723,00	44676,00
14	Робітник з благоустрою території	2	3723,00	7446,00	89352,00
15	Прибиральник території	1	3723,00	3723,00	44676,00
16	Сторож	4	3723,00	14892,00	178704,00
17	Водій службового автомобілю	1	3723,00	3723,00	44676,00
18	Прибиральник службових приміщень	1	3723,00	3723,00	44676,00
	Разом	27		112061,00	1 344732,00

6.4. Міжнародна діяльність

РЛП «Слов'янський курорт» є складовою частиною національної екомережі України, створення якої розглядається як невід'ємна складова пан-Європейської екологічної мережі.

Своєю діяльністю із збереження та відновлення природних комплексів і об'єктів РЛП «Слов'янський курорт» виконує міжнародні зобов'язання України за такими угодами та конвенціями:

- Конвенцією про охорону біологічного різноманіття;
- Конвенцією про охорону дикої флори та фауни, а також природного середовища їх мешкання в Європі;
- Конвенцією про збереження мігруючих видів диких тварин;
- Конвенцією про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення.

Просвітницька робота з населенням регіону, в тому числі видавнича діяльність РЛП «Слов'янський курорт» сприяє виконанню чинних міжнародних зобов'язань України щодо доступу громадськості до екологічної інформації.

Для посилення міжнародного співробітництва, насамперед в галузі науки та екологічної освіти, РЛП «Слов'янський курорт» рекомендовано регулярно проведення міжнародних волонтерських таборів, наукових конференцій.

Для організації та проведення рекомендованих заходів необхідне створення приміщення для проведення науково-дослідних робіт, пропаганди природоохоронних знань, а також облаштування наметових містечок на території РЛП «Слов'янський курорт».

На сучасному етапі розвитку парку, а також у контексті короткострокових перспектив його розвитку, створення окремого відділу з міжнародного співробітництва в структурі адміністрації РЛП «Слов'янський курорт» не вбачається доцільним.

Організаційну та кадрову підтримку міжнародної діяльності за наявних умов рекомендовано забезпечити за рахунок відділу екологічної освіти.

6.4 Охорона від порушень природоохоронного режиму

Забезпечення охорони від порушень природоохоронного режиму РЛП «Слов'янський курорт» визначено Законом України «Про природно-заповідний фонд України», Положенням про РЛП «Слов'янський курорт», а також іншими нормативно-правовими документами, щодо служби державної охорони ПЗФ України.

Охорона території РЛП «Слов'янський курорт» - об'єкту природно-заповідного фонду України – це сукупність науково обґрунтованих екологічних вимог, норм і правил, які визначають правовий статус, призначення цих територій та об'єктів, характер допустимої діяльності в них, порядок охорони, використання та відтворення їх природних комплексів і об'єктів. Режим територій та об'єктів РЛП «Слов'янський курорт» визначається з урахуванням їх класифікації та цільового призначення.

РЛП «Слов'янський курорт» створений без вилучення земельних ділянок, що він займає, а тому території та об'єкти РЛП – згідно Закону «Про природно-заповідний фонд України» – передані під охорону землевласникам та землекористувачам цієї території з оформленням охоронних зобов'язань.

6.5 Робота з громадськістю, екологічна освіта

Робота з громадськістю та екологічна освіта РЛП «Слов'янський курорт» регламентується Законом України «Про природно-заповідний фонд України», Законом України «Про освіту», та концепцією екологічної освіти України.

Станом на момент розробки Проекту організації території РЛП «Слов'янський курорт» робота з громадськістю, а також екологічна просвіта ведеться директором і інспекторською службою. Матеріальне забезпечення еколого - просвітницької діяльності здійснюється шляхом придбання необхідного обладнання адміністрацією РЛП «Слов'янський курорт», а також на підставі договорів зі спеціалізованими рекламно-видавничими підприємствами.

З огляду на те, що екологічне просвітництво становить невід'ємну частину діяльності РЛП «Слов'янський курорт» рекомендовано створення в парку умов для проведення навчально-виховних заходів на його території. Зокрема, рекомендовано додати до просвітницької роботи на екологічних стежках такі форми організації навчально-виховної роботи:

- екологічні табори;
- природно - краєзнавчий музей.

Екологічні табори є основної формою організації навчально-виховної роботи для фахової аудиторії. Від екскурсій екологічною стежкою робота в екологічному таборі вигідно відрізняється:

- тривалістю – табір зазвичай працює впродовж щонайменше тижня;
- структурованістю – робота в таборі зазвичай виконується за чітко відомим, заздалегідь розробленим планом;
- активністю – робота в таборі є проявом самостійного волевиявлення;
- колективністю – кожен учасник табору виконує певний вид робіт, необхідний для успішного виконання всієї програми роботи.

За напрямом навчально-виховної роботи можна виділити декілька типів екологічних таборів, як то:

- еколого-натуралістичні – призначені насамперед для ознайомлення учасників з природою конкретної території та формування простих навичок спостереження в природі; часто у таких таборах виражається краєзнавчий чи мистецький напрямок; застосовуються форми трудового виховання, проводяться невеличкі природоохоронні акції;
- туристичні – проводяться на базі туристичних гуртків, де значна роль приділяється екологічному вихованню; як правило, в таких таборах не проводяться систематичні спостереження та вивчення природи, трудові десанти; основну інформацію учасники таких таборів отримують під час подорожі, як правило пішої, велосипедної чи водної;
- профільні біологічні – проводяться зі значним ухилом на дослідження природи і здобуття навичок польових практичних досліджень; як і в усіх інших типах екологічних таборів належна увага приділяється відпочинку дітей, тому проводяться екскурсії та організуються культурно-масові заходи;
- активістські – спрямовані на екологічне виховання дітей через практичну участь у природоохоронних акціях, наприклад, охороні первоцвітів, рейдам із виявлення фактів порушення природоохоронного законодавства; в таких таборах організують навчання і знайомлять учасників із природоохоронним законодавством, учать проводити інспектування та виявляти правопорушення; певна увага приділяється оволодінню туристичними навичками;
- пропагандистські – організуються для проведення природоохоронних акцій, часто з політичною метою; основне завдання полягає в проведенні активних заходів, спрямованих на охорону природи; часто такі табори влаштовують екологічні громадські організації.

Порівняльна характеристика різних типів екологічних таборів наведена в табл. 6.3

ТАБЛИЦЯ 6.3 ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РІЗНИХ ТИПІВ ЕКОЛОГІЧНИХ ТАБОРІВ

Тип екологічного табору	Напрями роботи				
	культурно-масові заходи	елементи туризму	екскурсії, походи	природоохоронні акції	Інтенсивне навчання
1	2	3	4	5	6
Еколого-натуралістичний	+++	+++	++	++	++

1	2	3	4	5	6
Туристичний	+	+++	+++	+	+
Профільний біологічний	++	+	++	++	+++
Активістський	++	++	+	+++	+++
Пропагандистський	++	++	+	+++	+

Екологічні табори в РЛП «Слов'янський курорт» рекомендовано спрямувати передусім на задоволення освітніх потреб фахової аудиторії. Найбільш адекватним для умов парку типом табору є профільний біологічний.

Особливо важливу роль у роботі екологічних таборів відіграють правильно підібрані завдання, що формують змістову частину роботи табору. Для учнів загальноосвітніх шкіл і позашкільних закладів освіти можна порекомендувати таку програму роботи в екологічному таборі:

1. моніторинг поверхневих вод;
2. вивчення екологічного стану водойм методом біоіндикації;
3. вилов та кільцювання дрібних горобцеподібних птахів;
4. знайомство з орнітофауною заказника «Приозерний»;
5. як розпізнати птаха;
6. облік дрібних ссавців;
7. вивчення морфологічної будови ґрунту;
8. бур'яни як компонент біоценозів;
9. вплив фітонцидів на мікроорганізми;
10. визначення запасів лікарської сировини;
11. слідопити природи» (визначення тварин за їхніми слідами).

Крім того, ефективною формою організації екологічної освіти школярів є спеціалізовані екскурсії. Для їх проведення рекомендовано використовувати маршрути екологічних стежок.

Для студентів природно - геологічного напрямку програму роботи екологічного табору рекомендовано визначати тематикою польової практики в залежності від напрямку підготовки. Орієнтовні завдання для проведення навчальної роботи зі студентами наведені нижче:

1. Ґрунтознавство:

1.1. Вивчення морфологічних ознак ґрунту – викопування ґрунтового профілю, опис горизонтів, вивчення типу, підтипу, виду, різновидності ґрунту, відбір моноліту;

1.2. Визначення механічного складу ґрунтів, їх вологості, польової вологості, водопроникності, запасів вологи;

1.3. Визначення щільності, твердості та структури ґрунту;

1.4. Підготовка зразків ґрунту до агрономічного аналізу;

1.5. Визначення вмісту біогенних елементів, гумусу, РН ґрунту;

1.6. Створення макетів ґрунтових розрізів;

2. Ботаніка / дендрологія / екологія рослин:

2.1. Вивчення видового складу, життєвих форм і морфологічних особливостей ефемерів і ефемероїдів;

2.2. Вивчення видового складу, життєвих форм та морфологічних особливостей дерев і чагарників штучного широколистяного лісу;

2.3. Вивчення видового складу, життєвих форм рослин степів;

2.4. Вивчення видового складу, життєвих форм рослин прибережної смуги;

2.5. Вивчення морфологічних ознак, видового складу та біологічних особливостей дерев і чагарників штучного лісу;

2.6. Вивчення морфологічних ознак, видового складу та біологічних особливостей дерев і чагарників РЛП «Слов'янський курорт»;

2.7. Вивчення морфологічних ознак, видового складу та біологічних особливостей дерев і чагарників кар'єрів;

2.8. Вивчення морфологічних ознак, видового складу та біологічних особливостей дерев і чагарників населених пунктів;

3. Зоологія / екологія тварин:

- 3.1. Вивчення видового складу різних систематичних груп комах та інших багатоклітинних безхребетних;
- 3.2. Вивчення видового складу птахів у лісових і степових біоценозах;
- 3.3. Вивчення видового складу та біотопного розподілу дрібних ссавців, амфібій та плазунів;
- 3.4. Вивчення видового складу та кількісного співвідношення риб і інших гідробиотонів у водоймах РЛП «Слов'янський курорт»;
- 3.5. Вивчення динаміки чисельності популяцій тварин, щільності популяцій, вікової та статеві структури (комахи, дрібні ссавці, птахи, плазуни, амфібії, риби);
- 3.6. Вивчення деяких аспектів життєдіяльності (особливостей гніздування, вирощування та вигодовування молодих пташенят, тощо) окремих видів або груп птахів;
4. Моніторинг довкілля:
 - 4.1. Моніторинг справжніх і петрофітних степів;
 - 4.2. Моніторинг штучних лісів;
 - 4.3. Моніторинг фауни безхребетних та хребетних лісових і степових біоценозів;
 - 4.4. Біоіндикаційні дослідження водойм РЛП «Слов'янський курорт»;
 - 4.5. Дослідження якості вод і ступеню їх забруднення у водоймах РЛП «Слов'янський курорт»;
 - 4.6. Моніторинг повітряного середовища біоіндикаційними засобами;
 - 4.7. Моніторинг ґрунтів біоіндикаційними та фізико-хімічними засобами;
5. Екологія:
 - 5.1. Методи вимірювання та оцінки абіотичних факторів:
 - 5.1.1. Оцінка кліматичного фактору;
 - 5.1.2. Визначення вологості ґрунтів;
 - 5.1.3. Визначення вмісту повітря у ґрунті;
 - 5.1.4. кількісних показників ценопопуляції методом квадратів;
 - 5.1.5. Оцінка чисельності популяцій тварин методом вилучення;
 - 5.1.6. Оцінка чисельності популяцій тварин методом повторних виловів.
 - 5.1.7. Визначення текстури, температури та РН ґрунту.
 - 5.2. Аутокологічні дослідження:
 - 5.2.1. Аутокологічні дослідження рослини;
 - 5.2.2. Аутокологічні дослідження тварини;
 - 5.2.3. Залежність морфології рослин від умов довкілля.
 - 5.3. Популяційні дослідження;
 - 5.4. Оцінка Екосистемологія:
 - 5.4.1. Визначення показників асиміляційної активності (біомаси, продукції, первинної та вторинної продуктивності) рослин.
 - 5.4.2. Визначення трофічних зв'язків в екосистемах.
 - 5.4.3. Спектр життєвих форм рослин різних екосистем;
 - 5.4.4. Порівняльний аналіз флори в екосистемах;
 - 5.4.5. Спостереження природних і антропогенних сукцесій;
 - 5.4.6. Характеристика різних типів екосистем;
 - 5.4.7. Оцінка розмірів і меж екосистем;
 - 5.4.8. Закладання трансект;
 - 5.4.9. Соціоекологічні дослідження місцевості.
6. Геологія:
 - 6.1. Вивчення морфології мінералів, індивідів (кристалів) та агрегатів;
 - 6.2. Визначення та вивчення пелоїдів;
 - 6.3. Визначення геологічних процесів;
 - 6.4. Визначення корисних копалин;
7. Топографія / картографія:
 - 7.1. Побудова горизонталей;
 - 7.2. Опис рельєфу за планами та картами;

- 7.3. Побудова профілів за планами та картами;
- 7.4. Знаходження об'єктів за планами та картами;
- 7.5. Визначення полів невидимості за планами та картами;
- 7.6. Побудова спеціальних карт (рослинності, землекористування тощо).

Оптимальна тривалість польової практики для студентів природно - геологічного напрямку становить 2 тижні.

Слід зазначити, що більшість польових практик, насамперед комплексного характеру, потребують, окрім підготовчого та основного етапів, які є власне польовими, заключного, присвяченого камеральній обробці отриманих результатів і зібраного матеріалу. Частина зібраного матеріалу рекомендовано використати для створення природно-красознавчого музею. Для проведення камеральних досліджень під час польових практик рекомендовано створити у складі приміщення для проведення науково-дослідних робіт, пропаганди природоохоронних знань бібліотеки.

Природно-красознавчий музей є однією з ефективних форм навчально-виховної діяльності об'єктів природно-заповідного фонду. Це зумовлено, насамперед, поєднанням у ньому суттєвої пізнавальної функції із комфортними умовами, адже розмішується такий об'єкт зазвичай в зоні стаціонарної рекреації.

Для створення музею в РЛП «Слов'янський курорт» рекомендовано:

- відведення приміщення на території «Візит-центру» та його належне укомплектування експонатами;
- проведення екскурсій.

Основними напрямками навчально-виховної роботи в музеї є:

1. Презентаційна – ознайомлення відвідувачів з історією РЛП «Слов'янський курорт» та його загальною характеристикою в режимі стислого часу й максимального інформаційного насичення;
2. Просвітницька – ознайомлення відвідувачів парку з біологічним і ландшафтним різноманіттям РЛП «Слов'янський курорт» на прикладі конкретних експонатів у режимі оглядової екскурсії;
3. Навчальна – зосередження уваги відвідувачів, передусім вузькофахової аудиторії, на певній таксономічній групі, особливостях геології, гідрології тощо в режимі спеціалізованої екскурсії-практичного заняття.

Відповідно до вище окреслених напрямів роботи рекомендовано виділити в музеї щонайменше 3 зали:

1. Зала історії РЛП «Слов'янський курорт» із такими експонатами:

1.1. Стенд, присвячений історії заповідної справи Донецької області (перші заповідні об'єкти, активісти заповідної справи, динаміка розвитку природно-заповідного фонду регіону, фотографії еталонних угруповань, виставка літератури про заповідні об'єкти Донеччини тощо);

1.2. Стенд, присвячений історії РЛП «Слов'янський курорт» (рішення районної та обласної рад про створення парку, картосхема розташування РЛП «Слов'янський курорт», його місце та роль в заповідній мережі області та екомережі України тощо);

1.3. Стенд, присвячений основним напрямам діяльності РЛП «Слов'янський курорт» (матеріали про результати наукових досліджень у межах парку, звіти про польові практики, інформаційні матеріали про парк, агітаційні листівки, буклети, путівники тощо); у цьому місці доцільно облаштувати торгівельну точку з реалізації інформаційних друкованих матеріалів та сувенірної атрибутики парку;

2. Зала біологічного та ландшафтного різноманіття РЛП «Слов'янський курорт» із такими експонатами:

2.1. Стенд, присвячений рослинності парку (карти, описи, діорами, тощо);

2.2. Стенд, присвячений флорі парку (фотографії рідкісних видів, гербарні зразки, колекції різних таксономічних груп, тощо);

2.3. Стенд, присвячений тваринному світу парку (карти розподілу видів за асоціаціями, дані про вивченість різних таксонів, колекції безхребетних, опудала, тощо);

- 2.4. Стенд, присвячений геологічним особливостям парку: полоїди (лікувальні грязі) солених озер і мінеральні води;
3. Зала спеціалізованих екскурсій-практичних занять із такими експонатами:
- 3.1. Сховище гербарного матеріалу;
 - 3.2. Препарувальна лабораторія;
 - 3.3. Бібліотека з фаховою літературою.

З метою ефективнішої реалізації покладених на РЛП «Слов'янський курорт» завдань, рекомендовано підтримати здійснювану еколого - просвітницьку діяльність РЛП «Слов'янський курорт» змінами в організаційній і кадровій структурах, зокрема залучити у склад адміністрації парку фахівців екологічної освіти і фахівця зі зв'язків з громадськістю та міжнародного співробітництва.

6.6 Матеріально-технічне забезпечення

Організація матеріально-технічного забезпечення РЛП «Слов'янський курорт» регламентується Законом України «Про природно-заповідний фонд України», а також Положенням «Про РЛП «Слов'янський курорт».

У існуючій структурі парку, питаннями матеріально-технічного забезпечення РЛП «Слов'янський курорт» займаються директор, інспектор та бухгалтер. У своїй діяльності з матеріально-технічного забезпечення вони керуються відповідними Законами України, кошторисом парку та іншими внутрішніми документами.

Станом на момент розробки Проекту організації території РЛП «Слов'янський курорт» адміністрація парку розміщується в орендованому приміщенні. Власних будівель і споруд РЛП не має.

Основні засоби парку згідно інвентаризації 03 листопада 2014 року і 12 лютого 2018 року дані у Таблиця 6.4.

ТАБЛИЦЯ 6.4 ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ РЛП «СЛОВ'ЯНСЬКИЙ КУРОРТ»

№ п/п	Наявність основних засобів на 01.01.2014	Кількість
1	2	3
Машини та обладнання :		
1	Відеокамера PANASONIK	1
2	Монітор ACER AL 1916	1
3	Ноутбук ASUS	1
4	ПК МІ MIDI	1
5	Системний блок	25
6	Фотоапарат NIKON	1
7	Фотоапарат OLIMPUS	1
Інструменти, прибори та інвентар		
8	Сейф	1

Продовження табл. 6.4

1	2	3
Малоцінні необоротні матеріальні активи		
9	Миша А4NeCH	1
10	Ножівка по дереву	1
11	Сокиру	1
12	Карта пам'яті SANDISK 2Gb	1
13	Аншлаг	2
14	Балон газовий	2
15	Бінокль	1
16	Велосипед	2
17	Вогнегасник ВВК-1,4	1
18	Вогнегасник ВП-2	1
19	Диктофон Olimpus VN 8600 PC	1
20	Дирокол	1
21	Дзеркало з основою	2
22	Інформаційний щит РЛП	5
23	Інформаційний щит заказчика	6
24	Межовий охоронний знак	28
25	Меженний знак	5
26	Інформаційно-охоронний знак	4
27	Інформаційний щит	7

Для виконання своїх статутних завдань РЛП «Слов'янський курорт» може здійснювати господарську діяльність, яка не суперечить чинному законодавству України. У разі необхідності ця діяльність ліцензується у відповідності до вимог законодавства України.

Кошти одержані РЛП «Слов'янський курорт» від діяльності, що не суперечить законодавству України, є його власними коштами, які не підлягають вилученню та використовуються для здійснення охорони та відтворення природних комплексів і біорізноманіття РЛП «Слов'янський курорт», розвитку та вдосконалення його діяльності, відбудови матеріально-технічної бази, соціального розвитку, матеріального стимулювання працівників тощо.

З огляду на рекомендовані заходи з удосконалення структури управління та господарської діяльності і кадрового забезпечення РЛП «Слов'янський курорт», першочергово рекомендовані заходи з розширення матеріальних ресурсів парку, що сприятимуть ефективнішому виконанню підрозділами парку покладених на них завдань, а також збільшуватимуть статтю надходжень "доходи за коштами, отриманими як плата за послуги", наведено в Таблиці 6.5.

Таблиця 6.5 Першочергові (рекомендовані) заходи з розширення матеріальних ресурсів РЛП «Слов'янський курорт»

№ з/п	Захід	Специфікація заходів
1	2	3
1	Забезпечення служби охорони ПЗФ транспортними засобами, спецмашинами і механізмами	Відповідно рекомендованої кількості інспекторів РЛП «Слов'янський курорт»
2	Інформаційне облаштування мережі екологічних стежок, оглядових майданчиків	Відповідно до рекомендованих екологічних маршрутів
3	Закупівля інвентарю для обслуговування відпочиваючих	Відповідно до рекомендованих заходів з розвитку рекреаційної інфраструктури

Продовження табл. 6.5

1	2	3
4	Облаштування місць короткострокового відпочинку населення (альтанки зі столиками, дитячі ігрові майданчики, мотузковий містечко, туалети, місця для сміття та ін.)	Відповідно до потреби і зростаючим попитом на послуги

Подальші заходи з розширення матеріальних ресурсів РЛП «Слов'янський курорт» рекомендовано здійснювати у міру розвитку рекреаційної інфраструктури парку та відповідно до повного переліку платних послуг, які надаються об'єктами природно-заповідного фонду України.

6.7 Капітальне будівництво

Станом на момент розробки проекту організації території, охорони, відновлення та рекреаційного використання природних комплексів та об'єктів РЛП «Слов'янський курорт» капітальне будівництво не здійснювалось.

У зв'язку з подальшим розвитком РЛП «Слов'янський курорт» та розширенням рекреаційної діяльності туристсько-рекреаційна інфраструктура буде поступово змінюватися: обладнання рекреаційних зон короткочасного відпочинку на ділянках парку з установкою альтанок зі столиками, туалетів і обладнання місць збору сміття.

6.8 Інженерне та протипожежне впорядкування території РЛП «Слов'янський курорт»

Дотримання вимог пожежної безпеки на території РЛП «Слов'янський курорт» наразі здійснюється шляхом підвищеного контролю з боку інспекторів служби державної охорони РЛП «Слов'янський курорт» над легкозаймистими степовими ландшафтами в пожежно-небезпечний період року.

РЛП "Слов'янський курорт" обслуговує ДПРЧ37 ДПРЗ 6, яка знаходиться на відстані близько 0,5 км. На територію РЛП є два в'їзди пожежної техніки. Заправка пожежних машин водою проводиться з пожежних водойм (2 од.) І з пожежних гідрантів міської водопровідної мережі.

Напрямок руху пожежної техніки та розміщення пожежних водойм та гідрантів показано на кресленні в додатку Д.

Інженерне впорядкування території РЛП «Слов'янський курорт» обмежується заходами з рекультивациі порушених земель та створенням протипожежних смуг у лісі.

З огляду на перспективи розвитку РЛП «Слов'янський курорт», подальшими заходами з охорони праці, інженерного та протипожежного впорядкування території парку є:

- розробка та затвердження посадових інструкцій із зазначенням вимог щодо охорони праці для всіх передбачених посад РЛП «Слов'янський курорт»;
- створення сприятливих мікрокліматичних умов у приміщенні для проведення науково-дослідних робіт, пропаганди природоохоронних знань;
- розробка та затвердження внутрішньої інструкції щодо додержання вимог вибухо- та пожежобезпеки у приміщенні для проведення науково-дослідних робіт, пропаганди природоохоронних знань, в тому числі з урахуванням специфічних умов і засобів праці у приміщенні наукової лабораторії запланованої в складі приміщення для проведення науково-дослідних робіт, пропаганди природоохоронних знань;
- розширення просвітницької діяльності для підвищення протипожежної культури населення.

РОЗДІЛ 7. ЗАХОДИ НА ВИКОНАННЯ ГОЛОВНИХ ЗАВДАНЬ РЛП «СЛОВ'ЯНСЬКИЙ КУРОРТ»

Розгорнутий план заходів з розвитку РЛП «Слов'янський курорт» дає можливість ефективно планувати та реалізовувати його стратегічні та оперативні завдання.

У наступних пунктах даного розділу Проекту:

- узагальнено запропоновані в попередніх розділах заходи з розвитку парку;
- подані розрахунки річних витрат на утримання парку;
- описана очікувана ефективність запроєктованих заходів на утримання парку;
- наведена схема контролю за реалізацією запропонованих в Проекті організації території заходів;
- наведені основні висновки та пропозиції, які були зазначені в Проекті організації території.

7.1 Основні техніко-економічні показники та розрахунок витрат на утримання РЛП «Слов'янський курорт»

Техніко-економічні показники застосовуються для планування та аналізу організації діяльності Парку, вони є основою при розробці та встановленні прогресивних норм і нормативів. Чітка система показників, а також правильна методика їх розрахунку дозволяють виявляти внутрішні резерви та покращити ефективність розробки оперативних та перспективних планів.

Загальна площа парку – 471,31 га.

Зона стаціонарної рекреації – 121,11 га.

Зона регульованої рекреації – 245,71 га.

Господарська зона – 24,96 га.

Рекреаційна ємність зони регульованої рекреації – 147,4 люд.-днів/день.

Ємність зони стаціонарної рекреації – 423,9 люд.-днів/день.

Орієнтовна кількість співробітників:

- до 2022 року – 27 осіб.

7.1.1 Заходи з розвитку РЛП «Слов'янський курорт»

У Таблиця узагальнено запропоновані в попередніх розділах Проекту заходи з розвитку РЛП, терміни їх виконання, витрати на їх організацію (які є орієнтовними та потребують коригування в межах спеціалізованих техніко-економічних обґрунтувань) залежно від термінів виконання.

ТАБЛИЦЯ 7.1 ОСНОВНІ ЗАХОДИ З РОЗВИТКУ РЛП «СЛОВ'ЯНСЬКИЙ КУРОРТ» НА ПЕРІОД ДО 2022 РОКУ

№ з/п	Захід	Термін виконання, рік	Орієнтовна вартість на момент розробки Проекту, тис. грн
1	2	3	4
1	Створення структурних підрозділів згідно з рекомендованим кадровим забезпеченням	2018-2019	1344,7
2	Розробка проектів землеустрою щодо встановлення (відновлення) меж заказника «Приозерний» і РЛП «Слов'янський курорт», відведення земельних ділянок у постійне користування	2018-2019	90,0
3	Будівництво «Будинку природи», в т.ч. розробка ПКД	2019-2020	18000,0
4	Забезпечення служби охорони ПЗФ транспортними засобами, спецмашинами і механізмами	2019-2020	1000,0
5	Створення інфраструктури РЛП	2019	120,0
6	Влаштування туристично-привабливих місць	2018-2022	37770,56
7	Облаштування рекреаційних центрів, пунктів, місць короткострокового відпочинку	2019-2022	1100,0
8	Облаштування мережі екологічних стежок, оглядових майданчиків	2019-2020	200,0
9	Закупівля інвентарю для обслуговування відпочиваючих	2019-2020	500,0
10	Будівництво автостоянок для короточасних зупинок туристичних та екскурсійних автобусів	2020	800,0
11	Придбання матеріального фонду для центру*	2018-2022	Згідно щорічного плану асигнувань
12	Розширення території РЛП шляхом приєднання до нього запропонованих в п.п. 5.2 Проекту ділянок	2022	120,0
13	Роботи з благоустрою території РЛП	2018-2022	300,0
14	Реконструкція автодоріг до об'єктів парку, які відвідуються туристами*	2020	Відповідно до ПКД

7.1.2 Річні витрати на утримання РЛП «Слов'янський курорт»

Річні витрати (таблиця 7.2) на утримання РЛП узагальнено складаються з:

- річного фонду заробітної плати, який розраховуються на основі чинних посадових окладів працівників установ природно-заповідного фонду України;
- річного фонду податків на заробітну плату;
- капітальних витрат на утримання парку;
- оплати податків та зборів згідно з діючим законодавством України;

- інших річних витрат (вартості спожитої електроенергії, опалення, телефонного зв'язку, канцелярських товарів, службових відряджень, тощо).

ТАБЛИЦЯ 7.2 РІЧНІ ВИТРАТИ ПО УТРИМАННЮ РЛП «СЛОВ'ЯНСЬКИЙ КУРОРТ»

№ з/п	Стаття витрат	Сума витрат, грн
1	2	3
1	Фонд заробітної плати	1 344 732,00
2	Нарахування на зарплату	484103,00
3	Матеріали, обладнання та інвентар	84200,00
4	Оплата послуг (крім комунальних)	190000,00
5	Комунальні послуги та енергоносії	5500,00
6	Оплата податків та зборів	6000,00
7	Витрати на відрядження	5000,00
8	Окремі заходи по реалізації державних і регіональних програм, не внесених до заходів розвитку парку	Відповідно до ПКД
Разом		2 119 535,0

7.2 Очікувана ефективність запроєктованих заходів на утримання РЛП «Слов'янський курорт»

Очікувана ефективність запроєктованих заходів насамперед передбачається в оздоровленні населення прилеглих населених пунктів, а також м. Костянтинівка, Дружківка, Торецьк і Краматорськ. З урахуванням рекреаційного навантаження, на території РЛП зможуть відпочити і покращити своє здоров'я близько 570 осіб на день.

Наукові дослідження та педагогічна практика будуть сприяти підвищенню рівня екологічної освіти та культури населення, в тому числі молоді.

Учні здобудуть екологічні знання, що дозволить:

- здобути уявлення про цілісність навколишнього середовища та комплексність і взаємозв'язок екологічних проблем;
- з'ясувати роль, місце і значення людини в довкіллі та характер і ступінь антропогенного впливу на нього;
- виявляти можливі напрямки і засоби вирішення екологічних проблем;
- засвоїти правила і норми поведінки у довкіллі;
- обрати можливу стратегію власної природоохоронної діяльності в навколишньому середовищі;
- придбати созоологічні знання.

Рекомендовані заходи з розвитку РЛП мають зумовити такі зміни:

- відпрацювання загально екологічних закономірностей щодо меж охоронюваних екосистем і їх біорізноманіття;
- створення регіональної екологічної мережі;
- прискорення біологічно зумовлених процесів самоочищення водойм на території РЛП;

- збільшення потоку відвідувачів, задоволення пізнавальних потреб молоді та формування позитивного емоційного ставлення до природи на рівні суспільної свідомості;
- формування науково обґрунтованих норм щодо рекреаційного навантаження та інтенсивності ведення полювання та інших форм спеціального природокористування;
- привернення уваги світової громадськості до проблем заповідної справи в Україні, відпрацювання навичок волонтерської співпраці з охорони довкілля.

7.3 Моніторинг реалізації запланованих Проектом заходів

Моніторинг виконання Проекту здійснюється як з метою оцінки результатів його реалізації, так і з метою розвитку даного документу. Пропозиції щодо змін та доповнень до Проекту вносяться та погоджуються з урахуванням компетенції тих чи інших зацікавлених сторін та достатності рівня прийняття рішень.

За визначенням “моніторинг” є комплексною системою спостережень, оцінки і прогнозу змін стану довкілля під впливом антропогенних чинників.

Моніторинг за реалізацією заходів, запланованих проектом організацією РЛП “Клебан-Бик” буде включати:

- ведення літопису природи;
- спеціальні дослідження з обліку чисельності окремих видів рослинного і тваринного світу;
- плани дій з охорони рослинного та тваринного світу;
- створення комп’ютерної бази даних тваринного і рослинного світу РЛП;
- ведення кадастру рослинного і тваринного світу;
- ведення державного кадастру природно-заповідного фонду;
- збір даних про території РЛП, які важливі для птахів у періоди розмноження, зимівлі, міграції;
- щорічний моніторинг мігруючих птахів;
- інвентаризація колоній водно-болотних птахів;
- екологізація лісового господарства;
- забезпечення сприятливих умов існування, вільного розселення та міграцій видів рослин і тварин;
- екологічне оздоровлення природних територій та акваторії солених озер шляхом створення захисних смуг уздовж берегів;
- здійснення протипожежних і санітарних заходів, які не порушують природно-заповідного режиму.

Стратегічний контроль здійснюється шляхом звітування адміністрації парку Департаменту екології та природних ресурсів Донецької ОДА.

З метою посилення контролю за реалізацією програм розвитку парку рекомендовано долучити до вищезгаданих форм контролю громадський контроль, задля чого створити координаційну раду при РЛП «Слов’янський курорт» з представників адміністрації парку, Департаменту екології та природних ресурсів Донецької ОДА, міської ради, землекористувачів і громадськості, представників засобів масової інформації.

Рекомендовано також створення при адміністрації РЛП «Слов’янський курорт» спеціалізованої науково-технічної ради з метою контролю за виконанням запропонованих у Проекті заходів з розвитку парку.

7.4 Основні висновки та пропозиції

Проведена оцінка та аналіз сучасного стану РЛП «Слов'янський курорт» та визначення перспективи його розвитку дозволяє зробити наступні висновки:

1. Територія розташування РЛП є репрезентативною для при природно-територіальних комплексів південно-східному схилу Бахмутської луговини північно-західного Донбасу.
2. Природні комплекси парку характеризуються високим рівнем біологічного та ландшафтного різноманіття, яке є типовим для даної частини Донбасу.
3. Рослинний і тваринний світ парку містить низку раритетних видів світового, європейського, національного та регіонального рівнів, що свідчить про певну збереженість природних територіальних комплексів, але більшість з них характеризується певними антропогенними порушеннями.
4. Різноманітність окремих ділянок та урочищ парку в аспекті природних цінностей та необхідність виконання РЛП покладених на нього стратегічних завдань обумовлює просторову диференціацію його території у вигляді її функціонального зонування.
5. Ефективне виконання покладених на РЛП стратегічних та оперативних завдань згідно з законодавством України можливе тільки шляхом розширення його організаційної та кадрової структури, а також створення в його складі окремого наукового відділу з відповідними штатними одиницями.
6. Для розвитку рекреаційної функції РЛП та підвищення собівартості його діяльності необхідно створення спеціального туристичного центру та рекреаційної зони з відповідною інфраструктурою, та облаштування відповідних рекреаційних зон на всіх ділянках парку.
7. Роль РЛП «Слов'янський курорт» як певного природного ядра регіональної екологічної мережі потребує розширення його середовищеутворюючої функції шляхом приєднання до нього окремих природних і напівприродних ділянок околу після відповідного наукового або експертного обґрунтування.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Закон України “Про природно-заповідний фонд України”.
2. Закон України “Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки”.
3. Закон України “Про екологічну мережу України”.
4. Водний кодекс України.
5. Положення про Проект організації території регіонального ландшафтного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об’єктів. Затверджено наказом Мінприроди України № 245 від 06.07.2005. Зареєстровано в Мін’юсті 29.07.2005 за №832/11112.
6. «Про внесення змін до наказу Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 17.05.2004 №198». Наказ № 374 Міністерства охорони навколишнього природного середовища України.
7. Положение о Перечне видов растений, которые не занесены в Красную книгу Украины, но являются редкими или находящимися под угрозой исчезновения на территории Донецкой области / В соответствии с решением Донецкого областного совета от 29.02.2000 г. № 23/11-255 “Об исполнении требований Закона Украины “О растительном мире”.
8. Постанова ВРУ “Про програму перспективного розвитку заповідної справи в Україні” (“Заповідники”) від 22.09.1994 р № 177.
9. Байрак О.М., Воробйова А.М. Роль науково-навчального біостаніонару Полтавського педагогічного університету в організації і функціонуванні регіонального ландшафтного парку “Нижньоворсклянський” // Матеріали науково-практичного семінару “Роль регіональних ландшафтних парків як навчально-виховних центрів”. – Полтава: Верстка, 2002. – С. 95-98.
10. Гетьман В.І. Методичні рекомендації щодо визначення рекреаційних навантажень у межах природно-заповідних територій та об’єктів. Полтава, 2017.
11. Давня історія України. У 3-х томах.- К., 1997.- С.57.
12. Дідух Я.П., Єрмоленко В.М., Крижановська О.Т., Попович С.Ю. та ін. Екологічна стежка (Методика, організація, характеристика модельної стежки “Лісники”). – К.: Фітосоціоцентр, 2000. – 88 с.
13. Дубовик О.Н. Редкие виды растений Донецкой лесостепи и необходимость их охраны.- К.: Наук. думка, 1970. - С. 27-38.
14. Збереження і моніторинг біологічного та ландшафтного різноманіття в Україні. – К., 2000. – С. 44-45.
15. Кондратюк Є.М., Бурда Р.І. Стан і перспективи охорони видів флори Донбасу, занесених до Червоної книги України.- Укр. бот. журнал, 1981, 38, № 5 - С. 1-7, 23.
16. Кондратюк Є.М., Бурда Р.І., Остапко В.М. Конспект флори Юго-Востока Украины.- К.: Наук. думка”, 1985. - 270 с.
17. Лабораторний та польовий практикум з екології/ Під ред. В.П. Замостяна, Я.П. Дідуха. – К.: Фітосоціоцентр, 2000. – 216 с.
18. Методичні рекомендації щодо визначення максимального рекреаційного навантаження природних комплексів і об’єктів у межах природно-заповідного фонду України за зонально-регіональним розподілом / Схвалено Науково-технічною радою Державної служби заповідної справи Мінекоресурсів України 9 грудня 2003 р.
19. Николаєвський В.С. Методика визначення ГДК шкідливих газів для рослинності.
20. Природно-заповідний фонд Донецької області. Науково-інформаційний довідник. Краматорськ, 2017.
21. Остапко В.М. Продромус естественной растительности Юго-Востока Украины.- Донецк, 1995. - 142 с.

22. Остапко В.М. и др. Нові доповнення до складу флори Південного Сходу України // Промышленная ботаника.-Донецк, 2001, Вып. 1. – С. 45-51.
23. Стецюк Н.О. Організація екологічних таборів у регіональному ландшафтному парку "Нижньоворсклянський" // Матеріали науково-практичного семінару "Роль регіональних ландшафтних парків як навчально-виховних центрів". – Полтава: Верстка, 2002. – С. 99-103.
24. Фисуненко О.П., Пичугин Б.В. Практикум по геологии. – М.: Просвещение, 1985. – 112 с.
25. Флора УССР: в 12 томах.-К.: изд-во АН УССР, 1936-1965.
26. Червона книга України: Тваринний світ. Київ: Укр. Енциклопедія.-1994. – 464 с.
27. Червона книга України: Рослинний світ. Київ: Укр. Енциклопедія.-1996. – 608 с.
28. Червона книга України. Тваринний світ/ за ред. І.А. Акімова — К.: Глобалконсалтинг, 2009.– 600 с.
29. Червона книга України. Рослинний світ/ за ред. Я.П. Дідуха — К.: Глобалконсалтинг, 2009.– 900 с.
30. Эйларт Я.Х. Природные учебные тропы.– Таллин: Валгус, 1986. – 280 с.
31. Яришева Н.Ф. Методика ознайомлення дітей з природою. – К.: Вища школа, 1993.–255с.

ДОДАТКИ